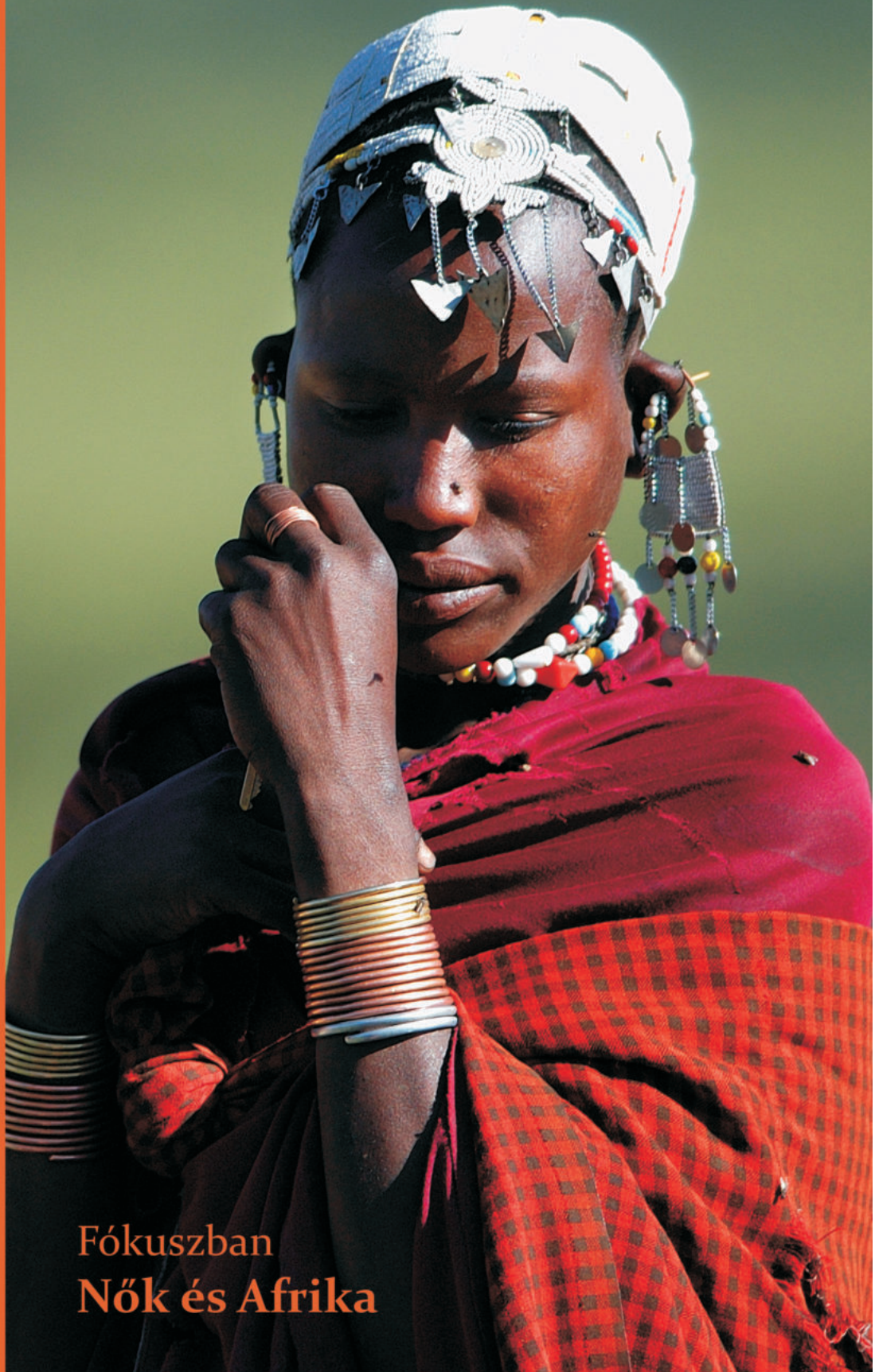

A FRIKA

Fókuszban
Nők és Afrika

Afrika Tanulmányok magazin 2010. IV. évfolyam, 3. szám

Kiadja az IDRResearch Kutatási és Képzési Kft. / Publikon Kiadó

Alapító és felelős kiadó Tarrósy István, ügyvezető

Főszerkesztő Búr Gábor

Olvasószerkesztő Tarrósy István, Glied Viktor, Radics M. Péter

Tördelőszerkesztő Ocsovai Gábor

A szerkesztőség tagjai Glied Viktor, Vörös Zoltán, Keserű Dávid, Radics M. Péter

Külső munkatárs Bagi Judit, Szilasi Ildikó

Szerkesztő Bizottság Búr Gábor, Csatádi Katalin, Morenth Péter, Suha György, Szabó Loránd, Tarrósy István (elnök), Vojnits András

Tudományos Tanácsadó Testület Benkes Mihály, Biernaczky Szilárd, Csizmadia Sándor, Fodor Erika, Kiss Judit, Régi Tamás, Sárkány Mihály, Suha György, Szombathy Zoltán, Vidacs Bea

Design & layout IDRResearch Kutatási és Képzési Kft. – www.idresearch.hu

Kiadó és szerkesztőség elérhetőségei 7633 Pécs, Esztergár L. u. 8/2. IV/10.

T./F.: +36 (72) 522-624, afrika@publikon.hu, www.afrikatanulmanyok.hu

Hirdetésfelvétel 7633 Pécs, Esztergár L. u. 8/2. IV/10., T./F.: +36 (72) 522-624, hirdetes@publikon.hu

Olvasói levelek afrika@publikon.hu

Borítófotó: Lóránt Attila

Értékesítő partnerek

Afrika Központ • 1132 Budapest, Visegrádi u. 9.

Budapesti Teleki Téka • 1088 Budapest, Bródy S. u. 46.

Helikon Könyvesház • 1065 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 35.

Pallas Páholy • 1054 Budapest, Alkotmány u. 15.

Bagolyfészek Könyvesbolt • 7621 Pécs, Ferencsek u. 36.

PTE BTK-TTK Jegyzetbolt • 7624 Pécs, Ifjúság útja 6.

Ráday Könyvesház • 1092 Budapest, Ráday u. 49.

ELTE Kari Jegyzetbolt • 1088 Budapest, Múzeum krt. 6-8.

Dialóg Eötvös Könyvesbolt • 1053 Budapest, Károlyi Mihály u. 17.

Fókusz Könyvárúhá • 7621 Pécs, Jókai u. 25.

www.afrikatanulmanyok.hu

Books.hu • www.books.hu

Ababook • www.ababook.hu

Ad Librum • www.shop.adlibrum.hu

Az Afrika Tanulmányok folyóirat továbbá megvásárolható

a **Lapker ZRt. Inmedio** és **Relay** üzleteiben,

valamint az **Alexandra könyvárúházakban** és az alexandra.hu-n.

Támogatónk:

Megjelenik évente négy alkalommal.

A lap előfizethető

IDResearch Kft. / Publikon Kiadó • 7633 Pécs, Esztergár L. u. 8/2. IV/10.

T./F.: +36 (72) 522-624, elofizetes@publikon.hu

www.afrikatanulmanyok.hu

Nyomda Pauker Nyomda, Budapest • **Felelős vezető** Vértés Gábor

ISSN 1788-6422 Minden jog fenntartva!

A kiadó a lap bármely részének másolásával, terjesztésével, a benne megjelent adatok elektronikus tárolásával és feldolgozásával kapcsolatos jogot fenntartja. Az Afrika Tanulmányokban megjelent minden szerzői mű (cikk, tanulmány, fotó, táblázat, grafika, illusztráció) csak a kiadó előzetes írásbeli, vagy elektronikus dokumentumba foglalt engedélyével tehető hozzáférhetővé, illetve másolható a nyilvánosság számára a sajtóban. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló törvényben foglaltak szerint tiltó nyilatkozatnak minősül. A lapban megjelenő hirdetések tartalmáért a kiadó felelősséget nem vállal. A lapban leközölt írások nem feltétlenül tükrözik a kiadó véleményét. A tartalom, az egyes írások elektronikus felületen (honlapon, adattárban) való megjelentetése a kiadó joga.

Nők és Afrika

Kegyetlen szokások egy életen át
Híres és hírhedt afrikai elnökefeleségek
Africaqueen - Királynő voltam Afrikában

Női sorsok Afrikában

Afrika nőpolitikusai

Amina, a női magazin

1000 (segélyezés Kelet-Kongóban)

Nyugat-Szahara és az algériai menekülttáborok

Interjú Tibold Zitával

Interjú Dr. Kutnyánszky Valériával

Lectori salutem!

Az Afrika Tanulmányok jelen száma folytatja a tematikus, az egy adott témát részleteiben körüljáró számok hagyományait. A témaválasztás lehet meglepő jelen esetben, hiszen a nőkérdés, főként a női egyenjogúság kérdése általában nem tartozik az aktuális témáknak abba a halmazába, amelyre a legtöbben gondolnának Afrika kapcsán. Vannak, akik ezt is a nyugati világ máig érződő paternalizmusa rovására írják, s még szélesebb azoknak a tábora, akik szerint a kontinens előtt tornyosuló feladatok sorában a női egyenjogúság biztosítása fontos, de nem a legégetőbb dolog. Az éhezés, a betegségek, a korrupció, a környezet degradációja, és sok más egyéb nehézség látszólag tényleg felülír mindent és megkérdőjelezhetetlenül prioritást élvez, ám éppen a mindennapi tapasztalat kényseríti az afrikai hagyományok és a mai afrikai társadalmak alaposabb ismerőit annak felismerésére, hogy a nők aktív és tudatos szerepvállalása nélkül nincs előrelépés a legfontosabb területeken. Megbízható statisztikáink nincsenek, de bizonyossággal kijelenthető, hogy a kontinensen a fizikai munka java részét – a földműveléstől a gyereknevelésig, tehát a létezés elemi feltételeinek megteremtéséig – a nők végzik. Az afrikai hagyományok szerint a nő nem más, mint a családot összetartó tűz. Ugyanakkor a kontinens amúgy is kusza ingatlan-tulajdoni viszonyai arról tanúskodnak, hogy a nőket szinte teljesen kizárták a tulajdonszerzésből, hiszen csupán néhány, egyes becslések szerint mindössze 1-2 százalékkal képviseltetik magukat. Ez a kiszolgáltatottság, a nemek közötti egyenlőtlenség bizonyítéka. De nem csak önmagában fontos, hiszen ma már nem kérdőjelezi meg senki, hogy a nemek közötti igazságosabb arányok messze nem csupán a „modern nő” kritériumának feltétele, de nélküle, bevonása, tudatos és aktív részvétele nélkül nincs piaci áruteremelés, eredményes harc a HIV és AIDS ellen, de ökológiai egyensúly, vagy a születések számának kordában tartása sem képzelhető el. Ezért fontosak e számunk tanulmányai, amelyek különböző aspektusokból térképezik fel a nők szerepét Afrikában a kontinens női politikusainak kvótarendszerétől az átlagosnak mondható asszonysorsokig. Ebben már hosszabb hagyományokra támaszkodhatunk, elég az olvasót a korábbi számokban rendszeresen közölt női portrékra emlékeztetni.

*Dr. Búr Gábor
fűszerkesztő*

tartalom

Bagi Judit: Híres és hírhedt afrikai elnökefeleségek	8
Takács Izolda: Afrika nőpolitikusai - számok, és ami mögöttük van	14
Láng Judit: Női sorsok (Női körülmetélés és az iszlám)	24
Hahn Hajnalka: Kegyetlen szokások egy életen át	30
Zsubori Anna: Africaqueen - Kiralynő voltam Afrikában	36
Radnai Csaba: 1000	42
Interjú Dr. Kutnyányszky Valériával	48
Szilasi Ildikó Hermina: AMINA - A női magazin	54
Afrika Tanulmányok: Afrikai nők reflektorfényben - Színésznők és szupermodellek	58
Interjú Tibold Zitával: Líbia, afrikai maszkgyűjtemény és a Titkok Kertje	62
RECENZIO	
Dialo Julianna: Virrasztó éden	66
Szilágyi Éva: Asszonyorsok Afrikában	70
Besenyő János: A nyugat-szaharai menekültkérdés és az algériai menekülttáborok	74
SZERZŐINKRŐL	86

Híres és hírhedt afrikai elnökfeleségek

Írta: Bagi Judit

Grace Machel

EGY GHÁNAI közmondás úgy tartja, hogy a nő egy virág a kertben, a férfi pedig a kerítés körülötte, amely védi őt. Ősi afrikai hagyományok szerint a nő nem más, mint a családot összetartó tűz. Néhány régi kultúrában a gyengébbik nem feladata volt például a spirituális élet gyakorlása, mely a gyógyulást, szerencsét és sikeres harcért szóló imákat foglalta magába. Ezen szokások és tradíciók egy része még a 21. századi Afrikában is fellelhető, viszont mára a „modern nő” fogalma is meghatározó szerepet tölt be a kontinensen. Hogy mi az eltérés egy mai európai és afrikai nő között, azt nehéz lenne pontosan megfogalmazni, hiszen hatalmas kulturális különbségeket fedezhetünk fel a kontinenseken belül is. A különbség egy ponton viszont biztosan kimutatható: a nők és férfiak kapcsolatában. Hogy e kijelentést alátámasszuk, nem szükséges bonyolult statisztikai adatokat elemeznünk, elegendő csupán a számos afrikai országban legális többnejűség egyszerű kérdéskörét körüljárni. A média gyakran számol be tucatnyi feleséget tartó, többszörö-

sen elvált vagy éppen számtalanszor hűtlen afrikai politikusokról és elnökökről. De hogy ezt a másik oldal miként éli meg, azaz milyen egy elnökfeleség élete, arról már sokkal kevesebb információ áll rendelkezésünkre. Az alábbiakban három ismert afrikai politikus elnökfeleségeit mutatjuk be. Van közöttük híres és hírhedt, rekorder, hűtlen férjfaló és sajnos akadnak férjeik kegyetlenkedéseit elszenvedő nők is.

Azt szokták mondani a nyugati világban, hogy egy szakmájában sikeres férfi mögött mindig biztos és kiegyensúlyozott családi háttér áll. Viszont hogy ez miként működik egy ősi, afrikai tradíciókhoz hű, poligámiában élő férfinál, arról nagyon keveset halunk. Ha logikusan átgondoljuk a kérdést, kijelenthetjük, hogy egy több tucat főből álló család harmonikus együttélésére nem sok esély van, és hogy milyen formában jelenik meg ebben a nő szerepe, arról jól árulkodik Kay Amin, az egykori rettegett ugandai elnök, Idi Amin máig tisztázatlan körülmények között elhunyt feleségének szomorú története. A tragikus sztori nemrégiben mozivászonra is került

(Az utolsó skót király), sokan csak a megdöbbentő képsorok láttán gondolkodtak el az afrikai nők helyzetén. A 2003-ban elhunyt Idi Aminról köztudott volt, hogy átgondolatlan döntéseinek következtében több százezer ugandai állampolgár vesztette életét. Azt viszont nem sokan feltételezték, hogy a hozzá közel állókkal sem bánt kesztyűs kézzel.

Az ugandai diktátor a Makerere Egyetemen ismerte meg a gyönyörű és intelligens Kay-t, és nem sokkal később feleségül is vette. Az ifjú arát – mint ahogy Amin többi feleségét is – rendkívül érzékenyen érintették nőcsábász férjének gyakori távollétei és idegen nőkkel folytatott kicsapongásai. Kay minden idejét az elnöki palotában volt kénytelen eltölteni, ez viszont korántsem elégítette ki a fiatal lány igényeit. Hogy színt vigyen az életébe, egy magánorvost fogadott fel a fiatal és jóképű Peter Mbalu-Mukasa személyében. A két lélek hamarosan egymásra talált, szerelem szövődött kettejük között, Kay pedig nem sokkal később áldott állapotba került.

Amin 1974 októberében bejelentette, hogy elvállalja Malyamu, Nora és Kay nevű feleségeitől. Egy nappal azelőtt, hogy a nemzeti rádió közhírré tette a házasságok felbontását, a feleségek titkos összejövetelt tartottak, melyen szeretőik is részt vettek. Úgy gondolták, hogy így tudják legegyszerűbben kimutatni diktátor férjük iránt érzett ellenszenvüket. A rejtkehelyen tartott ünneplésről tudomást szereztek Amin testőrei, és azonnal értesítették a diktátort. A dolog pikantériája, hogy Amin ugyanabban az időpontban éppen „idegen” hölgyek társaságában mulatta idejét. Az ugandai vezér a hír hallatán mindhárom feleségét felhívta és arra utasította őket, hogy fejezzék be a borgőzös mulatságot. A már ittas állapotban lévő hölgyek Amin intelmeire a következőt válaszolták: „Tartsd meg a kedvenc feleséged, Medinát és menj a pokolba!” Az ugandai rádió másnap külön kiadásban tudósított Amin

válási procedúrájáról, a nárcisztikus diktátor pedig nem hagyhatta bosszú nélkül volt feleségei kihágásait. Aljas tervet eszelt ki hát ellenük. Malyamu hamarosan súlyos lábtörést szenvedett egy autóbaleset következtében, melyet valószínűleg a kegyetlen diktátor testőrei okoztak. Mikor Amin tudomást szerzett az esetről, az első kérdése az volt, hogy meghalt-e Malyamu. Mindenki számára világossá vált, hogy a diktátor legszívesebben holtan látná volt feleségét. Malyamu a három hónapig tartó lábadozás és rehabilitáció után elhagyta Ugandát és Londonba költözött.

Amin még kegyetlenebbül bánt el kedvencével, Kay-jel, ugyanis a pletykákból rájött volt felesége eltitkolt szerelmi viszonyára. Exnejét első felindulásból illegális lőszer és fegyvertartás miatt börtönbe záratta. A vádak természetesen hamisak voltak, a megrendezett bűncelekmény hátterében ismét Amin emberei álltak. Kay-t nem sokkal később óvadék ellenében szabadlábra helyezték, a hölgy élete mégis drámai fordulatot vett. Szabadulása után nem sokkal az egykori elnökfeleséget döbbenetes körülmények között holtan találták, kezeit és lábait levágták. Szeretője pár nappal később altató túladagolás következtében elhunyt, lakásában elkábított családjának többi tagja viszont életben maradt.

Idi Amin második felesége halálának körülményei a mai napig nem tisztázottak. A szakértők két lehetséges alternatívát emlegetnek. Az egyik teória szerint, miután Kay a szeretőjével, Dr. Mbalu-Mukasával elhagyta az elnöki palotát, Amin emberei a nyomukba eredtek és elrabolták őket. Az orvost és családját különböző drogokkal elkábították, Kayt pedig megölték és testét brutális módon feldarabolták. A másik feltételezés már valószínűbbnek tűnik ugyan, az állítólagos bűntárs, Mukasa asszisztense mégis tagadja a történet valóságtartalmát. E verzió szerint a kétségbeesett doktor asszisztensének segítségével sikertelen abortuszt hajtott végre Kayen, ennek következtében a nő szerencsétlen módon elvérzett. Hogy a végzetes hiba ki ne tudódjon, a két férfi feldarabolta Kay testét, a torzót pedig a kampalmai kórházban rejtették el. Mbalu-Mukasa ezután hazament és hogy családja tagjai ne vegyék észre zavarodott viselkedését, altatóval elkábította őket. A doktor ezután visszasietett a kórházba és hazavitte szeretője testrészzeit. Úgy tervezte, hogy elássa a „bizonyítékot” és másnap reggel sebtében elhagyja az országot. Elképzelése azonban kudarcba fulladt, mert ráébredt szörnyű tetteire. Nem bírta elviselni a Kay elvesztése miatt érzett fájdalmát és magas dózisu altatót vette be. Másnap kora reggel szomszédjai találtak rá és kórházba szállították az eszméletlen férfit, ahol már nem tudtak rajta segíteni. Mbalu-Mukasa

családja semmire sem emlékezett a történelemből, asszisztense pedig soha többé nem került elő.

Kay Amin szomorú történetével szöges ellentétben áll a volt dél-afrikai elnök, Nelson Mandela ex- és jelenlegi feleségeinek életútja. A szabadság szimbólumaként is emlegetett elnök még kezdő ügyvédként ismert meg első feleségét. Evelyn Ntoko Mase és az akkoriban az apartheid-ellenes ügyvédként tevékenykedő, forradalmi eszméket dicsőítő fiatal férfi találkozására Johannesburgban került sor. Nem sokkal később megesküdtek, házasságukból két fiú, Madiba Thembekile (1946) és Makgato Lewanika (1950), illetve két lány született. Első lányuk Makaziwe (1947) kilenc hónapos korában életét veszítette, második lányukat (1953) így szintén e névre keresztelték, kifejezve ezzel elhunyt gyermekük iránti tiszteletüket. Evelyn és Nelson útjai 1957-ben, tizenhárom évnyi házasság után váltak külön. Válásukat Mandela folyamatos távolléte, túlzott politikai szerepvállalása, valamint Evelyn vallási meggyőződése okozta, az aszszony ugyanis a Jehova tanúi vallási felekezet tagjaként politikailag semleges nézeteket vallott. A felekezet lelkes tagjaként úgy vélte, hogy politikai hűséggel kizárólag Isten és az ő eljövendő királysága felé tartozik, ezért a Jehova tanúi kötelesek tartózkodni bármilyen politikai szerepvállalástól. Mandela személyes tragédiája, hogy első gyermekük, Madiba Thembekile 1969-ben – Mandela Robben Island-i raboskodása idején – autóbalesetben életét veszítette. Evelyn Mase 2004-ben, 82 éves korában hunyt el.

Mandela még válása évében ismert meg Winnie-t, egy szociális munkásként tevékenykedő fiatal hölgyet, akivel egy évvel később házasságot is kötött. A második ara tökéletes ellentéte volt Mandelának előző feleségének. Winnie Mandela az egyik leghíresebb elnökfeleségként vonult be a történelembe, úgy is hívták Dél-Afrikában, hogy a Nem-

Grace Machel és Winnie Mandela

Forrás: <http://www.thestar.com/article/834594--happy-92nd-birthday-nelson-mandela>

Mandela és Grace Machel

Forrás: http://news.bbc.co.uk/1/1/cbbnews/bi/newsid_8800000/newsid_8809100/8809145.stm

zet Anyja. Winnie rendkívül ellentmondásos figura volt, mindig határozottan kiállt a véleménye mellett, éppen ezért élete során rengeteg ellenséget szerzett, szinte észre sem vette, ha valakit vérig sértett. Politikai szerepvállalása miatt többször ült rövidebb ideig börtönben, először 1958-ban, majd 1962-ben és 1967-ben azért, mert a tiltás ellenére meglátogatta férjét a börtönben. 1976-ban fél éves elzárást kapott, mert a johannesburgi Soweto szegénynegyedben felkelést robbantott ki. A hölgy lázadó magatartása Mandelának Robben Island-i raboskodásának idején is megmutatkozott. A dél-afrikai szabadságharcos 1963-tól 1990-ig tartó börtönbüntetése alatt Winnie az Orange Free State-beli Brandfort városában élt szoros őrizet alatt. 1969-ben viszont, hogy szolidaritást vállaljon férjével, tizennyolc hónapot töltött a pretoriai központi börtönben, majd számos alkalommal ellátogatott Johannesburgba, ahol mindannyiszor letartóztatták és néhány napra fog-

Winnie Mandela

Forrás: <http://entertainmenttrundown.com/24169/winnie-mandela-upset-over-movie-starring-jennifer-hudson/>

dába zárták. Nem meglepő tehát, hogy a nyolcvanas és kilencvenes évek során Winnie Mandela a hazai és nemzetközi sajtó középpontjába került. Ám a nagy média nyilvánosság inkább hátrányokkal járt a börtönbüntetését töltő Mandelának, mivel felesége kihívóan, a legfrissebb divatnak megfelelően öltözködött, ami a nyomorgó tömegek szemében visszatetszőnek tűnt és gyakran meggondolatlanul, szabadszájú stílusban nyilatkozott. Ráadásul létrehozott egy fiatal fiúkból álló „szabadcsapatot”, melyet Mandela Futballcsapatának neveztek. A társaság amolyan személyi testőrségként működött és félreállított mindenkit, aki Winnie céljait veszélyeztette. Pletykák terjengtek arról is, hogy az asszony részben felelős egy 14 éves kisfiú rejtélyes haláláért, azonban Mandela mindannyiszor kiállt neje ártatlansága mellett és javarészt ennek is köszönhető, hogy Winnie pénzbüntetéssel megúszta ezt az esetet is. A rengeteg botrány következtében Winnie-t nem hívták meg az elnöki beiktatási ceremóniára sem. Végül Mandela bizalmasa, Thabo Mbeki intézte el, hogy a leendő elnöknek helyet foglalhasson a meghívottak között.

Mandela szabadulását követően azonban nem sokkal véget ért a 38 évig tartó házasság. Kiderült, hogy Winnie hűtlen volt életfogytiglani börtönbüntetését töltő férjéhez, bebizonyosodott ugyanis, hogy egyik testőrével összeszűrte a levét. A pár ekkor még csak külön költözött, 1996 márciusában viszont törvényes keretek között is kimondták válásukat. A magabiztos asszonyt cseppet sem rázta meg magánéletének zátonyra futása, a Madikizela-Mandela ne-

vet viselő Winnie ugyanis komoly erővel kezdte meg a válás után szakmai karrierjének építését. A munkának hamar beérett a gyümölcse, hiszen az első szabadon választott kormány kulturális-miniszterhelyettesévé nevezték ki. Az ex-elnökfeleség karrierjének felívelése azonban nem tartott sokáig, mert tizenegy hónappal később korrupcióval vádolták meg, így kénytelen volt megválni kormányzati tisztségétől. Az Afrikai Nemzeti Kongresszus (ANC) köreiben viszont továbbra sem csökkent népszerűsége, így 1993-ban és 1997-ben is az ANC Női Ligájának (ANC Women's League) – melynek már 1975 óta tagja volt – elnökévé választották. Madikizela-Mandela még az ANC biztos támogatásának tudatában sem tudott tiszta eszközökkel dolgozni, szakmai pályafutá-

sa 2003-ban újabb drámai fordulatot vett. A Női Liga elnök asszonyát csalással és lopással vádolták meg, majd öt év letöltendő börtönbüntetésre ítélték. A döntéshozatalt követően Winnie minden politikai tisztségéről lemondott, majd azzal védekezett, hogy a bűncselekményt nem saját érdekből követte el, hanem a párt javára. Végül a pretoriai legfelsőbb bíróság három év hat hónap felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte Mandala volt feleségét. Kudarcai és sötét múltja ellenére Madikizela-Mandela a mai napig sem fogta vissza provokatív megnyilvánulásait. Egy 2010 márciusában készült interjúban ugyanis exférjéről a következőket mondta: „ő nem több mint egy pénznyelő alapítvány, amely becsapta a feketéket”. Az interjú természetesen óriási visszhangot váltott ki a médiában. Winnie Mandela erre csak annyit mondott, hogy a vele készített interjú nem több holmi „koholmánynál”.

A torontói MusicaNoir elnevezésű művészeti egyesület 2007-ben egy a Winnie Mandela élettörténetén alapuló operát mutatott be Winnie szenvedélye (The Passion of Winnie) címmel. Az élet furcsa firtora viszont, hogy Winnie Mandala nem tudott részt venni a darab bemutatóján, kanadai vízumkérelmét ugyanis elutasították. 2010-ben egyébként egy Darrell J. Roodt által rendezett, Winnie életéről szóló film is bemutatásra kerül a mozivásznon, Winnie Mandala: A Life (Egy élet) címmel.

Mandela hölgyekkel kapcsolatos pályafutása viszont korántsem ért véget a kalandos életű Winnienél. Az egykori szabadságharcos jelenlegi felesége sem mondható éppen átlagos nőnek, Grace Machel

*Politikusfeleségek (jobbról a második Jacob Zuma neje)
Forrás: <http://www.mirror.co.uk/news/top-stories/2009/07/09/leader-s-wives-115875-21505808/>*

ugyanis egyvalamiben rekordernek számít. Ő az egyetlen nő a világon, aki két különböző nemzet elnökével is összeházasodott. Grace a Mozambikban található Gaza tartományban látta meg a napvilágot 1945-ben. Egyetemi tanulmányait Lisszabonban végezte, majd 1973-ban visszatért Afrikába. Ekkor csatlakozott a Mozambiki Liberális Front-hoz (Mozambican Liberation Front), és tanárként kezdett dolgozni, az ország 1975-ös függetlenségét követően pedig oktatási és kulturális miniszterré nevezték ki. Ugyanebben az évben kötött házasságot Samora Machel mozambiki elnökkel, aki 1986-ban egy máig tisztázatlan körülmények között történt repülőgép-szerencsétlenségben vesztette életét. A hölgy azóta számos tudományos díj és elismerés birtokosa, legtöbbször mégis a Nelson Mandelával kötött házassága miatt ismerik világszerte. Az akkor még Dél-Afrika elnöki tisztségét betöltő Mandela a 80. születésnapján vette el Machel. Egyes híreszte-

lések szerint Mandela óriási díjat volt köteles fizetni, hogy az ex-mozambiki elnökfeleség iránt érzett szerelme beteljesüljön.

Mint ahogy azt az ex-dél-afrikai elnök példájának okán is látjuk, házasodni és elválni sohasem késő. Akadnak viszont olyan férfiak, akik ezt az ősi zulu tradíciókhoz híven, azaz a poligámia keretei között teszik. Hasonlóan járt el Dél-Afrika jelenlegi elnöke, Jacob Zuma is. A 67 éves politikus ez év januárjában vette el harmadik feleségét, majd eljegyzett egy negyediket, aki már egy hároméves gyermek anyja. Január végén derült ki az is, hogy Zuma újra apa lett, habár az öröm nem volt botrányoktól mentes, hiszen a kicsi volt az elnök huszadik gyermeke.

Jacob Zuma első feleségét, Gertrude Sizakele Khumalot 1959-ben ismerte meg, majd nem sokkal később házasságot is kötött vele. Gertrude a KwaZulu-Natal tartománybeli Nkandlában él,

gyermekük nem született. Zuma második felesége, Nkosazana Dlamini-Zuma már öt gyermekkel ajándékozta meg férjét: Msholzi 1982-ben, Gugulethu 1987-ben, Thuli 1988-ban, Thuthu pedig 1988-ban született, kapcsolatuk 1998 júniusában mégis válással végződött. A hölgy egyébként jelentős politikai szerepvállalással büszkélkedhet: 1994 és 1999 között ő volt a Dél-afrikai Köztársaság egészségügyi minisztere, 1999-től 2009-ig pedig a külügyminiszteri tisztséget töltötte be. Exférje elnök ciklusa, azaz 2009 májusa óta Nkosazana Dlamini belügyminiszterként tevékenykedik. Zuma második felesége egyetemi tanulmányait a Zulilandi Egyetem kezdte, ahol botanikus, majd zoológus alapképzésben részesült. Az alapidiploma megszerzése után Nkosazana a Natali Egyetem orvostanhallgatójaként folytatta tanulmányait. A nő már az 1970-es évek elejétől aktív szerepet vállalt az ANC titkosan működő, majd az apartheid-rendszer ide-

jén betiltott szervezeteiben. A legális keretek között működő Dél-afrikai Hallgatók Egyesületének (South African Students Organisation) 1976-ban lett az elnöke. Ugyanebben az évben Nkosazana az ANC-s szerepvállalása miatt száműzték Dél-Afrikából, egyetemi tanulmányait így az angliai Bristol-i Egyetemen volt kénytelen befejezni. A diploma megszerzését követően a hölgy egy svájzföldi kórházban kezdett orvosként dolgozni. Ez a hely különleges szerepet töltött be az életében, hiszen itt találkozott jövőbeni férjével, Jacob Zumával. Később, 1985-ben Nkosazana még visszatért Nagy-Britanniába és a Liverpooi Egyetemen trópusi betegségek gyógyítása témakörben szerzett diplomát. A képzés végét követően az ANC Helyi Egészségügyi Bizottságának (Regional Health Committee) dolgozott. Kiemelkedő teljesítménye miatt a kilencvenes években a Natali- és a Bristol-i Egyetem is díszdoktorává avatta Dlamini-Zumat.

Az elnök következő felesége Kate Mantsho korántsem bizonyult olyan eszes és bátor nőnek, mint Nkosazana Dlamini. A gyermekek számát illetően túlhaladta ugyan a második feleséget, hiszen hat gyermeket szült a dél-afrikai vezetőnek, kitartása és talpraesettsége mégsem volt Zuma előző kedveséhez méltó. Kate Mantsho lelkileg rendkívül labilis

Tobeka Mad és Jacob Zuma

Forrás: <http://www.urbanchristiannews.com/ucnl/2010/01/jacob-zuma-towed-tobeka-madiba-south-africas-third-first-lady.html>

személyiség volt, nem tudta elviselni a botrányhős férje által rá neheztelő nyomást, így 2000-ben véget vetett életének. Mielőtt Kate Mantsho Zuma begyógyszerezte magát, egy búcsúlevelet hagyott hátra, melyben a következőket üzent férjének: „Remélem, igaz a mondás, hogy egyszer újra találkozunk, de azt is remélem, hogy nem férj és feleség szerepében látjuk majd viszont egymást, hiszen a férjemmel eltöltött 24 év ugyanis maga volt a pokol!”

Zumát nem törte meg felesége elvesztése és továbbra sem tétlenkedett a női kegyek elnyerését illetően. Dél-Afrika elnöke az elmúlt két évben két új feleségre is szert tett. Nompumelelo Ntulit 2008-ban, Thobeka Stacie Madibat pedig 2010-ben vette feleségül. Az idén januárban megrendezett esküvő az ősi zulu tradíciók szerint zaj-

Jacob Zuma és felesége az Obama házaspárnál
(Forrás: <http://africasacountry.com/tag/jacob-zuma/page/2/>)

lott. A dél-afrikaiak többsége úgy gondolja, hogy egy elnöknek példát kellene mutatnia népe számára, viszont egyre nagyobb számban vélik úgy, hogy Zuma saját magán kívül országa polgárait is lejáratja. Egy angliai bulvárlap például „szex-függő bigott” és „gonosz bohóc” megnevezéssel illette a dél-afrikai elnököt. Házasságon kívül született gyermekével kapcsolatban az ANC szóvivője, Jackson Mthembu feldúltan a következőket nyilatkozta: „Miért van az, hogy két felnőtt ember közti kapcsolat ekkora visszhangot vált ki? Miért kerülhet ez a hír egyáltalán a címlapokra? Miért kéne, hogy a nemzet ségyellje magát? Az elnök egyik vádpontban sem bűnös, és a dél-afrikai alkotmányt sem sértette meg!”.

Ezek után jogosan tehetjük fel a kérdést, hogy ki is pontosan a Dél-afrikai Köztársaság jelenlegi first lady-je. A felvetésre természetesen nem adható egyértelmű válasz. Mint ahogy arra sem létezik kézenfekvő felelet, hogy miért ilyen különbözőek Afrika híres elnökfeleségei. Bizonyos viszont, hogy nem könnyű feladat egy híres és gyakran botrányoktól hangos afrikai politikai életben harmóniát teremteni és e mellett saját karrierjét is befutni. A volt és jelenlegi elnökfeleségek élettörténetei egyaránt mutatnak számunkra jó és rossz példát, és hogy a jövőbeli hitvesek melyik csoportot gazdagítják, az első sorban rajtuk múlik majd.

Források:

- <http://www.afrikaworld.net/afrel/atr-women.htm>
- <http://socyberty.com/crime/who-killed-the-ugandan-second-lady-kay-amin/>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Idi_Amin
- [http://en.wikipedia.org/wiki/The_Last_King_of_Scotland_\(film\)](http://en.wikipedia.org/wiki/The_Last_King_of_Scotland_(film))
- <http://kay-amin.blogspot.com/>
- <http://www.moreorless.au.com/killers/amin.html>
- <http://www.ugandamission.net/aboutug/articles/amin/amin1.html>
- <http://allafrica.com/stories/200706180593.html>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Winnie_Madikizela-Mandela
- <http://www.sahistory.org.za/pages/people/bios/mandela-w.htm>
- http://www.essortment.com/all/biographywinnie_rbm.htm
- <http://www.thisislondon.co.uk/standard/article-23812947-how-nelson-mandela-betrayed-us-says-ex-wife-winnie.do>
- http://www.answerbag.com/q_view/509975
- http://www.answerbag.com/q_view/986434
- <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:7HTFXGipIX4J:www.theherald.co.za/article.aspx%3Fid%3D416497+Gertrude+Sizakele+Khumal&cd=1&chl=hu&ct=clnk&gl=hu&client=firefox-a>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Nkosazana_Dlamini-Zuma
- <http://www.afrik-news.com/article15631.html>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Jacob_Zuma
- <http://www.southafrica.to/people/Quotes/JacobZuma/JacobZuma.htm>
- http://www.videkize.hu/aktualis/keves_a_ket_feleseg
- <http://www.origo.hu/nagyvilag/20100104-jacob-zuma-delafrikai-elnok-otodszor-hazasodik-harom-felesege-lesz.html>
- http://kitekinto.hu/afrika/2010/04/16/mar_husz_gyermeke_van_a_del-afrikai_elnoknek/

Afrika nőpolitikusai

- számok, és ami mögöttük van -

Takács Izolda

„a férfiak rontják meg a nőket (...), mert a férfi alkot képet a nőről és a nő e kép szerint alakul”

Nietzsche

„...Valamiféle új nőképzésről beszélnek. Üres szó az egész: a nők képzése pontosan olyan, amilyennek a nőkről alkotott, valóban meglevő, nem színlelt, hanem igazi, általános felfogás szerint lennie kell.

S a nőképzés mindig annak fog megfelelni, ahogy a férfi nézi a nőt A gimnáziumok és a tanfolyamok ezen nem változtathatnak. Ezen csak az változtat, ha a férfi másképp nézi a nőt, s a nő is önmagát.”

Tolsztoj: Kreutzer-szonáta

Ha figyelmünket Afrika országainak nemzeti parlamentjei felé irányítjuk és csak a női politikusok számát vesszük górcső alá, olybá tűnhet, hogy egyes országokban a nemi esélyegyenlőség megvalósulása a politika területén egyáltalán nem lehetetlen. Jelenleg ugyanis egy kelet-afrikai ország, Ruanda parlamentjében foglal helyet a világon a legtöbb női politikus, a képviselők 49%-a nő¹, ezen felül, 2004-ben Mozambikban női miniszterelnököt választottak Luisa Diogo személyében, nem először Afrika történetében, 2005-ben Libériában pedig Ellen Johnson-Sirleaf a kontinens első női elnökeként lépett a politikai vezetők sorába. Továbbá számos afrikai országban meglepően magas a női képviselők száma, a Szaharától délre fekvő afrikai államokban átlagos arányuk 18,6%, amellyel a kontinens megelőzi a csendes-óceáni térség államait és az arab államokat. Itt megemlíteném, hogy Magyarországon jelenleg a női képviselők aránya a nemzeti parlamentben mindössze 9,1%, ami a világranglistán a 104. helyhez² elég.

Ezen tanulmány célja elsősorban az, hogy feltérképezze a fekete kontinens női politikusainak arányát az egyes országokban. Jelesül, szó lesz a női kvótarendszerről, és arról, hogy a kontinens országaiiban milyen módon, és a kvóta milyen formáját alkalmazzák több női képviselő parlamentbe kerülése érdekében. Ezt követően összegzem, milyen körülmények segítettek, segítik és segíthetik a jövőben is a kvóta sikeres bevezetését, és annak elérését, hogy a mutatók mögött erős, valódi hatalommal rendelkező nők álljanak, vagyis szölk a különböző női és regionális szervezetek jelentőségéről. Végezetül röviden bemutatom néhány jelentős afrikai nőpolitikus munkásságát.

1. táblázat. Nők aránya a parlamentekben

	Egykamarás/ Alsóház	Felsőház	Összesen
Európa a skandináv országokkal	22,0%	19,7%	21,6%
Európa Skandinávia kivételével	20,1%	19,7%	20,0%
Ázsia	18,6%	16,4%	18,4%
Szubszaharai-Afrika	18,3%	20,4%	18,6%
Csendes-Óceánia	13,2%	32,6%	15,3%
Arab államok	9,2%	7,6%	8,8%

Forrás: <http://www.ipu.org/wmn-el/world.htm>

Tények

Időzzünk el egy kicsit Ruandánál! Az „első helyezett” ország többek között az új alkotmányának³ köszönheti a nők magas arányát, mely az alsóházban a 80 helyből 24-et, míg a felsőházban a 20 helyből legalább hatot⁴ biztosít a nőknek. Így 2003 őszétől, Svédországot (45,3%) megelőzve, Ruanda parlamentjében foglal helyet a legtöbb női politikus. A hatalmon lévő Ruandai Hazafias Front (RPF) számos nőt indított a választási listák élén és nevezett ki vezető kormányzati pozíciókba. A legutóbbi választások eredményeként a kormány 26 minisztériumból nyolcat nő vezet.

A magas arány ellenére sem állíthatjuk, hogy az élen járó afrikai államokban megvalósult volna a nemek egyenlősége, és a nők egyenlő szeletet hasítanak ki a hatalom tortájából. Ruandában például szerepeltésük ugyan látványos módon a vezető pozíciókban történik, az esélyük ugyanakkor, hogy teheszenek az országuk jövőjéért, ténylegesen nem sokat javult. Az ország parlamentjének ugyanis korlátozott a befolyása, igaz, ezáltal a megválasztott férfi képviselőknek sincs több hatalma.⁷

Önmagában tehát az, hogy a nők számos afrikai országban „jártékteret” kaptak a politika mezején, még nem jelent valódi poli-

2. táblázat. Nők aránya a parlamentekben, afrikai államok (2010.07.31.)

Sorr.	ország	Alsóház/ Egykamarás				Felsőház			
		Választások	Mandátumok*	Nők	% (N)	Választások	Mandátumok*	Nők	% (N)
1.	Ruanda	2008.09	80	45	56,3%	2003.10	26	9	34,6%
3.	Dél-Afrika	2009.04	400	178	44,5%	2009.04	54	16	29,6%
10.	Mozambik	2009.10	250	98	39,2%	---	---	---	---
11.	Angola	2008.09	220	85	38,6%	---	---	---	---
21.	Burundi	2010.07	106	34	32,1%	2010.07	41	19	46,3%
23.	Uganda	2006.02	324	102	31,5%	---	---	---	---
24.	Tanzánia	2005.12	323	99	30,7%	---	---	---	---
30.	Etiópia	2010.05	547	152	27,8%	2005.10	112	21	18,8%
31.	Tunézia	2009.10	214	59	27,6%	2008.08	112	17	15,2%
35.	Namíbia	2009.11	67	18	26,9%	2004.11	26	7	26,9%
39.	Szudán	2010.04	446	114	25,6%	2010.05	46	5	10,9%
42.	Lesotho	2007.02	120	29	24,2%	2007.03	33	6	18,2%
45.	Seychelles	2007.05	34	8	23,5%	---	---	---	---
48.	Szenegál	2007.06	150	34	22,7%	2007.08	100	40	40%
51.	Mauritania	2006.11	95	21	22,1%	2009.11	56	8	14,3%
52.	Eritrea	1994.02	150	33	22,0%	---	---	---	---
59.	Malawi	2009.05.	192	40	20,8%	---	---	---	---
65.	Mauritius	2010.05.	69	13	18,8%	---	---	---	---
68.	Zöld-foki Köztársaság	2006.01	72	13	18,1%	---	---	---	---
77.	Burkina Faso	2007.05	111	17	15,3%	---	---	---	---
79.	Zimbabwe	2008.03	214	32	15,0%	2008.03	99	24	24,2%
80.	Gabon	2009.01	116	17	14,7%	2009.01	102	18	17,6%
83.	Zambia	2006.09	157	22	14,0%	---	---	---	---
84.	Kamerun	2007.07	180	25	13,9%	---	---	---	---
85.	Dzsiibuti	2008.02	65	9	13,8%	---	---	---	---
86.	Szváziföld	2008.09	66	9	13,6%	2008.10	30	12	40,0%
88.	Sierra Leone	2007.08.	121	16	13,2%	---	---	---	---
89.	Liberia	2005.10	64	8	12,5%	2005.10	30	5	16,7%
95.	Togo	2007.10	81	9	11,1%	---	---	---	---
96.	Benin	2003.03	83	9	10,8%	---	---	---	---
97.	Marokkó	2007.09	325	34	10,5%	2009.10	270	6	2,2%
98.	Mali	2007.07	147	15	10,2%	---	---	---	---
99.	Egyenlítői-Guinea	2008.05	100	10	10,0%	---	---	---	---
99.	Guinea-Bissau	2008.11	100	10	10,0%	---	---	---	---
101.	Kenya	2007.12	224	22	9,8%	---	---	---	---
102.	Közép-Afrikai Köztársaság	2005.03	104	10	9,6%	---	---	---	---
105.	Elefántcsontpart	2000.12	203	18	8,9%	---	---	---	---
109.	Kongói Dem.Köztársaság	2006.07	500	42	8,4%	2007.01	108	5	4,6%
110.	Ghána	2008.12	230	19	8,3%	---	---	---	---
113.	Botswana	2009.10	63	5	7,9%	---	---	---	---
114.	Algéria	2007.05	389	30	7,7%	2009.12	136	7	5,1%
114.	Líbia	2009.03	468	36	7,7%	---	---	---	---
115.	Gambia	2002.01	53	4	7,5%	---	---	---	---
116.	Kongó	2007.06	137	10	7,3%	2008.08	70	9	12,9%
116.	Sao Tóme és Príncipe	2006.03	55	4	7,3%	---	---	---	---
117.	Nigéria	2007.04	358	25	7,0%	2007.04	109	9	8,3%
118.	Szomália	2004.08	539	37	6,9%	---	---	---	---
123.	Csád	2002.04	155	8	5,2%	---	---	---	---
129.	Comore-szigetek	2009.12	33	1	3,0%	---	---	---	---
133.	Egyiptom	2005.11	454	8	1,8%	2007.06	264	18	6,8%

Forrás: <http://www.ipu.org/wmn-el/arc/classif310710.htm>

tikai hatalmat, bár kétségtelen, hogy a magas arány impresszív, önmagában ez is sikerként könyvelhető el. (2. táblázat) Elsősorban az állampolgári támogatás hiányzik ahhoz, hogy a fent említett cél megvalósulhasson, hiszen az erősen patriarchális közösségekben ellentmond a nők egyenjogúsítása a szokásokkal, a szokással. Ez a kérdéskör azonban nagyon komplex, túl inkonzisztens ahhoz, hogy a reflexió tengelyét alkossa egy ilyen rövid lé-

legzetvételező tanulmányban. De érdekes és egyben nagyon fontos ebből a szempontból is vizsgálni a témát, nem lehet megelégedezni ugyanis a kialakult helyzet történelmi, társadalmi és kulturális okairólvalamint a társadalmi értelmélettel, amelyekről, amelyekbe nemcsak a mesemondás vagy az eposzok, hanem a termelési szokások és a mindennapi életet sokban befolyásoló helyi törzsi-főnöki struktúrák is beletartoznak, s amelyek vélhetően még

jó ideig jelentős befolyásoló szerepet játszanak Afrikában⁸. És természetesen afelett sem hunyhadtunk szem, hogy a kontinensen a gazdag városi és a vidéki nők életszínvonalának közötti szakadék egyre csak növekszik.

Afrika ugyanakkor nevezetes arról is, hogy ez a jelentős változás, ami a számokat illeti, igen gyorsan következett be az egyes országokban. Amíg 1988-ban még csak átlag 6% volt a női képviselők parlamenti aránya, addig mára ez a

szám a háromszorosára növekedett. A 1990-es években Ruanda után Mozambik, Namíbia és a Dél-afrikai Köztársaság voltak az első olyan országok ahol a női képviselők aránya megközelítette a „ruandai szintet” ezen a nemes ranglistán.

Ma, szerre a világban, 25 olyan ország van⁹, ahol a női képviselők aránya eléri a legalább 30%-os parlamenti képviseletet, ezek közül hét ország afrikai. Ugyanakkor arról se feledkezzünk meg, hogy a kontinens számos országában ehhez képest jelentősen alacsony az arány, 16 államban nem éri el a 10%-ot sem.¹⁰ (2.táblázat)

Hogyan lehetséges mindez?

A női kvóta Afrikában

Az, hogy ma ennyire magas a szubszaharai térség országaiban a női politikusok aránya és Afrika szinte valamennyi országában helyet foglalnak a parlamentben, a kvótarendszernek köszönhető. A

kvóták nagy részének bevezetésére 1996-ban került sor a legtöbb országban, főként a polgárháborúkon vagy a nemzeti felszabadító harcokon túlesett államokban, ahol az alkotmányi és jogi keretek újrafogalmazása és új törvények alkotása biztosított jelentős politikai lehetőségeket a nők számára. Ide sorolható Eritrea, Mozambik, Namíbia, Ruanda, Szomália, a Dél-afrikai Köztársaság és Uganda.

A női kvótarendszer célja, hogy elősegítse a nők politikai szerepvállalását, továbbá, hogy elérje a nemek egyenlő arányú részvételét a politikában úgy, hogy a betöltendő mandátumok bizonyos részét a nők számára tartják fenn. Ezek szerint a kvóta a tartós és szisztematikus egyenlőtlenség kiküszöbölésének átmeneti eszköze lehet azon az alapon, hogy az egyenlőtlenséget tartalmi szempontból orvosolják, de végső célkitűzése az, hogy biztosítsa, a nők ne csak jelképes szerepet játssza-

nak a politikai életben, hanem valódi döntéshozókká váljanak.

Alkalmazásuk szükségességét illetően nincs konszenzus¹¹, a legmarkánsabb ellenérvek általában alkotmányjogi aspektusból érik a kvótákat, ezen felül a szisztéma központi eleme a hitelesség kérdése, hiszen a minimum szint meghatározásával a kvóta végül is statisztikai és kvantitatív elveket érvényesít a kvalitatív, teljesítményalapú tényezőkkel szemben. Világviszonylatban mégis jelenleg 98 ország alkalmazza a női kvóta valamely típusát a politikában.¹²

Drude Dahlerup a kvóta két önálló dimenziója szerint végzi el az osztályozást: ki dönt a kvótáról, és az melyik szelekciós szakaszban jelenik meg? Az előbbi dimenzió a kvóta kötelező vagy nem kötelező jellegével függ össze: amennyiben alkotmányos vagy törvényi szabályozáson alapul, az természetesen kötelező érvényű minden politikai szervezetre (adott esetben

3. táblázat. Azon afrikai országok listája, amelyek alkalmaznak valamilyen típusú női kvótát (2010.05.10.)

	Pártkvóta(van-e)	Parlament típusa	Választási törvényi kvóta	Alkotmányos kvóta			Kvóta típusa a szabályozás szintje alapján	
			Egykamarás parlament/Alsóház	Felsőház	Egykamarás parlament/Alsóház	Felsőház	Egykamarás parlament/Alsóház	Felsőház
Algéria	Van	kétkamarás	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs törvényben	Nincs törvényben
Angola	Nincs	kétkamarás	Van	Nincs	Nincs		Törvényes jelölt kvóta	
Botswana	Van	egykamarás	Nincs	Nincs	Nincs		Nem törvényben	
Burkina Faso	Nincs	egykamarás	Van	Nincs	Nincs		Törvényes jelölt kvóta	
Burundi	Nincs	kétkamarás	Van	Nincs	Van	Van	Fenntartott helyek	Fenntartott helyek
Kamerun	Van	egykamarás	Nincs	Nincs	Nincs		Niem törvényben	
Dél- Afrika	Van	kétkamarás	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs törvényben	-
Dzsiibuti	Nincs	egykamarás	Van	Nincs	Nincs		Fenntartott helyek	
Egyiptom	Nincs	kétkamarás	Van	Nincs	Nincs		Fenntartott helyek	
Egyenlítői Guinea	Nincs	egykamarás	Nincs	Nincs	Nincs		Nincs törvényben	
Elefántcsontpart	Van	egykamarás	Ninc	Nincs	Nincs		Nincs törvényben	
Eritrea	Nincs	egykamarás	Van	Nincs	Nincs		Fenntartott helyek	
Etiópia	Nincs	kétkamarás	Nincs	Nincs	Nincs		Nincs törvényben	
Kenya	Van	egykamarás	Nincs	Nincs	Van		Fenntartott helyek	
Lesotho	Nincs	kétkamarás	Nincs	Nincs	Nincs		Nincs törvényben	
Libéria	Nincs	kétkamarás	Nincs	Nincs	Nincs		Nincs törvényben	Nincs törvényben
Mali	Van	egykamarás	Nincs	Nincs	Nincs		Nincs törvényben	
Mauritania	Nincs	egykamarás	Van	Van	Nincs		Törvényes jelölt kvóta	Törvényes jelölt kvóta
Marokkó	Van	egykamarás	Nincs	Nincs	Nincs		Nincs törvényben	
Mozambik	Van	egykamarás	Nincs	Nincs	Nincs		Nincs törvényben	
Namibia	Nincs	kétkamarás	Nincs	Nincs	Nincs		Nincs törvényben	
Niger	Van	egykamarás	Van	Nincs	Nincs		Fenntartott helyek	
Ruanda	Van	kétkamarás	Nincs	Nincs	Van	Van	Fenntartott helyek	Fenntartott helyek
Szenegal	Nincs	kétkamarás	Nincs	Nincs	Nincs	Van	Nincs törvényben	Fenntartott helyek
Sierra-Leone	Nincs	egykamarás	Nincs	Nincs	Van		Nincs törvényben	
Szomália	Nincs	egykamarás	Nincs	Nincs	Van		Fenntartott helyek	
Szudán	Nincs	kétkamarás	Van	Nincs	Nincs		Fenntartott helyek	
Tanzánia	Nincs	egykamarás	Van	Nincs	Van		Fenntartott helyek	
Tunézia	van	kétkamarás	Nincs	Nincs	Nincs		Nincs törvényben	
Uganda	nincs	egykamarás	Van	Nincs	Van		Fenntartott helyek	
Zimbabwe	van	kétkamarás	Nincs	Nincs	Nincs		Nem törvényi kvóta	

pártra), viszont ha belső pártszabályzat dönt róla, akkor maximum az adott pártban van kötelező érvénye, de ott sem feltétlenül, és jogi úton nem érvényesíthető.¹³ Amikor alkalmazásra kerül a sor, nincs nagy különbség az alkotmányos és a törvényi szabályozáson alapuló kvóták között, még akkor sem, ha az alkotmányos kvótát nehezebb módosítani.

Alapvetően tehát a női kvóta három különböző típusa használatos a politikában:

I. alkotmányos kvóta, II. törvényi kvóta III. politikai pártkvóták (önkéntes, a párt belső szabályzata által meghatározott). Ezen belül a szabályozás színtje alapján is megkülönböztethetjük őket, vagyis aszerint, hogy a jelentkezők vagy a jelöltek körére vagy pedig magának a törvényhozó testületnek az összetételére vonatkoznak, így lehetnek törvényes jelölt kvóták és fenntartott helyek (reserved seats)¹⁴

Ahogy a táblázatból is kitűnik, alkotmányában rögzítette a női kvótát Tanzánia, Kenya, Szomália, Burundi, Ruanda és Uganda, emellett választási törvényi kvóta működik Burundiban, Kenyában, Marokkóban, Szudánban, Tanzániában és Ugandában (illetve működött korábban Egyiptomban is), míg Namíbiában és Lesothóban csak helyi szinten alkalmaznak női kvótákat. Több országban pedig csak a pártok belső szabályzata tartalmazza a női kvótára vonatkozó szabályokat.¹⁵ Ruandában viszont három fronton is deklarálták a női kvótát: alkotmányban rögzítve, törvényileg szabályozva, és a pártok alapdokumentumaiban.

Afrika déli országaiban gyakoribb a pártkvóta.¹⁶ Ebben az esetben tehát, ahogy már említettem a politikai pártok saját maguk döntenek arról, bevezetnek-e női kvótát, vagy sem. Összesen mintegy 19 afrikai országban alkalmaznak politi-

kai pártkvótát, a legtöbb párt átlagosan 25-30%-os önkéntes kvótával bír, a nők nem kevesebb, mint 30-40%-a így jutott parlamenti mandátumhoz Afrikában. Ilyen országok közé sorolható a Dél-afrikai Köztársaság, Namíbia és Mozambik, itt kivétel nélkül magas a nők parlamenti aránya (39,2%; 26,9%; 37%). A legmagasabb önkéntes kvóta 50%, amelyet a Congress of Democrats (CoD) és a South West Africa People's Organization (SWAPO) alkalmaz Namíbiában, valamint a Movement for Progress Party (MOP) Sierra Leonében. De meg kell említeni azt is, hogy Zimbabwében és Botswanában a pártkvóták ellenére is alacsony a női képviselők aránya, ugyanis a nevezett országokban nem töltik be a párt által előírt 'női' helyeket (19,6% és 7,9%). Általában a baloldali politikai pártok vezetnek be a pártkvótát, majd lassan a pártrendszer össze pártja átvesszi annak alkalmazását. (Magyarországon az MSZP alkalmaz 20%-os női kvótát. 2007-ben az SZDSZ próbált foganatosítani egy 50%-os női kvótát, mely minden pártlistára érvényes lett volna, a tervet azonban nem sikerült véghezvinni)¹⁷

A kvóta sikerességének egyetemes kulcsa azonban a választási rendszerek típusa. Bizonyos választási rendszerek előnyösebbek a női és más kisebbségekhez tartozó csoportok képviseletének megvalósítására. Azokban az országokban, ahol listás arányos választás rendszer van, könnyebb kivitelezni a kvótát, mint azokban, amelyek többségi választási rendszerrel rendelkeznek.

A sikeres megvalósulást segítő tényezők:

1. Kvóták a többségi és a vegyes választási rendszerekben

Többségi választási rendszer van Botswanában, Kame-

runban, Csádban, Elefántcsontparton, Gabonban, Ghánában, Gambiában, Etiópiában, Kenyában, Libériában, Malawiban, Maliban, Mozambikon, Nigériában, Szudánban, Szváziföldön, a Kongói Köztársaságban, Tanzániában, Ugandában és Zimbabwében.

A nők aránya a parlamentben abban a több mint 20 országban, amely többségi választási rendszert alkalmaz átlagosan 15,5%, míg abban a 12 afrikai államban, ahol listás arányos (PR) a választási rendszer, átlagosan 27,4%. A vegyes választási rendszerrel rendelkező országokban 13%-nál is alacsonyabb a női képviselők aránya.¹⁸

Az arányos választási rendszerrel tehát 12 afrikai ország rendelkezik, mely rendszer egyszerűvé teszi a politikai pártoknak, hogy kvótát, kiváltképp pártkvótát vezessenek be. Azonban a kutatók egyetértenek abban, hogy a nemek közötti esélyegyenlőség megvalósulása a politikában akkor a legsikeresebb, ha a törvényi kvótát alkalmazzák arányos választási rendszerekben. Namíbiában, helyi önkormányzati szinten például kombinálták a törvényi kvótát, az önkéntes pártkvótát és a listás arányos képviseleti rendszert, ami azt eredményezte, hogy a helyi döntéshozatalban 43,8% nő képviselteti magát.

Bár a kvóta önmagában nem teremt egyenlőséget, nem visz közelebb az igazságosan működő rendszerhez, csak akkor, ha sok egyéb tényezővel is párosul, mégis jelentős számú női politikust segít parlamenti helyhez.

2. A különböző szervezetek jelentősége

Miközben a választási rendszereken és a politikai intézményeken van a hangsúly, nem szabad elfeledkezni a női mozgalmak jelentőségéről sem. A magas arány a kvótának köszönhető, Afrikában

Gambiai nők

pedig a kvóták elfogadása szorosán kötődik a nőmozgalmakhoz, illetve egyéb szervezetekhez. Ilyen regionális intézmények például az Afrikai Unió és a SADC, a Dél-afrikai Fejlesztési Közösség (Southern African Development Community¹⁹). A SADC által elfogadott Declaration Gender and Development²⁰ például tartalmazta azt a kikötést, hogy a tagállamoknak el kell érniük 2005-ig bezáróan a 30%-os női képviselőket. Ezen túlmenően a kontinens több parlamenti közgyűlésében (beleértve az Afrikai Uniót, az EALA-t /*East African Legislative Assembly*/, az ECOWAS-t, a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségét) is elfogadták azon rendelkezést amely legalább egy-harmados női képviselőt ír elő a tagállamok számára. Nem célom, hogy felsoroljam az összes szervezetet, női mozgalmat és szerveződést, csupán ezek kulcsfontosságú szerepét szeretném hangsúlyozni.

Önmagukban természetesen a nőmozgalmak sem rendelkeznek homogén entitással (különböző vallási, etnikai csoportok), az elmúlt időszakban mégis megpróbálnak közös erővel fellépni azért, hogy egyre több nő juthasson parlamenti mandátumhoz. Emellett sok az olyan női szervezet is, amely női jelöltet támogat adománygyűjtő szervezetek és hálózatok létrehozásán keresztül, valamint tréningek és képzésfejlesztő képzéseken keresztül, továbbá nyomatást gyakorol a pár-

tokra, hogy több női jelöltet indítsanak a választásokon. Dél-Afrikában például az 1990-es években az Afrikai Nemzeti Kongresszus (ANC) Női Ligája kampányában azt szorgalmazta, hogy a szervezet fogadjon el egy belső kvótát, amely biztosítja a nők részvételét a választásokon.

Azonban a női szervezetek támogatása csak úgy vezet eredményre, ha az kiegészül a pártvezetés politikai akaratával is. Olyan országokban, mint Dzsibuti, Kenya, Mauritius és Nigéria nem sikerült elérni a nők parlamenti arányának jelentős növekedését annak ellenére sem, hogy a különböző nőszervezetek nyomást gyakoroltak a vezetésre.

Afrikában is, ahogy szerte a világon, a legtöbb eredményt a nemzetközi nőmozgalmak és nemzetközi szervezetek érték el. A nemek közötti egyenlőség, mint koncepció és stratégia, globális szinten az 1995-os pekingi Nők Negyedik Világkonferenciája végén elfogadott Cselekvési Tervben (Platform for Action) jelent meg. A terv a nemek közötti egyenlőségértékesítés politikájának előmozdítását sürgeti, különös tekintettel Afrikára és Latin-Amerikára és 12 kritikai terület fejlesztését tűzte ki célul. Az 1995-2000 közötti időszakban a szegénység, a média, az oktatás-képzés, a gazdaság, a döntéshozatal, a környezet, az erőszak, az emberi jogok, az egészségügy, a HIV/AIDS elleni küz-

delem és a nők hatalmon belül betöltött szerepei kerültek előtérbe. A 2000-2005-ös időszak prioritásai közé a szegénység, a nők és a globalizáció, a környezeti menedzsment, a média és az információs technológiák, a Platform és a CEDAW (a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló ENSZ-egyezmény) kapcsolata, valamint a fegyveres konfliktusok témaköre tartozott. Ezen Terv nyomán az afrikai országok ratifikálták a pekingi kötelezettséget a nemek közötti egyenlőség érvényesítésére.

Befejezés

Az ENSZ képviselői, a nyugati és feminista szervezetek is ünneplik a mérföldkővet, melyet a nők parlamenti többségbe kerülése jelent Ruandában, és azt állítják, hogy ez a felvilágosult hozzáállás eredménye. Mindez pedig elkendőzi, hogy ezeknek az afrikai nőknek a szerepe valójában nagyon korlátozott, a kormány pedig csak igen felszínesen elkötelezett a demokratikus kormányzás mellett, amelynek oka a társadalmi normákban keresendő. Ebben a dolgozatban, ahogy azt fentebb említettem, arra korlátoztam magam, hogy a számok köré összpontosítsam az elemzést, de a változás elősegítéséhez az afrikai kontinensen kialakult helyzet gyökerét kell megvizsgálni, megérteni. Vagyis az adatokon felül a történelmi kulturális tényezőkkel kell operálni, nem térhetünk ki annak a kérdésnek a feltevésétől, vajon milyen szerepe van a múltnak és a hagyományoknak a gazdasági-társadalmi felemelkedés és az egyenjogúság lehetőségeinek latolgatásakor. Vajon jelenleg az afrikai társadalomban milyen problémák és nézetek fogalmazódhatnak meg egyáltalán? Vajon akarnak-e az afrikai nők a ha-

talom birtokosai lenni, vagy akar-nak-e egyenjogúságot úgy, ahogy azt mi európaiak gondoljuk?

Mielőtt azonban egyenjogú-ságról kezdenénk el beszélni, nem árt, ha előtte a társadalom alapvető női szerepeit vesszük górcső alá, a kialakult viszonyok okait keressük, majd a lehetséges és sür-gető változásokat ennek fényében próbáljuk megvalósítani (Például, hogy min kell változtatni ahhoz, hogy a nők ellen elkövetett sérelmek, az erőszak megszűnjenek).

Tapasztalatom szerint, sok esetben a tudományosság álcája mögött ott van a tájékozatlanság, valamint más nép kultúrá-jától való elhatárolódás vagy rokonszenv, megvetés vagy együtt-érzés, a klisék, és egy-egy tévhit által vezetett hamis következtetések igaznak elfogadott állítá-sai. Egy elemzésnek nem csak az egyetemes értékű formális struk-túrák mentén kell vizsgálnia, hanem az események történel-mi vizsgálatát kell szem előtt tar-tania, amelyek önmagunk létrehozásához vezettek. Vagyis nem minden ismeret vagy minden le-hetséges morális cselekedet egye-temes struktúráit próbáljuk azo-nosítani, hanem megkísérél-jük azon diszkurzív esetek történelmi eseményként való keze-lését, amelyek kifejezik azt, amit ők mondanak és gondolnak ma-gukról.²¹ Ezt kell mindig szem előtt tartani, hogy ne vonjunk el olyan következtetéseket, melyek az európai logika mátrixán szemlélve tekinthetők csupán igaznak. A klisék és a feminiz-mus, valamint európai gondola-tiságunk keretrendszerén keresz-tül tett megállapítások ugyan-is sok félreértelmezésnek adhat-nak teret. Azokat a sajátos átalakulásokat kell vizsgálni, amelyek lehetségesnek bizonyultak és bi-zonyulhatnak adott területeken, és amelyek lét- és gondolkozás-módjukat, a hatalomhoz és a ne-

mekhez való viszonyukat szem előtt tartva a történelmi elem-zés és a gyakorlati attitűd kap-colatában egyáltalán létrejöhet-nek. ”Értenünk és kezelniük kell ezeket. S amikor ma, már nem a korai gyarmatosítás mód-szereivel, hanem mai gondolko-dásunk és gyakorlatunk jegyében szeretnénk a civilizatórikus, illetve modernizációs folyama-tok megindítását elősegíteni az afrikai országokban, akkor ezek-ben a bonyolult és kényes helye-zetekben is meg kell találnunk a megoldás kulcsát – természetesen a helybéli felvilágosult ré-tegek közreműködésével. Nap-jainkban kísérletek történnek arra, hogy európai népek eseté-ben szembenézzenek azzal, vajon a hagyományok, illetve a hagyománnyok szabta mentalitásmin-ták, gondolkodási típusok meny-nyiben befolyásolják valamely emberi közösség, etnikai csoport vagy nép készítségét a fejlődésre, az előre haladásra.”²² Mindezeket szem előtt tartva mondhatjuk el, hogy az esélyegyenlőség nem fog megvalósulni az afrikai államok-ban, főleg nem abban a formá-ban, ahogy Európából azt elkép-zeljük. „Tapasztalatból tudjuk, hogy a jelenkori valóság rendsze-réből való menekülési kísérletek, amelyek egy másik társadalom, egy másik gondolkozásmód, egy másik világ víziójának általános programját akarták létrehozni, csak a legvesélyesebb hagyomá-nyok visszatéréséhez vezettek.”²³

Irodalom:

- Ballington, Julie (2004) (ed.): Implementation of Quotas: African Experiences Forrás: http://www.quotaproject.org/publications/Quotas_Africa.pdf
- Biernaczky Szilárd (2008) : A hagyományok és Afrika ma In: Küllügyi szemle, tél
- Dahlerup, Drude (2006): Women, Quotas and Politics. London, New York: Routledge. (19–21) alapján

Dahlerup, Drude (2009): Expert Opinion: Quotas in African Countries. iKNOW Politics. 2009. <http://www.iknowpolitics.org/en/node/9291>

Lévai Katalin (2009): A nők politikai rep-rezentáltsága In: Nagy Ildikó, Pongrácz Tiborné(szerk.)Szerepváltozások-Jelentés a nők és férfiak helyzetéről-TÁRKI Zrt. – Szociális és Munkaügyi Minisztérium, 18-19. oldal alapján

Mutume, Gumisai: Women break into African politics- Quota systems allow more women to gain elected office In: Africa Recovery, Vol.18 #1 (April 2004), page 4

Nietzsche, Friedrich: Vidám tudomány Forrás: Szentmihályi Gergely: Numerikus egalita-rizmus? – Gondolatok a pozitív diszkri-minációról In: Kommentár, 2008/3. szám 108. oldal)

Tarrósy István: Befolyásos Nők Klubja - Luísa Diogo, Mozambik miniszterelnöke In: Af-rika Tanulmányok folyóirat, második évfolyam, 2. szám 90-91. oldal alapján

Tarrósy István: Befolyásos Nők Klubja - Luísa Diogo, Mozambik miniszterelnöke In: Af-rika Tanulmányok folyóirat, második évfolyam, 2. szám 90-91. oldal alapján

Tolsztoj, Lev: Kreutzer-szonáta Forrás: <http://mek.oszk.hu/06300/06335/06335.htm>

Internetes források:

- <http://www.iss.co.za/uploads/SADCDECLGENDER.PDF>
- <http://www.ipu.org/wmn-e/arc/classif310510.htm>
- <http://www.terra.es/personal2/monolith/00women3.htm>

Afrika női politikusai:

- http://en.wikipedia.org/wiki/Elisabeth_Domitien
- http://en.wikipedia.org/wiki/Mame_Madior_Boye
- http://en.wikipedia.org/wiki/Ivy_Matsepe-Casaburri
- http://en.wikipedia.org/wiki/Maria_do_Carmo_Silveira
- http://en.wikipedia.org/wiki/Sylvie_Kinigi
- http://en.wikipedia.org/wiki/Agathe_Uwilingiyimana
- http://en.wikipedia.org/wiki/Maria_das_Neves
- http://en.wikipedia.org/wiki/C%C3%A9cile_Manorohanta

JOHN F. KENNEDY
SCHOOL OF GOVERNMENT

Női vezetők Afrikában

(A felsorolás nem taxatív, csupán néhányat említ a legfelsőbb vezetők közül.)

Libéria államelnöke **Ellen Johnson-Sirleaf**: Politikai karrierje William Tolbert libériai miniszterelnök kormányában kezdődött pénzügyminiszter-helyettesként, rögtön miután megszerzte a harvardi diplomáját. 1980 áprilisában Samuel Doe katonai puccs keretében átvette a hatalmat, így Ellennek menekülnie kellett. Öt évet élt száműzetésben Kenya fővárosában, Nairobiban,

ezalatt az idő alatt a Citibanknak dolgozott. 1985-ben jelöltette magát a libériai szenátusba, de Doe nem tűrt meg semmilyen ellenléteket. Még a kampány során letartóztatták és eljárást indítottak ellene, tíz év börtönre ítélték, melyből azonban csak rövid időt kellett letöltenie, az első adandó alkalom során Washingtonba távozott. 1997-ben tért vissza újból szülőhazájába, mint a Világbank képviselője, és az akkori államfő Charles Taylor ellenjelöltje (kez-

detben támogatta utóbbit Doe leváltásában, amikor azonban kiderült, hogy Taylor egy még embertelenebb diktatúra kiépítésén fáradozik, ellene fordult). A 2005-ös választásokon ért révébe: a korábbi világhírű labdarúgó George Weah ellenében győzött, és lett az új egységkormány miniszterelnöke. Beiktatásán többek közt ott volt Condoleezza Rice és Laura Bush is. A törvényhozásban jelenleg is komoly problémákkal kell megküzdenie, mivel

Luísa Diogo

Taylor hívei közül sokan még ma is fontos pozíciókat viselnek. Célja a korrupció csökkentése és a nők bevonása a politikába. Utóbbi azonban az alapvetően patriarchális vidéki közösségek ellenességét váltja ki.²⁴

Mozambik ex-miniszterelnöke **Luísa Dias Diogo**. 2004 februárjában került a mozambiki miniszterelnöki székbe, első női kormányfőként a gyarmati uralomtól független délkelet-afrikai ország három évtizedes történetében. Kinevezését követően a TIME a 100 legbefolyásosabb embere közé sorolta, három évvel később pedig a világ 100 legmeghatározóbb nőinek egyikének nevezte a Forbes magazin. Mind-ezen megtisztelő „címek” megszerzéséhez hosszú út és sok munka vezetett, 1999 decemberétől volt a kormány pénzügy- és tervezési minisztere. Női vezetőként Diogo kezdeményezője és lelkes támogatója annak, hogy a konti-

nens egészen váljék ingyenessé a szexuális tanácsadáshoz és a családtervezéshez kötődő egészségügyi szolgáltatás – ezzel kapcsolatban kormányra lépését követően közös akcióra szólította fel valamennyi afrikai ország egészségügyi miniszterét.²⁵ Mandátuma a 2009-es választásokat követően, 2010 elején járt le.

Sylvie Kinigi: Burundi miniszterelnöke 1993 júliusától 1994 februárjáig. Burundiban az első, és máig az egyetlen nő ebben a pozícióban. Amikor Melchior Ndadaye-t megválasztották Burundi elnökének 1993-ban, Kinigi-t nevezte ki miniszterelnökének. Ez annak az igyekezetnek volt a része, hogy egyesítsék Burundi két etnikai csoportját (a hutukat és a tuszikat - Nyadaye hutu, Kinigi pedig tuzsi). A burundi polgárháború alatt is próbálta összetartani a kormányt, gyakorlatilag elnök-helyettes lett. Később, Ntaryamira alatt is meg-

tartotta miniszterelnöki posztját, ám röviddel az elnök kinevezése után a miniszterelnöki posztot Anatole Kanyenkiko kapta meg helyette. Kinigi ezt követően a bank szektorban helyezkedett el, majd az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programjánál (UNDP) dolgozott.

Agathe Uwilingiyimana 1993-tól 1994-es meggyilkolásáig Ruanda ügyvivő miniszterelnöke.²⁶ Ő volt Ruanda első és eddig egyetlen női miniszterelnöke. Uwilingiyimana, az egyik legbefolyásosabb nő a ruandai történelemben. 1992-ben csatlakozott a republikánus és a Demokratikus Mozgalomhoz (MDR), egy ellenzéki párthoz, majd négy hónappal később kinevezték oktatási miniszternek. Mint oktatási miniszter eltörölte az egyetemi, etnikai kvótarendszert, mely határozat ellenségeket szerzett neki a hutu-szélsőséges pártokban.

Mame Madior Boye: Szene-

gál miniszterelnöke, 2001. március 3-tól 2002. november 4-ig. Ő volt az első, és mindezidáig egyetlen nő ezen a poszton Szenegálban. Abdoulaye Wade 2000-es választási győzelme után, áprilisban kinevezte igazságügy miniszternek, majd 2001 márciusában miniszterelnöknek. Boye nem volt tagja egyetlen politikai pártnak sem. 2002 novemberében mentették fel miniszterelnöki pozíciója alól miután nevét összefüggésbe hozták az MV Joola tengeri katasztrófával. Később, 2004-ben Boye-t kinevezték az Afrikai Unió különleges képviselőjének. 2008 szeptemberében a francia bíróság elfogatóparancsot adott ki ellene és még 8 másik személy ellen a Joola-i katasztrófa ügyében. Végül 2009 júniusában, a Párizsi Fellebbviteli Bíróság érvénytelenítette az elfogatóparancsot.

Maria des Neves Ceita Baptista de Sousa: São Tomé és Príncipe első női miniszterelnöke volt 2002. októberétől 2003. júliusáig, amikor is leváltották egy katonai puccs során, Fradique de Menezes elnökkel együtt.²⁷

A MLSTP-PSD (Movement for the Liberation of São Tomé and Príncipe-Social Democratic Party) tagja. Mielőtt miniszterelnök lett volna, köztisztviselőként dolgozott a Pénzügyminisztériumban. Maria des Neves tagja a Council of Women World Leaders (A Világ Női Vezetőinek Tanácsa) nemzetközi hálózatnak, amelynek tagjai volt és regnáló női miniszterek, miniszterelnökök. Menezes elnök 2004 szeptemberében eltanácsolta miniszteri posztjáról.

Mario do Carmo Silveira São Tomé és Príncipe miniszterelnöke 2005 júniusától 2006 áprilisáig. Ő volt a Sao Tomé és Príncipe-i Központi Bank vezetője 1999-től 2005-ig. Miniszterelnökként és pénzügyminisz-

Dr. Ivy Matsepe-Casaburri
<http://www.ctuf.za.org>

terként is szolgált 2005. júniustól 2006. áprilisáig. Silveira, az ország második női miniszterelnöke, a MLSTP-PSD tagja (Movement for the Liberation of São Tomé and Príncipe-Social Democratic Party). Miniszterelnöki posztja a 2006-os választásokkal szűnt meg.

Cécile Manorohanta madagaszkári politikus. A jelenlegi kormányban miniszterelnök-helyettes, előtte 2007 és 2009 között Honvédelmi miniszter volt. Ő volt az első női védelmi miniszter az országban.

Élisabeth Domitién, Közép-Afrikai Köztársaság miniszterelnöke 1975. januárjától, 1976. áprilisáig. Ő az első női miniszterelnök és az első fekete vezető a független államban. Domitién

politikai karrierjét a MEASAN-ben (Movement for the Social Evolution of Black Africa) kezdte, amely az ország egyetlen törvényes pártja volt abban az időben, 1972-ben a párt elnökhelyettese lett. Majd 1975-ben a diktátor Bokassa, új kormányt alakított, és bevezette a miniszterelnöki posztot, amelyre később Domitién nevezte ki. Kapcsolata Bokassa-val megromlott, miután a diktátor napirendre tűzte egy lehetséges monarchia létrehozását melynek élén ő, mint császár uralkodott volna. Amikor Domitién ezt a tervet nyíltan elutasította, azonnal elbocsátotta. 1979-ben letartóztatták, a tárgyalás után megtiltották számára, hogy politikai szerepet vállaljon.

Dr. Ivy Matsepe-Casaburri dél-afrikai politikus volt. Ő volt az ország hírközlési minisztere 1999-től egészen 2009-ben bekövetkezett haláláig. 1993-ban Matsepe-Casaburri-t nevezték ki a Dél-Afrikai Rádiótársaság elnökének. Ő volt az első nő és az első fekete ebben a pozícióban. 1997-ben lemondott és a dél-afrikai Free State provincia elnöke lett. 1999 júniusában nevezték ki hírközlési miniszternek. 2005-ben és 2008-ban rövid ideig elnökhelyettes volt.

Jegyzetek

- ¹ A legutóbbi választásokra 2010. augusztus 9-én került sor.
- ² <http://www.ipu.org/wmn-e/arc/classif310710.htm>
- ³ Ruandában új koalíciós kormányzat alakult 2001-ben. 2003. márciusában fogadtak el az új alkotmányt. A dokumentum 9. paragrafusának értelmében a parlamentti helyek harminc százaléka a nőket illeti meg. Forrás: www.quotaproject.org
- ⁴ Mutume 2004:4
- ⁷ A hatalom Paul Kagame elnök és legközelebbi tanácsadói kezében összpontosul. A legutóbbi választások is beigazolták, hogy a három másik jelölt nem jelentett veszélyt az elnök mandátumára.
- ⁸ Bővebben: Biernaczky 2008:17
- ⁹ <http://www.ipu.org/wmn-e/arc/classif310710.htm>
- ¹⁰ Ballington 2004.
- ¹¹ A politikusoktól is joggal várjuk el, hogy hozzáértésük révén kerüljenek be a politikai életbe. Ezt az esélyt a kvóta elveszi attól a nőtől, aki nem érdemei alapján vált politikai szereplővé, hanem azért, mert nőnek született. A külső, adminisztratív segítség ezáltal a fennálló nemek közötti egyenlőtlenségeket erősíti meg, amennyiben gyengébbnek és támogatásra szorulónak ítéli a nőt. Tehát a kvóta-politika, miközben igazságot kíván szolgáltatni, újabb igazságtalanságokat eredményez. A kvóta mellett szól viszont, hogy a társadalmi közgondolkodásban tudatosítja a nők és a férfiak esélyegyenlőségének szükségességét, felhívja a figyelmet az esélyegyenlőséget tá-

mogató társadalmi és szervezeti kultúra szükségességére, és a nemek közötti hagyományos szerepmegosztás tarthatatlanságára. Világossá teszi, hogy az arányos politikai részvétel a nők állampolgári jogai közé tartozik. Lévai 2009: 18-19

- ¹² Szentmihályi 2008:108
- ¹³ Dahlerup 2006:19-21.
- ¹⁴ Részletes adatok: IDEA. Az IDEA, az Institute for Democracy and Electoral Assistance szervezete több más, a politikai rendszer demokratikus tartalmára vonatkozó adatnyilvántartás és -elemzés mellett a női esélyegyenlőségre vonatkozó információk gyűjtésével is foglalkozik.
- ¹⁵ Dahlerup 2009.
- ¹⁶ Önkéntes pártkvóták Afrika országai-ban: Algéria: 1.FLN (Front de libération nationale) mind a 48 tartományban az első öt jelöltből kettőnek nőnek kell lennie. 2. A HMS (Movement of Society for Peace - Harakat Moudjtamaa As-Silm) célja, hogy minden ötödik jelölt nő legyen, regionális szinten. A kisebb körzetekben pedig három jelöltből legalább egy legyen nő. Botswana: a Botswana Congress Party (BCP) 1999-ben bevezette a 30%-os női kvótát a választási listáin. A párt nem mindig éri el ezt a határt. 1999-ben a BNF (National Front) is bevezette a 30%-os női kvótát, de ez a párt sem mindig éri el ez a számot. Kamerun: 1996-ban az RDPC (Rassemblement démocratique du Peuple Camerounais) bevezette a 25-30%-os női kvótát, az SDF (Front Social Démocrate) pedig a 25%-os női kvótát. Elefántcsontpart: 2001-től az FPI (Front Populaire Ivoirien) 30%-os női kvótával rendelkezik, minden szinten, beleértve a választási listákat is, ezt azonban nem mindig alkalmazzák a gyakorlatban. (FPI pártszabályzata, 14. bekezdés, 2009. jún. 14.) Mali: ADEMA-PASI (Alliance pour la Démocratie au Mali/Parti Africain pour la Solidarité et la Justice) 30%-os női kvótát ír elő. Marokkó: Az USFP (Union Socialiste des Forces Populaires) 20%-os kvótát alkalmaz a pártlistákon. Mozambik: A FRELIMO (Liberation Front of Mozambique) női kvótát alkalmaz a nevezési listákon és erőteljesen támogatja a nők jelenlétét a párt vezetői között. A párt politikája előírja, hogy minden harmadik jelölt(30%)

nő legyen. Niger: Az 1990-es választások során az MNSD (Mouvement National pour la Société de Développement) öt helyet tartott fent nőknek a párt szabályzata alapján, majd 1999-ben a párt egy tíz százalékos női kvótát fogadott el a választási listákon. (párt alapszabály, 93. cikk) Dél-Afrika: Először az ANC (African National Congress) alkalmazott 50%-os női kvótát a helyi választásokon. 2007-ben ez áterjedt a választási listákra is nemzetközi szinten. Tunézia: Az RCD (Rassemblement Constitutionnel Démocratique) a 2004 október 24-i választásokon 38 helyet jelölt ki nők számára a 152-ből (25%) Zimbabwe: A ZANU-PF (Zimbabwe African National Union Patriotic Front) 30 női jelöltet indított a 2005 parlamenti választások alkalmával. A legfrissebb adatok szerint Malawiban, Namíbiában és Etiópiában is alkalmaznak a pártok női kvótát és Sierre Leone-ben legalább öt párt vállalta, hogy a jelöltlisták 30%-a nő, és két párt arra kötelezte magát, hogy ez az arány legyen 50%.Forrás: www.quotaproject.org

- ¹⁷ http://www.quotaproject.org/publications/Quotas_Africa.pdf
- ¹⁸ Ballington 2004.
- ¹⁹ kilenc tagország: Lesotho, Malawi, Mauritius, Mozambik, Dél-Afrika, Szváziföld, Tanzánia, Zambia és Zimbabwe
- ²⁰ Bővebben: <http://www.iss.co.za/uploads/SADCDECLGENDER.PDF>
- ²¹ Foucault
- ²² Biernaczky 2008:23
- ²³ Foucault
- ²⁴ Bővebben: Tarrósy 2007
- ²⁵ Tarrósy 2008: 90-91
- ²⁶ A két elnököt szállító repülőgép lelövése után Ruandában elszabadult a pokol. A katonaság és az Interahamwe milícia elkezdett úttorlaszokat építeni és razzizálni. Az elnöki gárda emberei meggyilkolták a mérsékelt hutu Agathe Uwilingiyimana ügyvivő miniszterelnök asszonyt (aki a rádióon keresztül akart nyugalomra felszólítani), hogy az ne vehesse át az ország irányítását. A miniszterelnök asszony mellett agyonlőtték annak férjét, az alkotmánybíróság elnökét, és a kormány 4 miniszterét.
- ²⁷ <http://www.terra.es/personal2/monolith/00women3.htm>

Ima

Női sorsok

(Női körülméletés és az iszlám)

Láng Judit

„A világnak lelke van, és aki ezt a Lelket megéri, az megéri a dolgok nyelvét”. Én megpróbáltam, ha nem is az egész világot, de egy részét biztosan. Diplomamunkámra készítettem a Kaposvári Egyetem Művészeti Karán, mikor közelebbi kapcsolatba kerültem az arab hitvilággal, Afrikával és az ott élő nők sorsával. Mindig is vonzódtam kelet felé, amit csak megerősített ez a kutatómunka. Hiszen a Közel-Keletnek és Afrikának van egyfajta fájdalmas szépsége, ami sehol máshol nem tapasztalható. Számos könyv és beszámoló került a kezembe, melynek sorai tíz képet ihlettek képzeletemben. Első ízben egy Szultána szaúdi hercegnő életéről szóló könyv sorai vezettek be ebbe a titokzatos világba, majd a híressé vált modell, Waris Dirie *A sivatag virága* című önéletrajzi írása sokkolt őszinte szókimondásával. Éppen jókor találok Lóránt Attila *Kelet-Afrika* című könyvével, amely csodálatos fotó anyagával megmutatta Afrika szép oldalát is. Tanulmányoztam a Koránt és az arab világot szent ünnepeket, a hádzsot.

Megdöbbenve olvastam a női körülmétekről, ami nememből adódóan felettebb érzékenyen érintett, és úgy éreztem erről muszaj beszélni. Kíváncsivá tett

e borzasztó szokás eredete, így utánanéztam az érintett területeknek és az iszlám vallásnak. Lassan kezdett körvonalazódni, hogy mennyire összetett és érzékeny probléma is ez, és hogy nem kis fába vágtam a fejszémet. (Hiszen a tisztán látáshoz az érintett területeken eltöltött évek és személyes tapasztalatok kellenek, úgy hogy egy nagyon zárt közösségről beszélünk.)

Ennek híján én egy röpké betekintést kívánok nyújtani Önöknek festményeimmel, ami arra talán elegendő, hogy elgondolkodjunk a világon. Megérte, elfogadva és nem elítélve azt, hiszen minden kultúra a maga sokszínűségével gyönyörködött.

Napiainkban, mikor a világ népe a nyitott határok következtében vándorol és egyre több informá-

cióhoz jut, a muszlim nők is közelebb kerültek hozzánk. Számunkra ruhaviseleteik, házassági szokásaik meglepőek. Elkezdtek őket sajnálni, és az emancipált világunk sok helyen felszólt az érdekükben, holott ezt ők nem is kérték. A hidzsáb vagy burka viselete számunkra elnyomást és megalázást jelent, pedig sokan közülük úgy vélik, hogy ez a női szerénység, erkölcsösség és tartás kifejező eszköze, és nem szeretnének megválni tőle. Fátylunk, ha jelképesen is, az ott hon négy falának biztonságát jelenti a férfiak uralta térben. Sok muszlim nő ragaszkodik a viseléséhez a vallás mellett azért, mert ezáltal nem a külseje, hanem tudása alapján ítélik meg, így egyenrangúságot vív ki a férfiak körében és nem kezelik szexuális tárgyként.

Muszlim nők

Felvettem a kapcsolatot muszlim lányokkal az interneten. A hidzsábról azt mondták, hogy annak a felvételére nem kötelezik a nőket, ahogy imádkozni sem kötelező. A fátylat azért veszik fel, mert a szépségükkel csak a férjüket és a családjukat tisztelik meg, és ezzel védve vannak a „kívánós” szemektől. Attól még, hogy nem viselik a csadort, még lehetnek vallásosak. Azt is mondták, hogy nem a férfiak miatt veszik fel, hanem Allah tiszteletére.

Eloolvastam Karen Armstrong *Mohamed, az iszlám nyugati szemmel* című könyvét, melyben Mohamed életének részletes leírásával találkozunk. A fátyolviselet bevezetéséről ekképpen ír a könyv: *Mohamed az előkelő asszonyok elkülönítésének perzsa és bizánci szokását akarta utánozni, ezzel is jelezve feleségei, megnövekedett társadalmi rangját. Más vélemény szerint a férfi megjegyzésektől és zaklatásoktól szerette volna őket megóvni. (Korán 33:53)¹⁴ Mohamednek nem volt saját szobája, mindig egy-egy feleségénél volt megtalálható, és mivel gyakran keresték fel az otthonában is, ezért az élelmezebb muszlimok, feleségein keresztül próbálták ügyükben eljárni. Ez botrányokra adott lehetőséget, ezért a hidzsáb v. függöny egy olyan helyzetet volt hivatott megakadályozni, melyet ellenségei felfújva Mohamed*

Szeretve küzde

ellen fordíthattak volna. A Korán a fátýlat csak a próféta feleségeinél említi, ott is csupán protokolláris célokat szolgálva. Előírás a férfiak és nők számára a mértéktartó öltözködés, de arra senki sem kényszerítette a nőket, hogy arcukat fátýlall takarják el. Ezek a rendelkezések a későbbi korok hozadékai, s a Próféta halálát követően a harmadik v. negyedik generáció idején váltak bevett szokássá. Minden jel arra utal, hogy a nők elfátýyolozásának szokását, a muszlim világ Perzsiából vagy Bizáncból vette át, ahol ez már régóta bevett gyakorlatnak számított.¹⁵ Mohamed halála után feleségei nagy kiváltságnak örvendtek és politikai szerephez is jutottak, más asszonyok is megirigyelték a feleségeket és kikövetelték maguknak, hogy ők is fátýlall takarhassák el az arcukat. Az egyenlőség eszményét hirdető muszlim kultúra ezt lehetővé tette nekik. Tehát a fátýl a hatalom és tekintély jelképe volt.

A másik érthetetlen dolog számunkra a kultúránkban a többnejűség. A nyugati női szem ezt szintén rendkívül megalázott helyzetnek véli, és kétségtelen hogy én sem tudnám elfogadni. De mi egészen más kultúrában nővünk fel, ezt nem szabad elfelejtenünk. Ők sokáig nem is láttak mást, a világ most kezd kinyílni számukra.

A Korán négy feleséget engedélyez a hívek számára, ha a férj egyenlően tud velük bánni. A monogámiát a kor Arábiájában nem tartották vonzó eszménynek. Mohamed háreme is a társadalmi rangját jelezte. A törzsi társadalmak majdhogynem a föld minden területén poligámiában éltek. A házasságkötéseknek Mohamed korában szerelmi és politikai vetülete is volt. A lányokat már nagyon fiatalon el lehetett venni és pubertás korukban együtt is hálni velük. Meglátásom szerint nem sok választásuk volt.

Abban az időben sok háborúskodás folyt. Az ütközetekben hősi halált halt muszlimok árván maradt családjáról valakinek gondoskodnia kellett. Az elesettek nem csak özvegyeket, de lányokat, lánytestvéreket és más rokonokat hagytak maguk után, akik így védelmező nélkül maradtak. Mivel Arábiában kevesebb volt a férfi, mint a nő ezért a számos nőnek nem jutott férj, így őket néha kegyetlenül kihasználták. A többnejűséget a Korán, mint egyetlen kézenfekvő megoldásként tette lehetővé. Nagy valószínűséggel ebből az időből származik az a kinyilatkoztatás, amely a muszlim férfiaknak megengedi, hogy négy feleségük legyen. (Korán, 4:2-3)

Az új szabályozás azonban megtiltotta, hogy egy lányt akarata ellenére gyámhoz kényszerítsenek. A női egyenjogúság kérdését a próféta mindig is a szívén viselte, és ha nem is száz százalékban jutottak egyenlő jogokhoz a nők, de a megelőző barbár időszakhoz képest óriási előrelépés volt. A mai iszlám világban élő családok zöme monogám, illetve csak akkor egészül ki második feleséggel, ha az első inkább lesz nagymama, mint asszony. Kivételt ez alól jószerivel csak a gazdag, öböl-menti olajországok képeznek, ahol ma is divat két, egy fehér és egy fekete feleség tartása. Egy Magyarországon tanuló muszlim lánnyal való beszélgetésem során kiderült, hogy a többnejűség még ma is létezik, hiszen az iszlám lehetővé teszi azt. De ma már nem sokan engedhetik meg maguknak, hogy több nőt is eltartsanak. Nincsen rá pénz. De ha van, akkor a nőnek kutya kötelessége elfogadni, hogy egy másik nő érkezik a házhoz. Ha nem teszi, elválhat, de az iszlám nem jó szemmel nézi a válást, és egy elvált asszonynak nem sok esélye van új életet kezdeni.

Azt is megtudtam ettől a lánytól, hogy egy mai muszlim lány, csak muszlim vallású fiúval házasodhat, aki többnyire már előre ki is van nézve a számára (néha még többen is). A házasságot a lány addig húzhatja, amíg tanul, utána már nem sokáig. Pár hét ismerkedés után esküvőre kerül a sor. Egy muszlim fiú csak szűz lányt vehet feleségül, aki lehet más vallású is, mert a házasság után egyértelmű hogy áttér a muzulmán vallásra. Egy más vallású fiú viszont nem biztos, hogy felvenné a muszlimot, ezért ez a

Pengélen

lehetőség nincs engedélyezve. Előfordul, hogy egy rosszul sikerült házasság után, amelyet válás kísér, a muszlim nőt semmibe veszik, mert már érintve lett (nem szűz), és innentől kezdve a férfi nem tudja megítélni hányan voltak előtte, tehát nem veszi felelőségül. Márpedig muszlim nő csak muszlim férfihoz mehet. Ilyenkor szokták visszavarni a szűzhártyát és egy másik helyre költözni, ahol még nem ismerik őket. Ott még van esélyük új életet kezdeni.

Egy muszlim nő manapság már dolgozhat, és ugyanolyan posztokat tölthet be mint egy férfi. A család mégis első helyen áll. A nőnek a női szerepből adódó kötelességeket el kell fogadnia. Egyértelmű az arab kultúrában, hogy a férfi a családfenntartó, egy nőnek nem kell feltétlenül dolgoznia. Ha mégis dolgozik, akkor azt, amit keres, magára költheti.

Egy lánynak édesapjával szemben engedelmesnek kell lennie. A férjhez adást is nagyrészt az apa dönti

Nővé válás

el. Abban a világban a nő nem vitatkozik. Engedelmes és tiszteletudó. De van egy szokás ami hátborgongató és elfogadhatatlan. Ez pedig a női genitális csonkítás vagy más néven infibuláció. Afrikai és közép-keleti, jórészt iszlám alapokon nyugvó társadalmak szerint a körülmetéletlen lányok alkalmatlanok a házasságra. A beavatkozást 5-12 év között végzik hajmeresztő eszközökkel és körülmények között. A csonkított nők 25-30 százaléka meddő lesz.

Waris Dirie *Sivatag virága* című könyve, a topmodell viszontagságos szökését meséli el Szomáliából is hitelesen ír csonkításáról is. A következő sorok borzasztó képeket idéztek elő bennem, melyeket igyekeztem vásznaimon minél élet hűbben visszaadni: „A penge csorba élén láttam a rászáradt vért, az asszony ráköpött, majd ruhájába törülte. Miközben szerszámát tisztogatta elsötétült előttem a világ, mert anyám egy sálat kötött a szemem elé. Ezután, már csak azt éreztem, hogy a húsomba vájnak, és kímetszik nemi szerveimet. Hallottam, ahogy az életlen penge nyiszálja bőrömet.”

„Egyszerűen nincs rá szó, hogy pontosan leírjam, mit éreztem. Olyasmi mintha valaki belehasítana a combodba, vagy levágná a karodat, azzal a különbséggel, hogy ez itt a test legérzékenyebb része.”

„Azt akartam, hogy a mama büszke legyen rám”

„A lábam magától remegni kezdett és olyan iszonyatosan remegett, hogy imádkozni kezdtem, hogy gyorsan vége legyen, aztán elájultam.”

„Aztán mikor magamhoz tértem és a kendő lecsúszott a szememről azt láttam, hogy a gyilkos asszony egy akáciáról egy csomó tövist halmoz fel maga mellé. Ezeket arra használta, hogy lyukakat szúrjon belém, majd a lyukakba erős, fehér fonalat fűzött és összehavart. A lábam teljesen érzéketlen volt de a combom közt a fájdalom olyan iszonyatos volt, hogy legszívesebben meghaltam volna. Úgy éreztem, mintha lassan felemelkednék a földtől, a fájdalmat magam mögött hagytam, majd úgy egy méternyire ott lebegtem e jelenet fölött, és fönről néztem, ahogy az asszony újból összeférceli a testemet, miközben szegény anyám csak tartott a karjában. Abban a pillanatban tökéletes béke öntött el, nem kínlódtam és már nem is féltém. Emlékeim itt megszakadtak egészen addig, amíg újra kinyitottam a szemem.

„A lábamat a bokámtól egészen a csípőmig rongydarabokkal kötözték össze.”

„Ott fekuđtem egyedül”

„A szikla csupa vér volt, mintha egy állatot mérszároltak volna le rajta. Húsom csafatjai, nemi szervem darabkái hevertek rajta, és békésen száradtak a napon.”

„Pisilnem kellett, az oldalamra fordultam. Kijött az első csepp és úgy mart, akár a sav. Miután a cigányasszony összehavart, csupán egy aprócska, gyufaszál átmérőjű nyílást hagyott, amelyen át a vizelet és a menstruációs vér távozhat. Ez a remekbe szabott stratégia biztosította, hogy ne lehessen szexuális kapcsolatom mindaddig, amíg férjhez nem megyek. „

„A vizelet annyira csipett és égetett hogy sírva fakadtam”

„Hetekig fekuđtem ott összekötözve, sebem elfertőződött és felszökött a lázam.

„Egész idő alatt az eszméletlenség határán lebegtem”

„Sebem annyira elfertőződött, hogy egy darabig egyáltalán nem tudtam vizelni.”

„Annyira gyerek voltam még hogy a nemiségről a világon semmit sem tudtam”

„Tűnődtem: miért”

És miért is történik mindez? Megannyi afrikai férfi vallja szent meggyőződéssel, meghal, ha a pénisz egy nő klitorisához ér. Európai olvasó szinte fel sem foghatja mennyire elterjedt ez a babona. Afrika legalább 25 országában bevett gyakorlat a csiklókímetszés valamelyik válfaja. A legsúlyosabb műtétet, az infibulációt Kenyában, Dzsiibutiban, Egyiptomban, Etiópia egyes részein, Malin, Szomáliában és Szudán északi részén végzik, illetve azokban az országokban (jellemzően Egyesült Államok, Kanada, Nagy-Britannia és Franciaország), ahol jelentős számú bevándorló él a fent említett országokból. A

Ehnyomás

női nemi szervi csonkítás a mohamedán vallásúakra jellemző, noha Afrika néhány keresztény közösségében is végzik. Mohamed tanáiban ilyen előírás nincs, mégis ez épült be az iszlám vallási tradícióba és több mint 20 afrikai országban, továbbá Ománban, Jemenben és az Egyesült Arab Emírátságban jellemző. Ez évente sok millió csonkítást jelent. Ezen kívül a Malajziában és Indonéziában élő mohamedánok között is általános.

Borzasztó adatok és tények ezek. Számos útja van a segítségnyújtásnak, én képeimmel próbáltam minél több ember figyelmét felhívni erre a problémákra. Bízom benne hogy ebbe a távoli világba való kis betekintés, nem elborzasztott, hanem sokkal inkább egy társadalom mélyebb megismerésére és segítésére sarkallt. Minden kultúra tartalmaz jó és rossz dolgokat, „ne ítéljük, hogy ne ítéltsünk”.

The background is a vibrant red color. A large, expressive black brushstroke runs horizontally across the middle of the page. Scattered around this stroke are numerous black ink splatters and dots of varying sizes, creating a sense of movement and texture. The overall aesthetic is bold and graphic.

**kegyetlen szokások
egy életen át**

írta: Hahn Hajnalka

Miközben az afrikai nők jelenléte egyre erősödik a politikában, növekszik az elfogadottságuk, emberi jogi mozgalmakat indítanak, hallatják a hangjukat, addig jelentős változás nem tapasztalható a mindennapi valóságban. Számos rémisztő és szadista eljárást kell elviselniük, csak mert lányok születtek.

Gyermekkor

Csenpang 9 hónapos kislány, édesanyja 16 éves, édesapja pedig 21. A dél-afrikai Upington külvárosában élnek, ahol a nyomor és a munkanélküliség az úr. A szülők egyik nap megkérték szomszédaikat, hogy vigyázzanak a gyermekekre, míg ők távol vannak. A csecsemőt a felügyeletével megbízott hat, 24 és 66 év közötti férfi megerőszakolta.

Afrika-szerte él a hiedelem, miszerint ha valaki szűzzel hál, kigyógyul az AIDS-ből. A tévhit széles körben elterjedt, gyökerei azonban homályba vesznek. A beteg, kétségbeesett férfiak elkeseredését tovább növeli az elképesztő mértékű szegénység, munkanélküliség, az életben való sikertelenség, melyért kompenzációt keresnek. Könnyű célpont a nő, s még könnyebb egy védtelen gyermek. A HIV-fertőzöttek egyre növekvő számával párhuzamosan emelkedik a gyermekek ellen elkövetett erőszakos szexuális bűncselekmények száma. A szexuális erőszak szinte bevett gyakorlattá vált: rövid időn belül nyilvánosságot kapott esetekben egy tinédzser fiú egy hároméves kislányt, két férfi tizennégy hónapos unokahúgukat, egy 35 éves apa pedig 4 éves lányát erőszakolta meg. Dél-Afrikában 2000-ben 67.000 ilyen ügyet regisztráltak, a rá következő évre ez a szám 80%-kal nőtt. Ez persze csupán a hivatalos adat, a legtöbb esetben az elkövető maga az apa, vagy valamely rokon, így a borzalom a család berkeiben belül marad. Az anya a kenyérkereső feljelentésével ugyanis megélhetésüket kockáztatná. A zaklatások második leggyakoribb helyszíne az iskola, egy igazgatóhelyettes például tíz éven keresztül erőszakolt meg kislányokat, akik közül húszan teherbe estek. Afrikában azonban ritkán születik büntetőítélet nemi erőszakért. Amennyiben ez mégis megtörténik, akkor az többnyire enyhe kimenetelű, melynek okai: a férfi életében ez volt az első eset, nem jelent veszélyt a társadalomra, a lány pedig hamarosan úgymint felépül.

Az Orvosi Kutatóhatóság 2009-es jelentése szerint Dél-Afrikában a megkérdezett férfiak 28%-a követett már el nemi erőszakot, közülük minden huszadik egy éven belül többször is.¹ Helyi szervezetek felmérése alapján Nigériában a szexuális úton terjedő betegségben szenvedők 16%-a öt éven aluli lánygyermek.

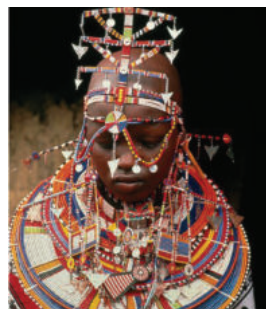
A fiatal lányok ellen elkövetett leggyakoribb kegyetlenségek: a magzatokkal szembeni nem szerinti diszkrimináció, gyilkosság, vérfertőzés, szexuális zaklatás és kizsákmányolás, prostitúcióra kényszerítés, gyermekpornográfia és genitális csonkítás.

A férfiak nyilvánosan, teljes büntetlenséggel támadják meg a nőket. A képen a férj veri terhes feleségét, miközben a háttérben ülő ember csak mosolyog

Csonkítás

Margaret Koilel több százszor végzett csonkítást. Azt mondja egyszerű művelet. Reggel 7 órakor már mindenki készen áll a „ceremóniára”. A kislányt, aki általában 7-12 év közötti, leültetik egy takaróra. A gyerekek gyakran sikítanak, sírnak, s megpróbálnak ellenkezni, ezért egy asszony megfogja a bal lábukat, egy másik a jobbát, a harmadik pedig leszorítja a vállakat. A bába érzéstelenítés gyanánt hideg vizet önt a szerencsétlen lány nemi szervére, aztán egy pengével nekilát a műveletnek, elkezd vagdosni. Először a teljes klitoriszt hasítja ki, majd jöhet a hús. Tudja mikor kell abbahagyni: ha megérzi a csontot, s már nem marad mit kimetszeni. Az anya kézzel meggyőződik arról, hogy eredményes volt-e a beavatkozás. Amennyiben igen, a sebre fekete krémet (elefántüreléssel kevert száraz port) ken, majd egy bokorról letört tuskébe fűzött fonallal összevarrja a sebet. Ezután a gyerek lábait erősen betekerik, hogy biztosan összeforrjon a vágás. Margaret délután újra megnézi, hogy jó munkát végzett-e, amennyiben valami hibát vétett a kislány kapálózása miatt, újra vág.

Szomorú könnycsepp az esküvő napján, amikor a maszáj lány egy nála jóval idősebb férjhez kényszerül hozzámenni
Forrás: <http://travel-nationalgeographic.com>

A WHO a női nemiszerv-csonkításának négy formáját különbözteti meg. A legkisebb beavatkozás a Sunna-műtét, itt csupán a csikló fitymáját távolítják el. Ennél súlyosabb a „kivágás”, melynél a klitoriszt teljesen, a kisajkakat pedig részlegesen kimetszik. A legkomolyabb művelet az infibuláció, amikor a csiklót, a kisajkakat és a nagyajkak középső részét egyaránt kivágják, majd a sebet összevarrják, hogy az ennek nyomán összenövő szeméremajkak teljesen elzárják a hüvely nyílását. Csak a vizelésnek, s a havi menstruációs vérzésnek hagynak egy kis rést, amit házasságkötéskor a férj felvág, hogy elérhető lehessen számára a gyönyör. A negyedik, nem osztályozható módszer szerint a klitoriszt és a szeméremajkakat kegyetlen viszontagságoknak (átszúrás, nyújtás, lekaparás, stb.) vetik alá, majd a csiklót leégetik. Ez utóbbi főként izolált etnikai csoportokra jellemző.

Az infibuláció arra a római kori fogamzásgátló módszerre vezethető vissza, melynek során a nők szeméremajkait és a férfiak fitymáját egy csonttúval átszúrták. Nem csupán Rómában, hanem a fáraók korában Egyiptomban is végeztek ilyen műveletet. Bár a körülmetélés ennek tükrében ősi szokás, mégis elsősorban a mohamedán területek kulturális (nem vallási)² beavatkozása. A muszlimok mellett a keresztényekben is meggyökeresedett a meggyőződés, hogy a csonkítás elengedhetetlen a higiénia, a nőiesség és a szexuális morál fenntartásához. Általa prolongálják a házasság előtti szüzesség megőrzését, hisz a nemi szervek levágásával vajmi csekély a gyönyör elérésének lehetősége. A körülmetéletlen nők tisztátalanok, azt gondolják róluk, hogy állandó nemi vágyuk van, s emiatt képtelenek hűségesek maradni férjükhöz.³ Ez okból nehéz férjhez adni egy olyan lányt, aki nem viseli e tradíció nyomait. Az infibuláció kegyetlen, s kockázatos procedura, melyet számos mítosz, s tévképzet övez. Nyugat-Nigériában például a csecsemő feje nem érhet az anyja klitoriszához szülés közben, mert azt hiszik, akkor a gyermek meghal. Egyesek úgy gondolják, hogy a körülmetéletlen nők pusztán érintésétől elvész a gabona, vagy ha nem vágják le a csiklót, az olyan hosszúzúra nő, mint egy kígyó, és álmukban megfojtja a férfiakat. Más magyarázatok szerint egyszerű férfihűség és irigység áll a jelenség hátterében. Sokan azonban társadalmi nyomásra teszik ezt gyermekükkel, hiszen ezáltal válnak nővé⁴, s fogadják el a férfiak.

Néha egyetlen kést használnak tíz kislány körülmetélésére, emiatt aztán a szörnyű fájdalom kívül súlyos vérzés, bakteriális vagy vírusos fertőzés (az állandósult fertőzések miatt ciszta, tályog, dagadt betegség alakulhat ki), vérmérgezés, tetanusz, a szomszédos szervek megsértése, húgyúti rendellenességek, pszichés trauma, sokk, hepatitisz vagy

HIV-fertőzés lehet a csonkítás következménye, sőt a halál sem ritka. A szeméremajkak eltávolításával nem csak védőfunkciójuk szűnik meg, hanem az ott található Bartholin-mirigyek is megsérülnek (a mirigy sűrű, nyúlós váladékot termel, melynek hiányában a nemi aktusnál a hüvelybemenet száraz marad, a nő így csak fájdalmat érez, ami gyakran közöszülési képtelenséget idéz elő). Az ilyen műtéten átesettek körében a szüléskor is komoly gondok adódhatnak. Sok újszülött a visszamaradó sebhely rugalmatlansága miatt ugyanis a szülőcsatornában reked, az anya a komplikációk miatt pedig olyan belső sérüléseket szenvedhet, melyek elfekélyesedhetnek. A csonkítás szövődményei ötödével növelik a halvaszületett csecsemők arányát.

Afrikában körülbelül 91 millió kilenc éven aluli lány esett át a tradíción, ami évente 2 millió gyermeket érint. Többnyire a kontinens középső területein jellemző a gyakorlat: Szomáliában a kislányok 98%-a, Egyiptomban 97%-a, Maliban 94%-a, Szudánban 90%-a Sierra Leone-ban 90%-a, Etiópiában 85%-a, a maszái törzsbeli lányok 83%-a, Jemenben 82%-a, míg Ugandában és Szenegálban 50-85%-a, addig Burkina Fasoban 70%-a, Kenyában pedig 38%-a esik áldozatul a hagyománynak.

Felnőttkor/Házasság

Wangari egy sovány 14 éves lány, aki a Taleki nevű faluban nőtt fel. Egy napja főzésből, takarításból, állatok etetéséből, s a kisebb testvérek felügyeletéből állt. 8 évesen csonkították meg, ami után a húszas éveiben járó bátyja megkérdezte apjától, hogy mit keres még mindig otthon. Az apa egy kis idő elteltével bejelentette, hogy Wangarit kiházasította, két birkát és egy kecskét kapott érte. A család a leendő férj lelkére kötötte, hogy jól verje meg, mert tekintélyével tudja biztosítani, hogy a lány ne szökjön haza. Hány éves volt a kérés? Negyvenöt.

A nők elnyomása születésükkel kezdődik, amikor apjuk a bölcső fölé hajolva rosszalóan néz, amiért nem fia született. A fiú gyerek többet ér, iskolába mehet, míg a lány otthon marad az anyával, s segít a ház körül, vagy a konyhában. A fiú ugyanis apja nyomdokaiba lép, a lány viszont nem éri meg a befektetést, hiszen házasságával úgyszólván egy másik család uralma alá kerül. Egy nőt semmire sem tartanak addig, míg nem ad életet egy fiúgyermeknek. Egy fiú megbecsülést, s biztos helyet jelent a nőnek férje mellett. Nincs joga saját tulajdonhoz, s minden lépéséhez férje hozzájárulása szükséges. Feladata, hogy a háztartást vezesse, hitvese kedvére tegyen, s gyermekeket szüljön. Egy tipikus afrikai nő nem beszélhet, míg férje beszél, s a legcsekélyebb nézet-

eltérés is feljogosítja urát a testi visszaélésre. Szerzte a világon bántalmazták a nőket, a fejlett országokhoz képest a különbség csak az, hogy Afrikában a férfinak joga van hozzá. Egyiptomban a vidéken élő nők 80%-a szerint a verés mindennapos, s igazságos. A WHO által 2005-ben készített tanulmány szerint Tanzániában a nők 50%-át, Etiópiában 71%-át bántalmazza partnerük rendszeresen, Dél-Afrikában pedig minden hatodik órában meghal egy nő a férje, vagy élettársa keze által. Az erőszakos viselkedést a fiúk otthon, az apjuktól látják, mely követendő mintává válik számukra.

A konfliktusok során történő szexuális agresszió elterjedtsége szintén komoly probléma. Az ENSZ becslése szerint a Kongói Demokratikus Köztársaságban több mint 200.000 nemi erőszak történt a 14 éve folyó háború kirobbanása óta. Ez naponta átlagosan 36 nő és lány bántalmazását jelent. A felfegyverzett csoportok kezében a nemi erőszak tudatos stratégiai elem a leigázásban: az elleneséget megalázzák, megfélemlítik, szexuális rabszolgákat tartanak, csoportosan erőszakolják meg a nőket, s ugyanerre kényszerítik a nők hozzátartozóit is. Azokra a férfiakra, akik visszautasítják nővéreik, gyermekeik megrontását, halál vár.

Az európai gyarmatosítók modernizációja és az ősi afrikai szokások kétarcú tükörként élnek egymás mellett. A városokban, ahol a korszerű elképzelések dominálnak, nagyobbak a nők önmegvalósítási lehetőségei, szabadabban élnek, individualizáltabbak, tanultabbak. Rurális környezetben azonban a tradíciók uralkodnak, a nőkre másodrendű lényként tekintenek.

A vidéken élő nők 36%-a, a városiak 24%-a él poligámiában. A férj annyit nőt vehet el, amennyit csak akar, illetve amennyit el tud tartani (fordított helyzet természetesen tilos). A poligámia ugyanis a vagyonosság és a hatalom fokmérője. A többnejűség évszázadok óta élő afrikai szokás, mely a köztudattal ellentétben nem kizárólag az iszlám tradíciókból táplálkozik. Egyesek szerint a poligámia a korai házasság hozadéka, mások a férfi és a nő közti nagy korkülönbségben látják az okot, megint mások szerint pedig a tekintélyt, s az erőt szimbolizálja.

Egy tradicionális afrikai házasság komplex keveréke a különböző szokásoknak, hatással van rá az iszlám, a kereszténység, és a nyugati értékek is. Egyedisége, hogy a házasság nem két ember, hanem két család kapcsolata. Bevett gyakorlat, hogy már a hétéves lányokat apja, vagy nagyapja korú emberekhez házassítják. Számos törzsnél a házasságkötés optimális ideje a 13-15 éves kor. Szudánban a vőlegénynek legalább 30-40 juhot vagy marhát kell fizetnie hozományként, így kárpótolva a családot lányuk, mint munkaerő elvesztéséért. A házasságkö-

Természetesen - Láng Judit festménye

tést árucserének tekintik, a férfi feleségét megveszi, aki azután a férj rabszolgája lesz.

Az afrikai nők bizonyos élelmiszereket nem ehettek. A kontinens nagyságából adódóan a tiltott ételek listájának megszámlálhatatlan változata él. Számos országban a terhes nők nem fogyaszthatnak zöld zöldséget, vagy halat, ugyanis a születendő gyermek feje hal alakú lehet tőle. A magyarázatok logikátlanok, de a férfitársadalom mindenre kiterjedő „figyelme” az élet ezen területére is elért. Nigériában például a terhes nők nem ehetnek kígyót, tojást, s nem ihatnak tejet, mert ezektől a gyermek rosszá válhat. Ha késleltetni akarják a szülést, akkor tarajos sült, ha meggyorsítani, akkor patkányt kell enniük. Uganda egyes területein pedig a nők hat éves koruk után nem fogyaszthatnak tojást, szárnyast, disznót, birkahúst, s halat sem, illetve nem ihatnak kecsketejet. Az ételtáruk elsősorban a nőket érintik, melytől protein hiány alakul ki szervezetükben.

Özvegység

Alapszabályként a nő nem örökölhet, s nem kaphatja meg hozományát. Ugandában például a család dönti el, hogy az özvegy örökölhet-e valamit. Ha igen, s újra férjhez megy, akkor vagyona az új férjre száll. Amennyiben a nő elvállik férjétől, akkor hozományát vissza kell adnia, azonban ha a nő családja nem tudja, vagy nem akarja visszaadni azt, bátyjai elverik, s visszakergetik férjéhez. Amikor a férj hamarabb hal meg, mint felesége, akkor a nőre további hosszú pokol vár. Az egytől több évig tartó özvegység alatt csak mezítláb közlekedhet, nyüzöttnek, el-

hanyagoltnak kell látszania, s csak fekete rongyokat hordhat. Nem viselhet fülbevalót, be kell fednie a haját, s nem mosolyoghat. Néhány közösségben az özvegynek halott férje tetemével kell aludnia egy éjszakát vagy innia kell a holttest megtisztítására használt vízből, mert ezzel bizonyítja, hogy nem felelős férje haláláért. Az alapfelvetés ugyanis az, ha a férfi hal meg korábban, abban a feleség keze is benne van. A tradíció része, hogy a család legidősebb férfitagja örökli a nőt, aki vagy befogadja, vagy gyerekes-tül elkergeti, miközben tulajdonát elkobozza.

A nők meglelt korukra sem találnak nyugalmat. A boszorkányüldözés célpontjai többnyire idős, egyedülálló özvegyasszonyok. Ezek a nők – társaitól eltérően – anyagi függetlenségben élnek, nem tulajdonai senkinek, s nem parancsolnak nekik, ez viszont sokak ellenszenvét kivívja. Közép-afrikai Köztársaságban bírósági tárgyalás (a bíróságokra vitt büntetőügyek közel fele boszorkányper) és börtön, Kenya vagy Tanzánia félreesőbb részein lincselés és halál vár a boszorkányokra.

A megbélyegzés okai szerteágazók: egy rosszakaró feljelentése, rokonok kapzsisága, vagy csupán a faluban tomboló betegségekért, nyomorért kell valakit hibáztatni. A bizonyításhoz elegendő a gyanús viselkedés, vagy ha a nőnek vörös a szeme, miközben ez utóbbit az otthoni fatüzelésű tűzhelyek füstje okozza. Sato Magdalena Ndela nem emlékszik pontosan arra, hogy mikor, s miért neveztek először boszorkánynak. Idős volt, s egyedül élt, ez elég volt hozzá. Egy este néhány férfi berontott otthonába, megkéselték, fejbevágták és levágták a kezeit.

Az afrikai nők jogainak törvénybe iktatása megkezdődött. 2005 óta Szváziföldön a nő egyenrangú a férfival, lehet tulajdona, szerződés köthet, s kölcsönhöz is juthat. Zimbabwében engedélyezték, hogy a nők apjuktól és férjüktől örökölhessenek. Libériában törvényt fogadtak el a szexuális erőszak ellen, s első afrikai nőként elnökké választották Ellen Johnson-Sirleafet. Az afrikai kormányok amilyen gyorsan adoptálják a nyugati értékeket, olyan lassan tudják azt jogszabályba iktatni,³ illetve amilyen gyorsan megszületnek a törvények, olyan nehézkesen sikerül azok érvényesülését biztosítani. Itt ütközik ki leginkább a vidéki Afrika. Guineában például az infibuláció 1965 óta bűncselekmény, amiért halál, vagy élethossziglani börtönbüntetés jár. Az elmúlt negyven évben azonban senkit sem ítélték el emiatt, miközben évtizedek óta a nők közel 99%-át megcsönkítették.

Jegyzetek

¹ A védekezés egyik módja, hogy a nők szivacsba csomagolt pengét helyeznek a hüvelyükbe. A nagy médiafigyelmet kapott labdarúgó

világbajnokság alatt került forgalomba a nőket védő – belül tuskékel ellátott – óvszer, ami a férfi péniszébe akadva nagy fájdalmat okoz, s eltávolítását csak orvos végezheti.

² Mohamed tanaiban ilyen előírás nincs, mégis beépült az iszlám vallási tradícióba.

³ A zulu törzsben elterjedt a szüzességi teszt elvégzése, amikor megvizsgálják a lányokat, hogy eltávolították-e a csiklójukat. Amennyiben ez nem történt meg, nyilvános megaláztatásban részesül a kislány.

⁴ Nigériában az efik közösség körében él egy – bár törvényileg betiltott – hagyomány, mely a nővé válás egy másik útját mutatja be. A fiatal lányokat a közösség elől elzárják, s hónapokon keresztül hízalják. A telt lányok a férfiak számára a jómódot prezentálják, így könnyebben kiházásíthatók.

⁵ 2009-ben a mali törvényhozás elfogadta azt a családjogi törvényt, amely kiterjesztette volna a teljeskörű öröklési jogot a nőkre, a házasság minimum korhatára 18 év lett volna, s megszüntették volna azt a paragrafust is, amely szerint a feleségnek minden körülmények között engedelmeskednie kell férjének, s csak férje engedélyével dolgozhat. A törvény ellen tüntetők erőszakos megnyilvánulásai miatt, azonban a mai napig nem lépett hatályba a jogszabály.

Források

Action on gender equality, women's empowerment and ending violence against women in Africa. The sixth African development forum. Addis Ababa, Ethiopia. 2008.

Regional plan of action to accelerate the elimination of female genital mutilation in Africa. WHO Regional Office for Africa. 1997.

Women's health: A strategy for the African region. WHO Regional Office for Africa. 2005.

http://www.betek.hu/hatter/200111/megeroszakolt_csecsemok

<http://www.mindennapiafrika.info/2010/06/19/a-mali-nok-szamara-kozel-az-egyenjogusag/>

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20090313-boszorkanyuldozes-sonkitas-a-the-independent-az-afrikai-nok-elleni-haboruro.html>

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20100805-afrikai-boszorkanyok-boszorkanyper-es-boszorkanyhit-feketeafrikaban.html>

<http://allafrica.com/stories/201006281504.html>

http://apjcn.nbri.org.tw/server/Africa/Uganda/Uganda_taboos_ritual%20food_customs.htm

http://www.afrol.com/Categories/Women/wom003_violence_unfpa.htm

http://www.associatedcontent.com/article/28247/tradition_modernity_and_the_african_pg5.html?cat=38

<http://www.etnobiomed.com/content/5/1/18>

http://www.buffingtonpost.com/johann-hari/witch-hunt-the-hidden-war_b_174166.html

<http://www.muslim-marriage-guide.com/afrikan-tribal-customs.html>

<http://www.nytimes.com/2005/12/30/world/afrika/30iht-women.html>

<http://www.nytimes.com/2010/06/26/opinion/26iht-edshamon.html?scp=1&sq=africa%20women%20violence%20traditions&st=cse>

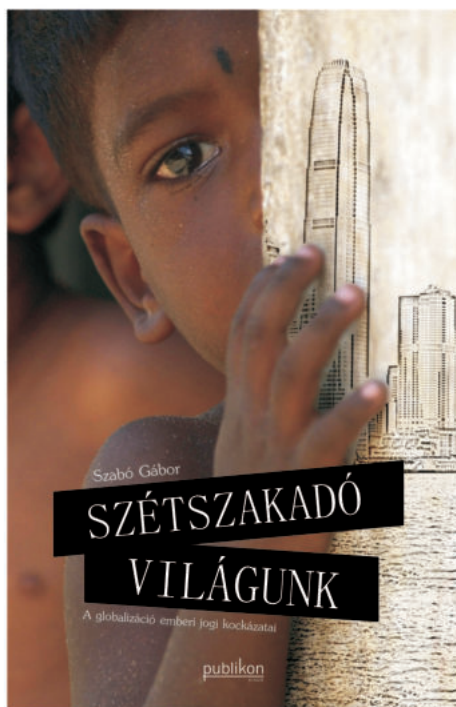
http://www.secularhumanism.org/library/aabl/igve_9_4.htm

<http://www.un.org/iceo/socdev/geninfo/afreclvol21no2212-violence-against-women.html>

<http://www.answers.com/topic/taboo+afrikan+food+taboos&cd=6&hl=en&ct=clnk&client=firefox-a>

AFRIKAFEJLŐDŐVILÁGKÖRNYEZETVÉDELEM POLITIKATUDOMÁNYFÖLDRAJZTÖRTÉNELEM

A Publikon Kiadó 2010 őszén megjelenő könyvei

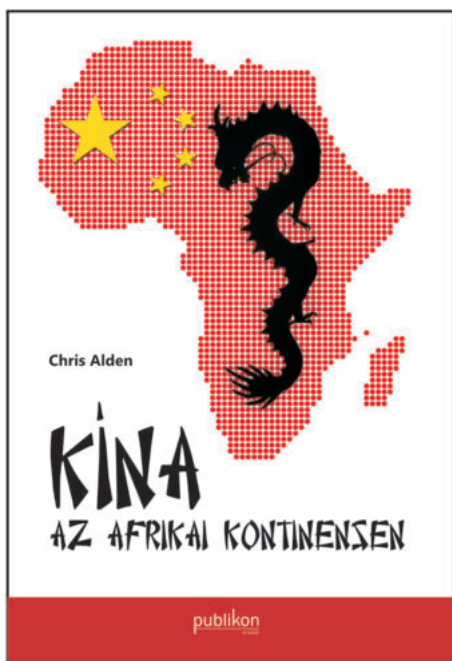

Szabó Gábor: Szétszakadó világunk – A globalizáció emberi jogi kockázatai

A felgyorsult globalizáció ellentmondásos hatásai és jövőendő iránya korunk legégetőbb kérdései közé tartozik. A kötet szerzője kritikusan, de tárgyyszerűen vizsgálja a globalizáció hatását a nemzetközi rendszerre és az egyes társadalmak fejlődésére. Fontos újdonsága a könyvnek, hogy a kérdés morális dimenziójával, kiemelten a globalizációnak az emberi jogok érvényesülésére tett hatásával is foglalkozik. Kerüli az üres moralizálást, inkább megoldásokat keres, érdekes esettanulmányokban mutatva be a mai emberi jogi rezsimek működését. A globalizáció egyfelől megerősíti az emberi jogok egyetemességét, másfelől az általa keltett ellentétek korlátozák is általános civilizációs vívmányként való érvényesülésüket.

A szerző arra keresi a választ, hogy milyen társadalmi-gazdasági és politikai feltételek teremthetik meg az eltérő kultúrájú társadalmakban is az emberi jogi értékek elismerését és megfelelő súlyát.

MEGJELENT!

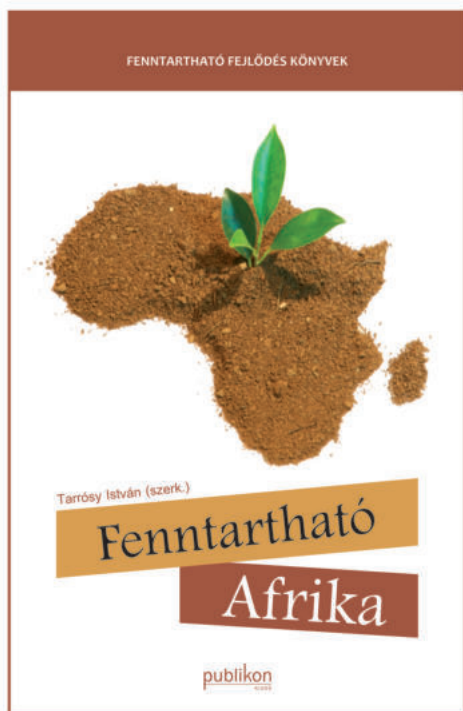
Chris Alden: Kína az afrikai kontinensen

A globális politika nagy sakkjáráján mára Kína kétségkívül az egyik legfontosabb játékos. A világban zajló nagyhatalmi változások egyik legszembetűnőbb következménye, hogy Kína az afrikai kontinens politikai és gazdasági életének főszereplőjévé vált. Az ázsiai nagyhatalom sikeresen használja fel a fejlődő országokkal kialakított múltbéli történelmi kapcsolatokat, valamint jövőbeni pozícióit, hogy megszerezze a számára legfontosabbat: Afrika természeti kincseit.

Chris Alden meghatározó jelentőségű könyve az egyre jelentősebb kínai behatolás történetét és természetét mutatja be, különös figyelmet szentelve az afrikai országok fejlődési lehetőségeinek, az afrikai emberek mindennapjainak, valamint az ázsiai óriás nyomulására adott nyugati reakcióknak.

„Rövid és olvasmányos könyvében Chris Alden világosan tekinti át Kína afrikai tevékenységét. Ez a lenyűgöző történet egyre érdekesebbé és fontosabbá válik az elkövetkező években.” – The Economist

ELŐRENDELHETŐ!

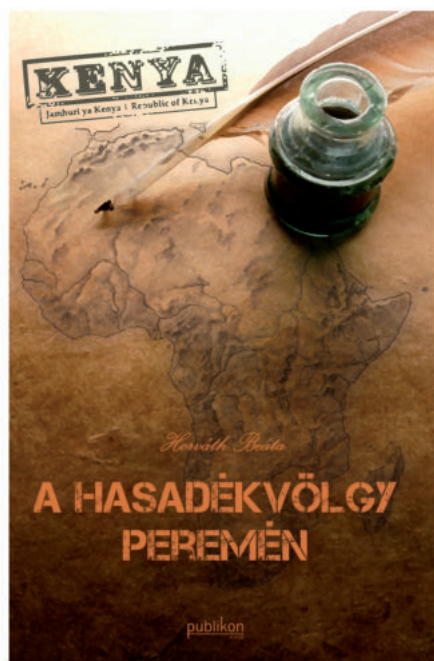
Tarrósy István (szerk.): Fenntartható Afrika

A kötet a fenntartható fejlődés fogalmának afrikai formáit vizsgálja különböző aspektusokból. A klímaváltozás negatív hatásai, a nők és férfiak egyenjogúságának kérdései, Afrika gazdasági, pénzügyi és kereskedelmi rendszere, a jövőbeni fejlődési lehetőségek, az urbanizáció, a migráció és a környezetszennyezés egytől-egyig meghatározó kérdések, illetve megoldandó problémák Afrika és a világ számára.

A kötetben fiatal kutatók elemzik napjaink környezeti-gazdasági-társadalmi problémáit az afrikai kontinens szemszögéből.

Érdekes olvasmány és fontos kutatási terület az Afrika és a fejlődő világ iránt érdeklődők számára.

ELŐRENDELHETŐ!

Horváth Beáta: A hasadékvölgy peremén

A könyv egy magyar lány Kenyában töltött első hat évének a kalandjain és tapasztalatain keresztül mutatja be Kelet-Afrika mindennapi életét, a városi gondokat, a falusi életet, a különböző kultúrák és vallások legjellegzetesebb vonásait, az afrikai emberek gondolkodását, életvitelét, idegenekről alkotott véleményét, amint azokat mostohaapjának, néhai Dr. Füssi-Nagy Géza Afrika-tudósnak megírta.

A regény mintegy 3500 oldal kézzel írt levelet dolgoz fel. Nem mentes a személyes hangvételtől, az érzelmeiktől és az önróniától. Bemutatja, miként változhatott meg és alakulhatott át egy fehér lány véleménye az ismeretlen afrikaiakról, és hogyan válhatott a szerzőnek természetessé mások feltétel nélküli elfogadása.

A regény az afrikai valóságot mutatja be, méghozzá kíméletlenül. Olykor szívszorogató, megdöbbentő és elgondolkoztató, de rendkívül szórakoztató, érdekes olvasmány.

ELŐRENDELHETŐ!

Africaqueen

Királynő voltam Áfrikában

Afrika egzotikus, veszélyes és ezen okokból kifolyólag hihetetlenül vonzó földrész... ezek a közhelyek, amelyeket mindenki ismer. De hogy kit, milyen belső késztetés vezérel oda – ez már valóban a szubjektum döntése... én is így voltam ezzel. Történetem csupán 10 nap eseményeit foglalja magába... mégis, ezen rövid időszak alatt királynő lehettem – Afrikában.

Zsubori Anna

A szerző fotóival

A CÉL GUINEA, amely Nyugat-Afrika partjain terül el, és a világ 15 legszegényebb országának egyike, hajdan francia gyarmat, 2008-ban ünnepelte 50 éves függetlenségét. Miért pont ide utaztam? Mert egyetlen afrikai ismerősöm volt. Neve Oumar Bella Barry, tiszteletbeli konzul. Itt találkoztunk, Magyarországon. Közvetlen és barátságos ember, művelt és lévén kettős állampolgár, remekül átlátja mind a guineai, mind a magyar viszonyokat. Meghívott magához, Afrikába.

Sokáig tételődtem... soha nem repültem korábban, most pedig egyedül utaznék oda és vissza... érdekes módon magától Afrikától egy percig nem félttem, nem tartottam attól, hogy elrabolnak vagy kondérban végzem... az okát nem tudom. Bízom ebben a meleg, az emberiség bölcsőjeként nyilvánított kontinensben...

Elérkezett 2008 októberére... Azért ősszel utaztam, mert Guineában ekkor lett vége az esős időszaknak, és a meleg még elviselhető volt. Természetesen rengeteg előkészületet igényelt az út. Vízum, oltások, ruházat, gyógyszerek... Kis lépéseket tettem, aztán már azon kaptam magam, hogy pipálom a listán: „Ez is megvan, ez is megvan...”.

Andi barátnőm vitt ki a reptérre, párjával búcsúztattak. Akkor fordult meg bennem valami... nincs visszaút, ha felszállok a Rómába tartó gépre, akármi történik – feltéve, hogy minden jól megy –, Afrikában fogok leszállni.

Kálmán barátomnak hála rendkívül olcsón szereztem meg a repülőjegyeket, az útvonal, pont olcsósága miatt a következőképpen nézett ki: Budapest-Róma (éjszaka ott alvás), másnap transzfer járat Róma-Párizs-Conakry (Guinea fővárosa). Visszafelé pedig Conakry-Párizs, Párizsban tömegközlekedéssel egyik reptérről a másikra átutazás, majd fapadossal Párizs-Budapest.

Budapest-Róma: semmi gond nem volt, infantilis módon élveztem első repülésemet, főleg akkor, amikor a fapados gép rázkódni kezdett. Sajnos a római éjszaka nem úgy alakult, ahogy terveztem, mivel késett a gép, így már nem volt tömegközlekedés, a szállásom pedig a külvárosban volt. Egyetlen lehetőség a taxi lett volna, de 60 vagy 70 euro, azaz oda és vissza kb. 140 euróért nem voltam hajlandó utazni, szóval a reptéren aludtam. Őszintén mondhatom, ez volt a legkellemetlenebb élményem egész afrikai kirándulásom alatt. A Róma-Párizs út viszont csodaszép volt, bár borzalmasan éreztem magamat. Nem fűrdtem, éjszaka nyilván nem aludtam, el lehet képzelni, hogyan néztem ki. De szárny mellett ültem, amikor nem szundítottam el, még gyönyörködni is tudtam a látványban. Azt hallot-

tam, a franciák nem túl udvariasak, viszont ezen a járaton maximálisan kedvesek voltak velem, „Bonjour, Madame!” volt a köszöntés, bár mindennek éreztem magamat, csak hölgynek nem... Transzfer járat lévén csak 45 percem volt az átszállásra. A gépből kiszállva egy sofőr várt rám, és ide meg oda furikázott külön kocsival csak engem, hogy elintézzük a papírokat meg a csomagátvizsgálat, aztán felgett a Conakryba tartó repülőre... Ezen a járaton azonban minden korábbi pletyka, amit a franciák viselkedéséről hallottam, igaznak bizonyult. Feketék közt voltam, még ha hóféhér is, és a francia személyzet velem ugyanolyan lekezelően bánt, mint sajnálatos módon az összes színesbőrűvel.

Éjszaka érkezünk meg. Rossz helyen szálltam le a repülőről, bár nem tudtam, Barry a VIP osztályon várt engem. Én viszont mentem, amerre a tömeg vitt. Az útlevelemet elvette három katona és eszük ágában sem volt visszaadni. Egy gyanús figura és egy szintén nem túl bizalomgerjesztő hölgy 20 euróért visszaszerezte volna az életfontosságú papírt. Megjártam a naivat és a nincstelen, taktikám sikeresnek bizonyult, leráztam őket... Tehát alig, hogy betettem a lábamat erre a földrészre, megpróbáltak átvágni. Végül imáim meghallgatást nyertek, Barry megmentett. Nyolc gyerek fogadott, pedig nagyon későn értünk haza, hiszen vendéglátóm 50 km-re lakik a fővárostól. A kis emberpalánták rendkívül aranyosak voltak, de nem tudunk kommunikálni, mivel ők nem beszéltek angolul, én meg franciául. Vendéglátómnak hála „luxus” körülmények között éltem, egy ún. villában. Volt saját hálóm és fürdőszobám, azonban folyóvíz nélkül. Egyik éjjel egy kis gyíkot találtam a szobámban, gyermeki énem valósággal lubickolt az ilyen élményekben, szóval örültem az állatnak, naná, Magyarországon nincsenek ilyen szép, nagy és színes kétléltek. Áram sem volt, csak aggregátorral esténként egy órára.

Két színe van az országnak: minden vörös a bauxit miatt, ami nem, az pedig zöld, mert az meg növény. Borzasztó meleg volt és magas páratartalom. Én mindent rögtön elfogadtam magamban, beleszóppentem egy világba és alkalmazkodtam, kérdések feltevése nélkül. Értem ez alatt, hogy nem gondolkodtam, miért nincsen gyorséterem, villamos, metró stb. Nincs és kész. Az én színem meg a fehér volt. Nagyon megnéztek. Idegenforgalom sajnos szinte nincsen, így aztán rendkívül kevés a fehér. A szolgálólány kislánya, Bintu sírt, ha odamentem hozzá, nem látott még fehér embert.

Ami viszont elsőként meglepett, az a merőben eltérő fogalomrendszer. Mászt értenek Guineában villán, luxuson, közlekedésen és még sorolhatnám... Az ún. fodrászszalon például a többi épülethez hasonlóan egy kis rozsdás bádogretejű bódé volt... Guineában az emberek ilyenekben élnek. Félreértés ne essék, egy pillanatra sem becsültem le senkit. Mazochista és kalandvágyó lelkem minden egyes másodpercét csodálattal vegyes bámulattal élvezte a kinti létnek... egy másik létnek.

A tempó is más... nincs idegeskedés... nincs rohanás. 45 perc volt, amíg betöltötte a net a levelező oldalamat, aztán vagy lefagyott, vagy nem ment el a levél stb. Azt már sikernek könyvelhettem el, ha a számomra legfontosabb személynek egy óra alatt sikerült egy kb. húsz sorból álló üzenetet elküldenem. A hivatali ügymenet nagyon műkás, amikor elmentünk intézni a papíromat, egy férfi fél óra alatt írt le három sort, kézzel. Körülbelül egy órán át intézték

a vízumomat, háromszor rontották el, mire sikerült megfogalmazni, egy betűhiba kijavítása ennyi próbálkozást igényelt...

Az utcán ajánlatos a turistának vigyáznia, mert elé köphetnek, sőt egy kislány hatalmas köroket írt le nemesebbik szervével, az utcán pisilve... Az emberek Guineában életüket – nyilvánvaló okokból – a viskóikon kívül élik... ott beszélgetnek, ott ünnepelnek, ott főznek, ott mosnak... a tiszta ruhákat pedig a földre terítik ki, száradni. Ezt a fajta eljárást végképp nem értettem. Barry „fia” – kinn a testvéred gyermeke Téged is apának szólít –, azaz bátyja gyermeke, Mamadou próbálta nekem elmagyarázni, hogyan működik ez... Azzal érvelt, hogy meleg a nap, meleg a föld... így gyorsabb a száradás. Én ezt értettem is, de a portól, kosztól viszont ismét piszkosak lesznek a ruhák. Mamadou válasza: „System of Africa.”

A Guineában élők leginkább rizzsel, hallal és gyümölcsökkel táplálkoznak. Az én helyi kedvencem egy ún. burgonyasaláta volt, az utcán vásároltuk, íze rendkívül hasonlít a mi rakott krumplinkhoz, viszont kolbász helyett zöldségek vannak benne a tojáson kívül. (Csapvizet nem ittam, az utcán tömegével árulják a zacskós, finom ásványvizet.) Azért én sem vallottam szegényt, megmutattam, hogyan tud egy fehér nő helytállni az afrikai konyhában. Miután már képes voltam enni – persze, a rizsre rá sem bírtam nézni, lévén az a bizonyos paprika rizses ételben volt – készítettem bundás kenyeret, amit korábban vendéglátóm családja még soha nem evett. Mivel az ország francia gyarmat volt, így kisebb kihívást jelentett baguette-ből elkészíteni az

ebédet a kinti viszonylatok mellett (a földön tüzet raktunk, rátettünk egy edényt, és így süttöttünk az olajban, mellettünk pedig kapirgáltak a tyúkók), de próbálkozásaimat siker koronázta, az utolsó darabig elfogyott az étel.

Az ország egyébként a világ végtermékeinek feldolgozójaként is működik. Az élet körforgását biztosítja. Bár elszomorít, hogy az élet bölcsője ma már inkább szinte temetőként funkcionál... Értem ez alatt például azt, hogy azok a hajók, autók, amelyek már végképp szemétre valók, ide szállítják és itt addig használják őket, amíg még van bennük szusz, aztán szétszedik őket, és az alapanyag megy tovább, Indiába.

Barrynek egy nap dolga volt egy irodában, nekem pedig sürgősen szükségem volt az illemhelyre. Hölgykísérőnk megmutatta merre találok a toalettet, amely az épület egyik vezető beosztású emberének a WC-je volt. Az asszony közben szóba elegyedett a tisztviselővel – természetesen franciául, amiből egy szót sem értettem –, és társalgásuk alatt a férfi nevetni kezdett, telefonált egyet és pénzt adott a hölgynek, aki azt csodálkozva, mosolyogva fogadta el. Kimentünk az épületből, Barrynek elmeséltük a történeteket, kérdeztem, hogy mi volt a jelenet lényege. Kiderült, hogy a férfi, amint megtudta, hogy melyik országból jöttem, egy ismerősének telefonált, aki történetesen a guineai haditengerészet fő-

orvosa, akit pedig azért hívott fel, mert annak bátyja Magyarországon él... A pénzt a taxira adta, ne legyen akadálya annak, hogy meglátogassuk az orvost és beszélgessek vele. Ennek az észjárásnak először nem értettem a logikáját, aztán lassacskán rájöttem... A titok nyitja nem más, mint az a fajta bizalom, gyermeki naivság és tisztaság, ami ezeket az embereket jellemzi, és ami engem bámulatba ejtett. Tehát megismerkedtem a főorvossal, aki rendkívül kedves volt, hideg – az a nagy szó – üdítővel kínált és hol angolul, hol németül társalogtunk. Anynyit kért, hogy hívjam fel a testvérét, majd ha hazaérkezem és mondjam meg, testvére üdvözlí. (Meg is tettem, az illetékes báty lányával beszéltem.)

Másnap este a spanyol konzulátuson volt fogadás. Nem éreztem jól magam, ennek több oka volt. A csillogás – amely itthon megfeleltethető mondjuk egy film szimpla díszbemutatójának, ott viszont jelen volt a társasági élet színe-java, keztem fogtam például egy katolikus érsekkel és a miniszterelnökkel – arra az ellentétre emlékeztetett, ami a ragyogó falakon kívüli és belüli világ között állt fenn, hiszen az utcákon éheznek, a teremben pedig rákot ettek... Másrészt egyszerű, mondhatni emberi gyarlóságából fakadó eredője is volt feszengésemnek, ugyanis rosszul voltam...

Betegségemet csak magamnak köszönhettem. Előző nap egy ebéden olyan paprikából ettem,

ami nem chili, és amihez képest az Erős Pista semmi... alig kóstoltam meg, mégis, a fogadástól számítva három napig szó szerint nem tudtam mást tenni, mint ágyban feküdttem, és a WC-re jártam. Barry teljesen kétségbe volt esve, orvost akart hívni és minden tőle telhetőt megtett, hogy jobban érezzem magamat. Vett nekem egy madarat, hogy ne legyek egyedül... Azt tehettem vele, amit akarok. Kis lábán zsinór volt, ezért nem tudott elszállni... Lefotóztam, majd megszabadítottam bilincseitől és elengedtem. Azt hiszem, egy jégmadár volt. Amikor már kicsit jobban éreztem magamat, napközben kiültem a – hívjuk így – verandára. Sziré, a bejárónő 9 hónapos kislányával a hátán vasalt. A gyermek, ha mekegtek a kecskék, ő ráfelelt, arra meg az anyja, az egész „beszélgetés”-nek volt valami fantasztikus nyugtató, inkább ringató ritmusa... A vasaló természetesen szénnel működött, mint a nagyanyámé, 50 éve...

Láttam több albinó feketét, azaz fehér bőrűeket, fekete arcvonásokkal. Egyik este pedig egy csapat lányt, színes ruhában énekelve járták az utcákat, kiderült, hogy csonkították őket, mint minden kislányt az országban kb. 12-14 évesen, és ezt ünnepelelték. Ha ezt az eljárást nem végzik el rajtuk, nem számítanak nőnek és így nem számíthatnak férjre sem, ami egyenlő a megvetéssel.

Felgyógyulásom után gyönyörű helyekre vitt el Barry, voltam egy csodaszép zuhatagnál, alá álltam, mint a filmekben. A neve Menyasszonyi fátyol-víz-esés. Egy másiknak pedig Sumba, szintén varázslatos, kristálytisza vizű folyó. Lenne mit megnézniük az esetleges turistáknak...

Az utolsó estém egy igazi, romantikus filmbe illő jelenetsor volt. De én ténylegesen átéltem. Kinn ülünk az udvaron, valódi pálmafa alatt, egy bambuszpadon és sokat, nagyon sokat nevtünk, mi-

közben a meleg, afrikai szél simogatta az arcunkat. Úgy nevtünk egymáson, úgy beszélgettünk, hogy nem értettük egymás szavát. Mintha valami ősi, közös emberi nyelven kommunikáltunk volna... Sziré, Bintu anyukája a lányával a hátán, bár sorsa erre nem adott okot – férjhez kényszerítették, akitől kénytelen volt elszökni – hatalmasokat kacagott... szívből, naivan. Soha ilyen őszinte és csengő nevetést nem hallottam még.

Miután hazaérkeztem, sokszor mondtam – és ez így van most is –, hogy hiányzik Afrika... A magyarázat az emberi gyarlóság, hiúság, de vállalom. Itthon, ha Pesten összeesel, senki nem törődik veled, azt mondják rád, részeg vagy drogos vagy... Odakinn... Az utcán egy alkalommal egy vadidegen nő helyi nyelven rászólt Barryre, hogy vigyázzon rám, nehogy leégjek... Ezen felül pedig meszememenőkig ki voltam szolgálva, néha már annyira, hogy zavarba ejtett... Például, ha a kutyák rám ugrottak, a lányok rögtön elhajtották őket, ha a sofőr észrevette, hogy süt rám a nap, lehajtotta az ellenzőt. Egy reggel a kertész éppen enni készült és szerettem volna vele egy asztalnál ülni, a férfi azonban, látva szándékomat, felállt és az udvar másik végébe ment. Kértem Barryt, hogy szóljon rá, üljön visza, hiszen az én szememben ő ugyanolyan ember, mint én... Barry elmagyarázta, hogy ezzel a gesztussal adta meg a tiszteletet. Persze, tisztában vagyok vele, hogy ez nem másnak, talán kizárólag a fehér bőrömmnek szólt... ugyanis még mindig megvan bennük a fehér ember különös tisztelete... De ember voltam... szerettek és tiszteltek. Azzal a fajta érzéssel vetek körül, amely mindenkinek kijárna a Földön. Én ezt Guineában kaptam meg. Egyszerűen ember, de mégis, királynő voltam Afrikában.

A szerző ezúton mond köszönetet annak a két embernek, akik ezt az élményt lehetővé tették, Oumar Bella Barrynek és Péchy Kálmánnak.

50 éve Afrika szolgálatában: Jane Goodall

Jane Goodall története mára legendává vált. Fiatalon, egyedülálló nőként utazott Tanzániába (akkor Tanganyikába), hogy legközelebbi rokonaink, a csimpánzok viselkedését tanulmányozza. A 60-as években nőként Afrikába utazni nem egyszerű, de majdnem hogy lehetetlen volt. Az elutasítást elkerülendő Jane Goodall édesanyja társaságában érkezett az országba. Minden, amit a csimpánzokról tudunk, tőle ered. Az, hogy legközelebbi rokonaink eszközöket használnak sőt, készítenek, hogy szeretnek és gyűlölnék is Jane Goodall fáradhatatlanul a tanzániai esőerdőkben töltött éveinek köszönhető. Egy 1986-

os konferenciáról, mely a csimpánzok természetvédelmi állapotáról szólt így beszélt: „Ekkor ébredtem rá arra, hogy cselekednem kell. A konferenciára tudósként érkeztem, aki folytatni kívánta terepi kutatásait, elemezni és közölni akarta tudományos adatait. A konferenciáról viszont a csimpánzok és egyre zsugorodó erdei lakóhelyük védelmezőjeként távoztam. Tudtam, ha segíteni akarok a csimpánzokon, akkor el kell hagynom élőhelyüket, és a tőlem telhető legtöbbet meg kell tennem annak érdekében, hogy felhívjam rájuk a figyelmet és reményt ébresszek, hogy a pusztítás legalább részben megfékezhető. Így, miután huszonhat évet töltöttem azzal, amit legjobban szerettem, azon a helyen, amit legjobban szerettem, útra keltem. Minél több helyre jutottam el előadásokat tartva, konferenciákon részt véve, természetvédekkel és jogalkotókkal találkozáva, annál inkább fel tudtam mérni az általunk a bolygónkra szabadított pusztítás mértékét. Nemcsak azokat az erdőket láttam veszélyben, melyek a csimpánzoknak és Afrika más állatainak adnak otthont, hanem az erdőket és az állatokat világszerte.”

1977-ben Jane Goodall megalapította a Jane Goodall Intézetet és 1993-ban ennek környezeti nevelési hálózatát, a Roots & Shoots-ot. A hálózat célja hogy gyerekeket és fiatalokat ösztönözzön a környezetük problémáinak megismerésére. Jane Goodall célja, hogy a jövő döntéshozói a természettel harmóniában nőjenek fel. Ma a világ több, mint 110 országában a működik a Roots & Shoots hálózat.

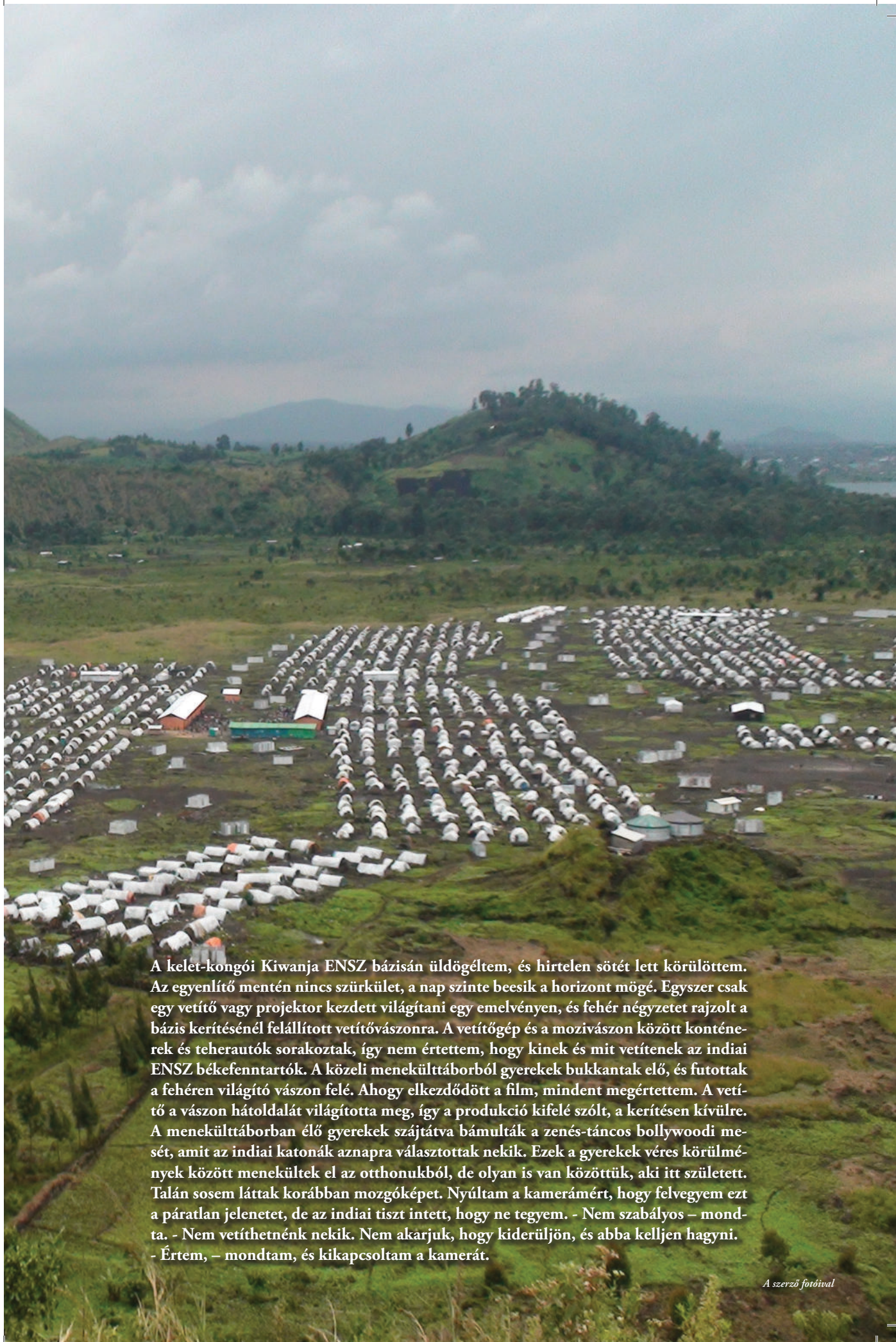
2010-ben Jane Goodall munkásságának 50. évfordulóját ünnepeljük. A Gombe 50 elnevezésű kampány Tanzániában indult 2010. július 14-én, azon a napon, amikor Dr Goodall először Tanzánia földjére lépett. A jeles napon a Jane Goodall Intézet meghívására Csányi Vilmos professzor tartott előadást az állati viselkedésről. Jane Goodall világkörüli előadássorozata novemberben ér Magyarországra; **2010. november 11. és 14. között Pécsen** ünnepeljük a nagyszerű asszony korszakalkotó munkásságát. A Pécsi Tudományegyetem meghívására Dr. Goodall Európa Kulturális Fővárosában fog beszélni fél évszázados karrierjéről, Afrikáról és a gyerekekről,

Az Afrika Tanulmányok, mely a Jane Goodall Intézettel évek óta együttműködik, a Gombe 50 kampány kapcsán a szervezet kommunikációs partnereként járul hozzá az esemény sikeréhez. Az programokról, regisztrációs lehetőségről és a Jane Goodall Intézetről többet a janegoodall.hu oldalon tudhatnak meg.

An aerial photograph showing a vast field of white tents arranged in neat rows across a green valley. In the background, a large, rounded volcano rises under a cloudy sky. The foreground shows more greenery and trees.

1000

Írta: Radnai Csaba

A kelet-kongói Kiwanja ENSZ bázisán üldögéltem, és hirtelen sötét lett körülöttem. Az egyenlítő mentén nincs szürkület, a nap szinte beesik a horizont mögé. Egyszer csak egy vetítő vagy projektor kezdett világítani egy emelvényen, és fehér négyzetet rajzolt a bázis kerítésénél felállított vetítövászónra. A vetítőgép és a mozivászón között konténerrek és teherautók sorakoztak, így nem értettem, hogy kinek és mit vetítenek az indiai ENSZ békefenntartók. A közeli menekülttáborból gyerekek bukkantak elő, és futottak a fehéren világító vászon felé. Ahogy elkezdődött a film, mindent megértettem. A vetítő a vászon hátoldalát világította meg, így a produkció kifelé szólt, a kerítésen kívülre. A menekülttáborban élő gyerekek szájtátva bámulták a zenés-táncos bollywoodi mesét, amit az indiai katonák aznapra választottak nekik. Ezek a gyerekek véres körülmények között menekültek el az otthonukból, de olyan is van közöttük, aki itt született. Talán sosem láttak korábban mozgóképet. Nyúltam a kamerámért, hogy felvegyem ezt a páratlan jelenetet, de az indiai tiszt intett, hogy ne tegyem. - Nem szabályos – mondta. - Nem vetíthetnének nekik. Nem akarjuk, hogy kiderüljön, és abba kelljen hagyni. - Értem, – mondtam, és kikapcsoltam a kamerát.

UNHCR

Mikor nekiültem, hogy megírom a kongói segélyakciónk történetét, rájöttem, hogy az írás egy fontos évfordulónak is emléket állít. A belgák ugyanis pont ötven éve, 1960. június 30-án adták vissza Kongó függetlenségét.

A terület 1885-ben csalással került II. Lipót belga király magántulajdonába. Ófelsége nem válogatott az eszközökben, kézlevágással büntette azokat a bennszülötteket, akik nem teljesítették a napi normát. II Lipót üzleti modelljének köszönhetően a századfordulóra az ország lakosságának fele elpusztult. A király mohóságát és kegyetlenségét még a többi gyarmattartó nemzet sem nézte jó szemmel, így a belga kormány nemzetközi nyomásra elvette a gyarmatot a királytól. A belgák ezután megpróbálták felelős gyarmatosító módjára viselkedni, iskolákat építettek, egyetemet alapítottak, de már nem tudták elfogadtatni magukat a helyiekkel, még annyira sem, mint a franciák vagy az angolok a saját gyarmataikon. A gyarmat megszűnésekor kapkodva menekültek el az országból, így esély sem volt rá, hogy működő közigazgatás maradjon utánuk.

A függetlenség kikiáltásának napján az akkori belga király, I. Baldwin egy nyitott limuzinban

hajtott keresztül az ünneplő fővároson. Egy kongói férfi odaugrott az állva utazó Baldwinhoz, kirántotta a király kardját, és elrohant vele. I. Baldwin fiatal és felvilágosult uralkodó volt. Azt gondolta, azzal, hogy visszaadja Kongó függetlenségét, jóváteszi az elődei által elkövetett gyalázatosokat. Csak hogy a dolgok ekkor már túlhaladtak rajta. A megaláztatott királyt alig tudták visszatartani a miniszterei, hogy ne repüljön azonnal vissza Brüsszelbe.

A király kardjának ellopása hátborzongatóan szimbolikus tett. Jól kifejezi a gyarmat széthullását, és előrevetíti azt a véres káoszt, amibe Kongó nem sokkal később belesüllyedt, és amiből azóta sem tudott kikapaszzkodni.

A történet motorja Dr. Kutnyánszky Valéria, bükkösi háziorvos, aki 2009 szeptemberében egy hónapot töltött a Kongói Demokratikus Köztársaság Észak-Kivu tartományában. A missziót az Afrikai Magyar Egyesület szervezte. Az 1994-es ruandai mészárlás óta véres konfliktusok dúlnak Kongóban, melyeknek köszönhetően több mint ötmillió ember halt meg, és kétfélmillióan élnek menekülttáborban. A misszió orvosai minden nap egy-egy faluban vagy menekülttáborban próbáltak segíteni a magukra hagyott embereken. Az ország ma is polgárháborús övezet, így a

„A király kardjának ellopása hátborzongatóan szimbolikus tett. Jól kifejezi a gyarmat széthullását, és előrevetíti azt a véres káoszt.”

misszióhoz katonai segítség kellett. Az orvosokat az ENSZ kongói missziójának egyik indiai zászlóalja segítette, szállította egyik faluból a másikba, és esténként vissza a bázisra, Kiwanjába.

A mérhetetlen szenvedés és nélkülözés még az orvosokat is megrendítette. A legmegrázóbb azonban az volt, hogy a menekültek nem az éhség, a családtagjaik elvesztése, vagy saját kilátástalan helyzetük miatt panaszkodtak, hanem csupán nylonponyvákban szenvedtek volna. A menekülttáborokban a kunyhókat ugyanis banánlevelekből tákolják össze, melyek az esős évszakban minden áldott nap eláznak, a bent lévőkkel együtt. A kunyhókban hőmpolygó víz miatt a menekültek állva próbálnak aludni, így aztán megannyi szenvedés után végül végkimerülésben vagy tüdőgyulladásban halnak meg. Kutnyánszky doktor, miután hazatért Magyarországra, elhatározta, hogy segíteni fog a kiwanjai menekülteknek, a kérdés csak az volt, hogyan.

Nagyméretű nylonfóliát természetesen Kongóban is lehet kapni, de nem volt olyan partner, akinek el tudta volna küldeni a magánadományokból összegyűjtött pénzt. Az orvos misszió munkáját segítő helyi tolmácsok talán tudtak volna segíteni, de hatalmas veszélybe sodorhatta volna őket tízezer dollár. Ráadásul a pénz kiküldése sem lett volna egyszerű. A kiwanjai ENSZ zászlóalj már könnyebben megoldhatta volna a ponyvák megvásárlását és kiosztását, de a levelezés során nem sok hajlandóságot mutattak arra, hogy ők oldják meg ezt a feladatot. Magad uram, ha szolgád nincs, tartja a mondás. Oltások, csomagolás, és irány Afrika. A csapatot két talpraesett lány alkotta, Kiss Virág és Szerbin Judit, az Afrikai-Magyar Egyesülettől, valamint jómagam.

Éjszaka szállt le a gépünk Kampalában, Uganda főváros-

ában. Uganda keletről határos a Kongói Demokratikus Köztársasággal, így a kelet-kongói Kiwanját innen lehet a legegyszerűbben megközelíteni. Vagy inkább úgy fogalmazok, hogy innen meg lehet közelíteni. Az ország méretét és úthálózatát jól jellemzi, hogy a fővárosból, Kinshasából nem lehet közúton eljutni Kelet-Kongóba.

Lékhárító

Az első afrikai benyomásom tehát ugandai. Mikor kivilágosodott, megjelent előttem Kampala a maga valójában. Elsőre olyan, mintha a nyugati világ negatívumaiból gyúrták volna. Káosz az utakon, szmog, és szemet. A kereskedő, akitől ezer darab fóliát akartuk vásárolni, mosolyogva fogadott minket a boltja előtt. Mi viszont cseppet sem mosolyogtunk, mikor közölte, hogy a húsz négyzetméteres fólia (nálunk mezőgazdasági fóliának hívják az ilyet) ára harminc dollár. A doktor, aki tízezer dollárt gyűjtött össze, és ebből ezer fóliát szeretnénk volna vásárolni. Az alkudozás végére az ár hét dollárra csökkent.

Mikor megérkezett az ezer fólia, és kifizettük a hétezer dollárt, a kereskedőnk azt mondta búcsúzóul, hogy nagyon fontos volt a számára ez az üzlet. Ezek szerint még a hét dolláron is tisztességesen volt szó. Az üzlet magasabba

emelte őt a társadalmi ranglétrán, mondta, mert aki fehérekkel üzletel, és ezt a környezete látja, az holnapról fontosabb ember lesz saját közösségében. Furcsa, kavarogó gondolatokkal szálltam be a ponyvakkal teletömött mikrobuszba.

Ötszáz kilométer várt ránk a határig. A tervem, hogy útközben alszom, azonnal dugába dőltem, mert

kimeredt szemekkel bámultam a hol megszűnő, hol újra megjelenő úttestet, a kráter méretű kátyúkat, és a szembe jövő, vaksi fényszórójú teherautókat. Mikor néhány autóval előttünk fegyverropogás hallatszott, majd a torkolattüzekeket is megláttam magam körül, a sofőr lekapcsolta a fényszórót, leállította a motort, és azt javasolta, hogy fekjüdjünk a kocsipadlójára. Ahogy ott fekdüdtem a sötétben, arra gondoltam, hogy soha nem jövök vissza Afrikába. Ezután már csak a hajnalt vártam.

Aztán ahogy kivilágosodott, tátva maradt a szám. Mintha az eddigi viszontagságok ajtót nyitottak volna egy másik Afrikára. Az út kétezer méter magasán kanyargott velünk, esőerdőkön át, ködös völgyek között. Ha néha nyitottabb területre értünk, vulkánokat láttam a távolban, melyeket esőerdő borított, a csúcsuk pedig felhőbe burkolózott. A Virunga-hegység Uganda, Ru-

Átadás

Ponyvák

anda és Kongó határvidékén fekszik. Nyolc tűzhányója van, amiből kettő ma is aktív. Turista buszok persze nem járnak ezen az úton, így különös hangulatban bámultam a vulkánokat. Mint ha elfeledett vidéken jártam volna, aminek a híre nem jutott el a nagyvilágba, és nem vonzotta ide az embereket. Kevés pontja maradt a világnak, ahol az ember ma is felfedezőnek érezheti magát, és nem turistának. A Kampala és Kisoro közötti országút ilyen.

A határátkelő Rejtő Jenő elfeledett helyőrségeit idézi. Mikor a két mikrobusz, tele ponyvával, begurult a határra, hirtelen mindenki bizonyítani akarta az éberségét. Az ugandai határőrök egyre vadabb történeteket találtak ki arról, hogy kik is vagyunk, és miért is akarunk ezen az isten háta mögötti helyen átjutni Kongóba. Mikor arról kezdtek beszéltek, hogy biztosan fegyvert csempészünk a ponyvák között, rossz érzésem

támadt. Eközben a határ kongói oldalára megérkezett az ENSZ konvoj, hogy felvegyen minket, de hiába. Az ugandai határőrpáncsnok elvette az összes iratunkat, és közölte, hogy határátlépés helyett bíróság és börtön vár ránk. Hosszú rendőrségi kihallgatás kezdődött. Kezdtém rájönni, hogy a kihallgatók a saját előjáróik előtt akarnak kitérni, így bármi is történt, és bármit is válaszolunk, mindenképpen „ügy” lesz. A minket kihallgató „parancsnok” eközben magát és a kihallgatást fényképeztette. A rejtői kedélyességből kaffkai abszurd lett.

Egész napos kihallgatás után az ugandai előjáró elengedett minket, és még a határon is átkísértek. Ott álltunk Kongóban, csak hogy az ENSZ konvoj, ami délutánig várt minket, már elment. Telefonon hívtuk a katonákat, hogy jöhetnek értünk. A konvoj ismét elindult, hogy felvegyen minket. Teherautót is küldtek a pony-

„A minket kihallgató parancsnok eközben magát és a kihallgatást fényképezte. A rejtői kedélyességből kaffkai abszurd lett.”

vákért, de hiába. A ponyvákat a másnapi vámolásig a határon kellett hagynunk.

Banánerdők között zötykölődött velünk az ENSZ terepjáró. Ugandában nyomorúságos bódék szegélyezték az utat, kékeken derengő neoncsövekkel a bejáratuk felett. Kongóban teljes sötétség fogadott. Maga az érintetlen természet, gondoltam, ahogy a kocsí fényoszlopja megvilágította a banánfák leveleit. Mikor másnap ugyanazon az úton visszafelé autóztunk, a ponyvákért, döbbenten vettem észre, hogy előző éjszaka végig házak között haladtunk. Sárból tapasztott kunyhók bújtak meg a banánfák között. Semmilyen fény nem világított a házakban éjszaka, ugyanúgy, mint évezredekkel ezelőtt. Ekkor jöttem rá, hogy nem egy másik országban járok, hanem egy másik világban.

A ponyvaínk szerencsére megmaradtak. Ahogy ez errefelé szokás, vám gyanánt még kifizettetek velünk 1100 dollárt. Aztán átraktuk a ponyvákat a katonák teherautójára, és irány Kiwanja. A menekülttábor az ENSZ bázis körül jött létre 2008-ban, az utolsó vérengzés idején. A menekülők a katonáktól vártak segítséget, és ezt meg is kapták. Az indiai ENSZ alakulat később iskolát szervezett a kicsik számára, ahol a tanári kart is a menekültekből toborozták. Havonta egyszer elhoznak egy ápolót az egyik környékbeli kórházból, egészségügyi ellátás gyanánt, esténként pedig bollywoodi filmeket vetítenek a bázis kerítésére feszített ponyvára, hogy a menekülttábor lakóit szórakoztassák. Az élelemről az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága gondoskodik. Az ottani főbiztos, a francia Daniel Martin örömmel fogadott minket a táborban. Ők is szerveztek már ponyvaosztást, de nem tudtak mindenkit ellátni ponyvával. A mi ezer darabunk talán elég lesz

Ujjlenyomat

arra, hogy végre az összes kunyhó vízhatlanná váljon.

Már kezdtük is volna a kiosztást, de a főbiztos leállított minket. Ha bevisszük a ponyvákat a táborba, és elkezdjük kiosztani, abból felfordulás lesz, mondta. Valószínűleg igaza volt. Kérszítünk listát, és név szerint szólítsuk a menekülteket, javasolta. A rezidenciáján már elő is készíttette a táborlakók listáját, és a korábbi ponyvaosztások jegyzőkönyvét. Kihúztuk azoknak a nevét, akik korábban már kaptak ponyvát, és így elkészült a mi listánk is. Másnap reggel a főbiztos megkérte a blokkfőnököket, hogy minden kunyhóból egy embert küldjenek az iskolához, és sorakozzanak fel. Az ezer ponyva kiosztása másfél napig tartott. Volt, aki hálás arccal vette át az adományt, és volt, aki rezignáltan. Volt olyan kunyhó, ahonnan gyereket küldtek, és volt ahonnan mankóval járó aszszonyt. Volt, akinek a ruháján vérfoltok voltak, mert sem ruhát váltani, sem mosni nem tudott azóta, hogy a tábor lakója lett. A drámai hangulatot persze újra és újra megtörte a gyereksívaj, akik szerencsére semmit sem fognak fel saját, kilátástalan helyzetükből.

Hogy rosszul számoltunk-e, vagy voltak-e olyanok, akik a lis-

ták ellenére kétszer is beálltak a sorba, nem tudom, de száz embernek, vagyis száz kunyhónak nem jutott ponyva. Ez kis kiabálást okozott a tábor előtt, így jobbnak láttuk beosonni az ENSZ bázisra, nehogy az elégedetlenek rajtunk töltsék ki a mérgüket. Ahogy elcsendesedtek, indulnunk is kellett, ha nem akartuk lekésni a másnap induló repülőt. Ponyvák híján a katonák átvittek minket Ugandába, ahol menetrendi buszra szálltunk, és úgy utaztunk vissza Kampalába. Ezekon a járatokon sosem utazik fehér ember, így döbbent pillantások között foglaltuk el a helyünket a zsúfolt buszon. A buszon volt videó, így éjjel végignéztem néhány karate filmet szuahéli hangálomondással, és a legújabb ugandai videoklipeket.

Miután hazaértem, egy héten keresztül máshogy láttam az itteni életünket, mint az utazás előtt. Önző, pazarló, harácsoló világot láttam magam körül. Nem kapcsoltam be a tévét és nem hallgattam híreket, mert haszontalannak tartottam őket. Aztán az afrikai szemüveg eltűnt a szemem elől. Visszatértek a gondolataim a korábbi medrükbe, hiszen én sem tudom kivonni magam az engem körülvevő világból. De az élményre még emlékszem. Ismerjék meg Afrikát! Többet fognak tudni önmagukról.

Dr. Kutnyányszky Valéria

Dr. Kutnyányszky Valéria 2009 őszén egy hónapot töltött a Kongói Demokratikus Köztársaság területén fekvő Kiwanjában. A bükködsdi homeopátiás orvos az Afrikai-Magyar Egyesület (AHU) szervezésében a IV. Önkéntes Orvosi Misszió tagjaként két orvosnő társával segített a háború sújtotta terület rászorulóin. Interjúkban őszintén vall a kongói orvos misszió tapasztalatairól és a kiwanjai menekülttáborban átélt szörnyűségekről.

Milyen indítatásból jelentkezett az orvos misszióra?

Indiában olasz kapcsolatokon keresztül már dolgoztam önkéntesként egy árvaházban. Afrikához pedig mindig is vonzódtam, valójában nem tudom mi okból. Afrikában is dolgoztam már orvosként, igaz nem fekete afrikai területen, hanem Líbiában. Hét évet töltöttem (1988-1995) a magyar vezetésű tripoli poliklinikán. Mindig is élt bennem a vágy, hogy a fekete kontinensen végezhessek önkéntes munkát, így mikor megláttam az Afrikai-Magyar Egyesület (AHU) felhívását, rögtön jelentkeztem. A kelet-kongói

misszió 2009. szeptember 15-től, október 10-ig tartott.

Az önkéntes munkákat illetően milyen különbség tapasztalható Afrika és India között?

Az első és legfontosabb eltérés, hogy Kongóban a mai napig háború dúl. Ez a konfliktus olyan, mint egy második holokauszt, tulajdonképpen népirtásról van szó. Az utolsó pár évben ugyanis milliókat öltek meg és jelenleg is több százezren kénytelenek menekülttáborokban tengődni. Kongó egy nagyon kemény világ, az életkörülmények még az indiainál is sokkal rosszabbak. Azt, hogy békében szegénység van, úgy gon-

dolom könnyebb elviselni, mint a háború adta szörnyűségeket.

A kongói tragikus körülményeket tovább súlyosbítja még az is, hogy az árak rendkívül magasak, így az élet is lényegesen drágább, mint Indiában. Azért ilyen drága minden, mert a háború miatt külföldről hozzák be az áruk többségét. Egy üveg ásványvíz durván egy dollárba kerül, ezt nekünk is muszáj volt megvennünk, a csapvíz ugyanis nem iható. Ugyanígy egy liter benzinért is egy dollárt kell fizetni. Óriási egyenlőtlenség tapasztalható az árak és a keresetek között. Egy család – ha egyáltalán van esélye pénzt keresni – kö-

rülbelül negyven dollárból él havonta. Az ország elhagyására pedig esélyük sincs a szerencsétlen embereknek, egyetlen egy útlevelé ugyanis 1000 dollárba kerül.

Hogyan jutottak el Kiwanjába? Kairóból Entebbe városába repültünk, onnan taxival jutottunk el Uganda fővárosába. Kampalából szintén taxi segítségével értük el a kelet-kongói határt. Sajnos nem volt róla tudomásunk, hogy az átkelő hat órákor „bezár”, átjutni így csak következő nap tudtunk. Miután átkeltünk a határon az ENSZ katonák vártak minket, akik a Kiwanjai menekülttábor mellett fekvő szálláshelyünkre kísérték bennünket. Budapestről Kiwanjába konkrétan három nap alatt jutottunk el.

Milyen körülmények között éltetek és dolgoztak?

Egy helyi protestáns parókián laktunk. A szállás korántsem mondható európai színvonalúnak. A szobák fala például tele volt lyukakkal, az ajtók és ablakok sem záródtak rendesen, az ottani szűnyogháló is többször megvarrtam. Összességében elmondható, hogy nomád körülmények között éltünk. A wc például nem működött. Meleg víz nem volt, örültünk ha egyáltalán hideg víz folyt a csapból, abban mosakodtunk. A meleg víz nem is hiányzott, Afrikában egyébként megszokott, hogy csak hideg víz van. Heti hat napot dolgoztunk, ebből öt napon a környékbeli falvakba mentünk gyógyítani, szombatonként pedig a menekülttáborban élőköt kezeltük. Hagyományos és homeopátiás készítményekkel egyaránt gyógyítottunk. Átlagosan napi 150 beteget láttunk el, de akadt olyan nap is mikor az eső miatt abba kellett hagynunk a gyógyítást, így csak száz beteg tudtunk segíteni. Előfordult viszont az is, hogy napi 300 beteget sikerült ellátnunk. A kint töltött egy hónap alatt összesen körülbe-

lül 4000 beteget gyógyítottunk.

Milyen betegségekkel találkoztatok?

Mindféle normál betegséggel, de rengeteg volt a háború okozta sebesült, és a féreg okozta betegségek. Rengeteg maláriás és leprás beteget is elláttunk. A krónikus megbetegedésekre nem vittünk gyógyszert, hiszen nem segítene az egyhónapos kezelés. A legborzasztóbb az volt, hogy akadt pár olyan beteg is, akiket itthon két nap alatt meg lehetne gyógyítani, ott Kiwanjában viszont esélyük sincs az életben maradásra.

A falubéli emberek hogy fogadták az önkéntes orvosokat?

Teljes mértékben elfogadtak minket. Megbízta bennünk, tisztelték a fehér embereket. Iszonyú tömeg alakult ki mindenhol, ahova gyógyítani mentünk. Több mint száz ember állt sorba fegyelmezetten. Becsületre méltó, hogy a tűző napon nyolc óra hosszat álltak sorba. Sötétedésre mindig vissza kellett érnünk a szálláshelyre, így soha sem értünk a sor végére.

A kongói tartózkodás ideje alatt Önök is kerültek veszélyhelyzetbe?

Igazából konkrét konfliktusba nem kerültünk. Egyszer lövöldözés alakult ki Kiwanjában,

de az ENSZ katonák biztosítottak minket, és bevitték a bázisra. Nem volt gond mivel az egy teljesen zárt terület volt, az ajtót is be lehetett zárni.

Volt viszont olyan eset, hogy a faluban, ahova gyógyítani mentünk volna lázadást tört ki, így átszervezték az utat és egy másik faluba mentünk rendelni.

A helybéliek tehát mindig a segítettek Önöket?

Egyrészt igen, nagyon segítőkészek és kedvesek az ottani emberek. A helybéli ENSZ vezetés tényleg mindent megtett értünk emberileg és szalmaileg egyaránt. A legtöbb falufőnök is szeretettel fogadott bennünket. Volt olyan eset, hogy a falu vezetője a saját házáat adta ki nekünk mikor a falujában lázadás tört ki. Akadt viszont olyan falufőnök is, aki konkurenciának tekintett minket, hiszen mi ingyen adtuk a gyógyszereket, ő pedig az önkéntes orvosok által hátrahagyott készítményeket pénzért árusította a falubelieknek.

Az előbb elmondottak alapján meg kell, hogy kérdezzem: biztonságban érezte magát?

Teljes mértékben biztonságban éreztem magam, én fatalista vagyok. Még két orvosnő kolléga utazott ki rajtam kívül, ők azért többet szorongtak.

A háború okozta lelki sebeket hogyan tudják feldolgozni a Kiwanja környékén élő emberek? Volt alkalma velük ezekről beszélgetni?

Nagy különbséget kell tennünk a falvakban és a menekülttáborban élő emberek között. A vidékiek élnek a maguk életét, mezőgazdasági tevékenységet folytatnak és nagyon szorgalmasak.

Ezt magam is tapasztaltam, hiszen rengeteg kávé, bab, hagyma, manióka és káposzta ültetvényt láttam. E növények többségét saját használatra termelik, a kávéültetvényeken pedig rabszolgaként dolgoznak. A háború természetesen őket is érinti, mégis viszonylag jól élnek.

Lövöldözések itt is előfordulnak, e sokan kényszerültek elhagyni otthonukat, így a menekülttáborba jutottak.

Mi a helyzet a menekülttáborban élőkkel, velük hogyan került kapcsolatba?

Minden nap a menekülttábor előtt mentem el, kezeltük is az ott lakókat. A tábor területén található egy iskola, melyet az ENSZ működtet, párszor egy üres tanteremben láttuk el a kezelésre szoruló betegeket.

A menekülttábor egyébként a katonai bázis előtt fekszik, így itt biztonságban érzik magukat az emberek. Egy vasárnap, amikor nem dolgoztunk bementem a táborba, mert kíváncsi voltam, hogy ezek az emberek konkrétan miért vannak itt, mi történt velük valójában. Felbéreltem egy tolmácsot és elkezdtük beszélgetni az ott élőkkel, a beszélgetést pedig videóra rögzítettem.

Mennyire volt megrázó maga a kongói tartózkodás, illetve a

menekülttáborban átélt események? Nagy bátorság kell ahhoz, hogy az ember bemenjen egy menekülttáborba, ahol biztosra veheti, hogy borzalmakat fog tapasztalni...

A kezelések alatt nem volt idő a beszélgetésre, hiszen minél több embert igyekeztünk ellátni, minél rövidebb idő alatt. Engem viszont nem hagyott nyugodni a kíváncsiság, hogy a menekültek miért és mely területekről kerültek a táborba, illetve mi történt a hátrahagyott családtagjaikkal.

Rettenően megrázó volt a menekülttáborban eltöltött idő, nem is a terepszemle ideje alatt, hiszen akkor arra koncentráltam, hogy a lehető legtöbb információt megszerezsem és rögzítsem. Kezdetnek tettem fel: *Miért vagy itt? Mi történt a családdoddal?*

A válaszokban pedig tragikusabbnál tragikusabb élettörténeteket ismerhettem meg. Egy nő elmesélte, hogy a férjét és három gyermekét megölték a katonák, ő pedig egyedül menekült ide. Egy másik nő ezt felelte kérdéseimre: *a lányomat megerőszakolták, a fiamat elvitték katonának, minket, tízünket odaállítottak a falhoz és sorban kilőttek mindenkit, nem tudom engem miért hagytak életben.* Akadt olyan hölgy is, aki napközben a földjein dolgozott, majd mire hazaért fiát és férjét holtan találta, a katonák megölték őket, házukat pedig kirabolták. Volt olyan menekült, aki látta, hogy lelövik a szomszédjait, erre ő öszteterelte a családját, akikkel az erdőbe rohantak.

A legmegdöbbentőbb számomra az volt, hogy e szörnyűségeket mind kijelentő módon mesélték

el nekem. Mi európaiak nagyon sokat hallunk arról, hogy ilyen és olyan mézszárlás történt Afrika különböző területein, ennyi és annyi embert öltek meg. Ez nem több számunkra, mint egyszerű adathalmaz. A menekülttáborban viszont megtapasztaltam, hogy a számok mögött emberi sorsok és tragikus történetek lakoznak. Ekkor én is rögtön elgondolkodtam azon, mi lenne, ha ezek a dolgok velem és az én családommal történének meg? Akarnék-e egyáltalán tovább élni?

A menekülttábor milyen mértékben tud segítséget nyújtani az ott élőknek, milyen ellátásban részesülnek a rászorulóok?

Érkeznek segélyszállítmányok, mostanában viszont egyre inkább mindenki haza akarja őket szállítani. Az emberek rongyukba járnak, nincs élelmük, teljes mértékben ki vannak szolgáltatva a segélyszállító csomagoknak. Ezekből a csomagokból szándékosan egyre kevesebb érkezik, hogy kényszerítsék őket a hazamenetelre. Ők mégsem akarnak visszatérni otthonukba, hiszen otthon nem éreznék magukat biztonságban. Elmondták, hogy a kormányhadsereg katonái – akiknek őket kellene védeniük – is ellenük fordulnak, mert ki vannak éhezve, a kormány ugyanis nem fizet nekik zsoldot. A háború legnagyobb áldozatai tehát egyértelműen a nők és a gyerekek. Van egy afrikai mondás, mely így szól: *„Ha két elefánt harcol, a fű szenved.”* Kongóban a nők és gyermekek képezik a füvet.

A különböző médiákból és a pécsi Afrika Hét keretében tartott előadásából is tudjuk, hogy hazaérkezése után időt és pénzt nem kímélve teljes erőbedobással azon dolgozott, hogy segítsen a kongói menekülteken. Hogyan zajlott ez pontosan?

A menekülttáboros beszélgetések során sokan jelezték, hogy a kukoricacsuhéból készült kunyhó

beázik az esős évszakok során. Először fel sem tűnt számomra, hogy mi a valódi gond. Egy férfi segélykérése közben esett le a tantusz, aki miközben mélyen a szemembe nézett így szólt: *azt már megszoktuk, hogy éhesen fekszünk le, de azt, hogy három hónapig állva kell aludnunk, mert beesik az eső és beázik a kukoricacsuhéból készült kunyhó, nem bírjuk tovább. E miatt rengetegen öngyilkosok lesznek és meghalnak. Madame, segíts!* Megígértem neki, hogy mikor hazajövök Európába, beszélni fogok a történetükről, elmondom az otthoniaknak, hogy ma, a 21. században élnek emberek ilyen tragikus körülmények közepe. Azt is megfogadtam a férfinak, hogy segíték rajtuk, összegyűjtök annyi pénzt, hogy legyen ponyvájuk, amivel le tudják takarni a kunyhókat.

Hazaérkezésem után egyébként sokszor sírva ríadtam fel éjszaka, és arra gondoltam mi lehet a kongóiakkal. Azt hiszem az orvos misszió okozta megrázkódtatások ekkor kerültek igazán felszínre. A misszió alatt ugyanis nem volt időnk megbeszélni és feldolgozni a megrázkódtatásokat, akkor csak arra koncentráltunk, hogy minél több emberen segítsünk. Magyarországon voltam, lelkileg mégis Kiwanjában maradtam. A kongói tolmácsfiúval minden héten beszéltem, ő folyamatosan mondta nekem: *Madame, nagyon nagy a baj, csak Te tudsz itt segíteni, kérlek segíts!*

Ekkor elindítottam a gyűjtési akciót. Nem szeretek szerepelni a médiában, mégis minden lehetőséget kihasználtam, hogy minél több támogatóra tegyek szert. Rengeteget köszönhetek többek között a Pécs TV-nek és a bükkösi embereknek. Rendkívül becsületre méltó az összefogás, amit a falubelieknél tapasztaltam. Mindenki adott egy kicsit. Volt olyan ember, aki másnap nem tudott kenyeret ven-

ni, de mégis adott a kongóiak javára. Az önkormányzat is utalt át nekünk pénzt. A képviselőink egy havi tiszteletdíjukat adományozták nekünk. Az összegyűjtött adományt saját pénzzel kipótoltam és Radnai Csaba segítségével elkezdtem szervezni a pénz kijuttatását.

Mi az, ami átértékelődött Önben a Kongóban megtapasztalt történések után? Másképp éli meg esetleg a hétköznapokat?

Természetesen sok mindent átértékeltem. Leginkább az a szomorú, hogy itthon mindenki panaszkodik, hogy kevés ez, kevés az. Sokan mondják nekem is, hogy Magyarországon is vannak szegények. Én természetesen itthon is ugyanúgy segíték a szegényeknek.

Úgy gondolom, hogy nem értékeljük kellőképpen az európai szociális hálót. Nálunk nem lehet meghalni utcán, mert ha más

nem akkor hajléktalanszállóra vagy kórházba viszik az embert. Létezik az ingyen konyha, a nagyon szegény gyerekek az iskolában ingyen kapnak enni.

A hazaérkezés után még jobban rádöbbentem, hogy mennyit pazarolunk, főleg az étellel kapcsolatban. Szerintem nem vagyunk elég hálásak azért amink van. Minden nap egy órát kellene Kongóban tölteni, és akkor az ember igazán tudná értékelni, hogy mennyi mindene van itthon.

Vállalna más országokban is önkéntes munkát, vissza szeretne menni Kongóba?

Igen, mindenképpen folytatom az önkéntes orvosi tevékenységet. Úgy gondolom, hogy az összes afrikai országban elkél a segítség, de legfőképpen Kelet-Kongóba szeretnék visszajutni. Vannak még egyéb projektek is kilátásban, e téren meglátjuk, mit hoz a jövő. Egyelőre keresem a különböző alapítványokat és egyesületeket, akik afrikai projekteket működtetnek.

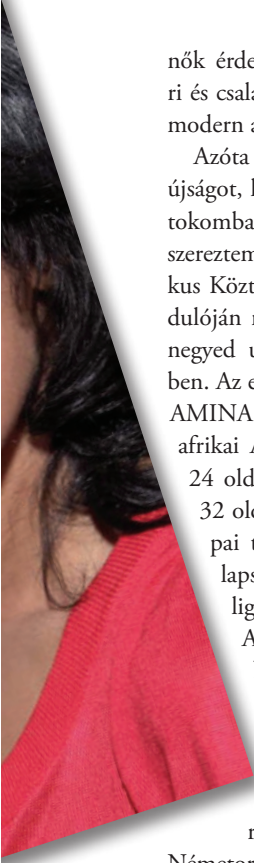
Fotó: Kabnár Lajos

AMINA A NŐI MAGAZIN

Írta: Szilasi Ildikó Hermina

A dél-kameruni Ebolowa kisvárosban, a gaboni határ közelében vásároltam először AMINA magazint egy családi hangulatú szálloda teraszán 2010 áprilisában. A meglepően széles újságkínálattal rendelkező pultnál a Jeune Afrique, African Business, helyi hirdetésekkel és ingatlanokkal foglalkozó, valamint többfajta kameruni napilap mellett egy viszonylag vaskos, színes női magazinra lettem figyelmes. Címlapján bájos, szép mosolyú fiatalasszony. Mellette főcímek: Gisele Fotso oktatásügyből doktorál; Soha ne vedd el a hitet!; Hogyan segítsünk a fiataloknak problémáik leküzdésében stb. Első átlapozáskor az ápoltság, a színes bőrű nők, az afrikai szépség- és divatipari hirdetések kavalkádját keltette fel érdeklődésemet. Ugyanakkor az is feltűnt, hogy rendkívül sok az írott rész a magazinban, ezáltal tartalmas olvasmányoknak is gondoltam egyben. A sikeres afrikai nők és pozitív életutak sokaságát bemutató lap az afrikai lányok, asszonyok számára iránymutatóként, lelki muncióként, információ és ötlet forrásként szolgálhat. Az európai olvasó számára pedig tanulságos olvasnivalóként, amelyből az afrikai

nők érdeklődését, ízlését, mindennapi szépségipari és családi problémáit tükröző tartalom mögött a modern afrikai nő sziluette rajzolódik ki.

Azóta – ha tehetem – rendszeresen vásárolok az újságot, leginkább persze külföldön. Az utolsó birtokomban lévő számot (2010. június) Brüsszelben szereztem be 2,50 euróért a Kongói Demokratikus Köztársaság függetlenségének ötvenedik évfordulóján rendezett utcabálon, a kinshasai Matonge negyed után elnevezett brüsszeli kongói negyedben. Az először 1972-ben kiadott, párizsi székhelyű AMINA érdekes struktúrával rendelkezik. 66 oldal afrikai AMINA, Gabonban és Kamerunban 16-24 oldalas színes helyi melléklettel befűzve. Ezt 32 oldal terjedelmű karibi, majd 63 oldal európai tematikus fejezet követi, mindez egyazon lapszámban. Majd a 67. oldaltól a 97. oldalig ismételtlen az afrikai témaké a főszerep. Az AMINA tehát lap a lapban, az afrikai, karibi, sőt az Európában élő afrikai nők újságja is egyben. Kanada és az Amerikai Egyesült Államok mellett a magazin 16 afrikai, 4 karibi és 6 európai országban rendelkezik állandó kapcsolattartóval. Európában többek között Franciaországban, Németországban, Belgiumban, Spanyolországban, Portugáliában, Svájcban terjesztik.

A férfiak mindig is kiismerhetetlenek lesznek...

Üzeni a 81.000 példányszámban megjelenő AMINA főszerkesztő asszonya az olvasók táborához a 2010. júniusi szám előszavában. A levelesláda rovatban egy elefántcsontparti nő azt latolgatja, vajon 17 évi házasság után elválhat-e a férjétől, ha az anyósai és sógornői az elviselhetetlenségig megkeserítik az életét, a férje pedig nem áll ki mellette? Lucie Yaoundéból pedig azzal fordul az újsághoz, hogy segítsenek megtalálni neki a biztos alapokon nyugvó kapcsolat kulcsát. A divat rovat az éppen aktuális afrikai divatvásárról közöl fotóriportot, valamint a kameruni Anggy Haif tervezőnő munkásságát mutatja be. A rovatról függetlenül számos afrikai divatház és textilcég szerepel egész oldalas hirdetéssel a lapban. Többek között az 1846 óta működő egyedi textiljeiről és iparművészeti színvonalú ruhakölteményeiről híres Vlisco, amely Afrikában négy butikkal van jelen.

A négy kimerítő cikket tartalmazó társadalom rovatban nem kisebb személyiséggel, mint a 2004-ben béke Nobel-díjat nyert Wangari Maathai asszonnyal közölnék hosszú lélegzetvételű riportot, aki szerint az afrikai kontinens legtöbb problémája tudatlanságból, félelemből és félretájékoztatásból ered. Maathai asszony mellett a 98 éves korában, 2010. április 20-án elhunyt Dorothy Heightről emlékez-

nek, akinek temetésén Barack Obama személyesen vett részt. Sőt, az amerikai feketék és nők egyenjogúságának élharcosként számon tartott aktivista asszony elvesztését az amerikai elnök elérékenyülten könnyezte meg. Az inspiráló és megkapó hivatások rovatban 13 fontos üzenetet közvetítő, sikeres karriert építő vagy híres asszonnyal készített cikket közöl az újság. Van közöttük parlamenti képviselőasszony Maliból, üzletasszony Nigériából, tudós-kutatónő és színésznő Kongóból. Lehengerlő élmény a cikkek elején megjelenő bemutatkozó bekezdést olvasni ezekről a nagyszerű asszonyokról. Az agrármérnökként végzett, 48 éves Maidah Zeinabou négy gyermek édesanyja, a nigéri vállalkozó elit központi alakja. A hatgyermekes Rosalie elefántcsontparti kereskedőnő bizonyítja, hogy felsőfokú végzettség nélkül is véghez vihetünk fontos közösség- és gazdaságépítő projekteket, ahogy ő tette hazájában. A belga Leuveni Katolikus Egyetemen szociológiából doktorált kongói Venanci Nabintu Bisimwa tudását a konfliktusújtott kelet-kongói dél-Kivu tartományban élő nők helyzetének jobbítására fordítja. A cikkek sikeres, intellektuális, újító szellemű, dolgozó, karriert építő, ugyanakkor családcentrikus, nagycsaládos nőkről szólnak. Olyanokról, akik büszkéek hivatásukra, eredményeikre, de társadalmi státuszukra legalább annyira. Hiszen az európai női magazinok némelyike által propagált emancipált szingli nő az afrikai társadalmak többségében státusz nélkülinek számít. A gaboni Victoire Lasseni Duboze személyisége is rendkívül érdekes. Az 1952-es születésű Victoire hat gyermek édesanyja és háromszoros nagymama. A pszichológus végzettségű politikusnőt többek között miniszteri, szenátori, pártvezetői, tanácsadói és egyéb szerepekben ismerhette meg a gaboni politikai elit az elmúlt évtizedben. Ő volt az egyetlen és első gaboni politikusnő, aki ringbe szállt a miniszterelnöki pozícióért Omar Bongo halála után 2009-ben. Politikai és családanyai teendői mellett fél tucat non-profit szervezetben lát el különböző teendőket, valamint kedvenc időtöltésének, a versírásnak él, melynek gyümölcseként első verseskötete 2009-ben jelent meg. Az újdonságok, a közügyek, zene, szépség, non-profit szervezetek, sport, könyvek, egészség, újdonságok rovatok sorát nem kevés terjedelmű képregény és az örökzöld és kultúra független keresztretjvény zárja.

A magazin terjedelmi felépítését tekintve a 196 oldalas újságból 61 oldalt tesznek ki a különböző szépségipari hirdetések. A slágerek közé a legkülönbözőbb kiszerelesű, összetételű bőrfelhárító termékcsaládok tartoznak. Az afro hajápoló készítmények és természetes hajból vagy műhajból készült paróka-

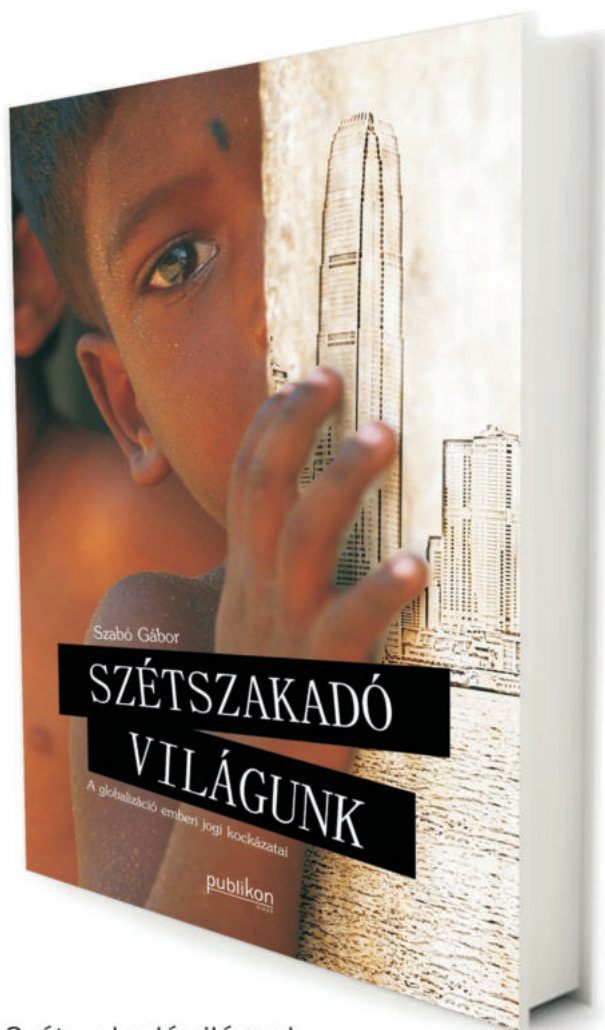
hirdetések is rendkívül elterjedtek. A hirdetések másik csoportjában – kiváltképp az AMINA európai fejezetében – Európában élő jószok, varázslók és marabuk hirdetik misztikus szolgáltatásaikat. Mr. Ary autentikus afrikai marabu, aki képességeit felmenőitől örökölte, például így hirdeti szolgáltatásait: „A szív és a családi problémák specialistája. Megmérgezi egy probléma az életét? Látogasson meg!” A fiatal és jóképű Sherif Aidara, a nagy marabu ezt írja: „Az első kezelés után elégedetten fog távozni, akármilyen bonyolult is a problémája! Költséget csak sikeres kezelés esetén számolunk fel! Európa leghatásosabb sztár marabuja! Garantáltan gyors és hathatós eredmény, diszkréció! A varázslatok és szerelmi ügyek specialistája. Szerelem, gazdagság, szerencsejáték, védelem a veszélyek és ellenségek ellen, családi problémák. Ha már minden próbálkozása kudarcba fulladt, vegye fel a kapcsolatot Aidara úrral. 48 órán belüli garantált eredmény, a szellemek segítségével.”

A magazin összerjedelméhez képest az egészség és sport rovat szerepel szembeötlően kevés súllyal. Gasztronómia rovat pedig egyáltalán nincs a magazinban. A lapban visszatérő téma a nőkkel szembeni fizikai és szexuális erőszak. Az AMINA végén található, 10 oldalas képregény történetének középpontjában is a családi mentális és fizikai erőszak témája áll. A sztoriban Amélie-t férje, Joachim házi

rabszolgaként dolgoztatja. Rendszeresen megalázza, időnként fizikailag bántalmazza. A nő titokban egy olyan szervezethez fordul, amely segít a hasonló szituációban lévő asszonyoknak szembenézni férjeikkel. Amélie elszökik férjétől, a beépített Katé kisaszony pedig megismerkedik Joachimmal és behézlgi magát az elhagyott férjhez, akivel aztán ugyanúgy bánik, ahogy Joachim bánt korábban Amélieval. Dolgoztatja, alázza, sőt a megtermett Katé fizikailag is bántalmazza a megszeppent férfit. A pórul járt Joachim a „kiképzés végére” megtanulja a leckét: a nőket mindig tisztelni kell és soha nem szabad kezet emelni rájuk. A történet utószavában megemlíti a „La loi du Talion” nevű non-profit szervezetet, ami hasonlóan a szemet-szemért, fogat-fogért módszerekkel végez szemléletformáló munkát. A hosszú képregény az AMINA-nál szinte hagyomány, az első 32 szám ugyanis egy 32 oldalas fekete-fehér képregény volt.

A magazin 38 éves fennállása óta sikertörténetet járt be: 32 oldalas képregényből 196 oldalas, színes magazinná nőtte ki magát. A régi cím, AMINA a sokatmondó, a női magazin alcímmel is kiegészült. A lap az afrikai nők társadalmi helyzetének erősítését és támogatását tartja fő céljának, amihez a szakmailag sikeres és példaértékű családi életet élő afrikai nők bemutatása jelentősen hozzájárul az afrikai kontinensen és Európában egyaránt.

MEGJELENT!

Szabó Gábor: Szétszakadó világunk
A globalizáció emberi jogi kockázatai

A felgyorsult globalizáció ellentmondásos hatásai és jövőendő iránya korunk legégetőbb kérdései közé tartozik. A kötet szerzője kritikusan, de tárgyyszerűen vizsgálja a globalizáció hatását a nemzetközi rendszerre és az egyes társadalmak fejlődésére. Fontos újdonsága a könyvnek, hogy a kérdés morális dimenziójával, kiemelten a globalizációnak az emberi jogok érvényesülésére tett hatásával is foglalkozik. Kerüli az üres moralizálást, inkább megoldásokat keres, érdekes esettanulmányokban mutatva be a mai emberi jogi rezsimek működését. A globalizáció egyfelől megerősíti az emberi jogok egyetemességét, másfelől az általa keltett ellentétek korlátozóak is általános civilizációs vívmányként való érvényesülésüket.

A szerző arra keresi a választ, hogy milyen társadalmi-gazdasági és politikai feltételek teremthetik meg az eltérő kultúrájú társadalmakban is az emberi jogi értékek elismerését és megfelelő egyensúlyát.

A kötet megrendelhető a kiadótól a
www.publikon.hu oldalon.

Továbbá megvásárolható
az Alexandra könyvtárakban és független könyvesboltokban.

Afrikai nők reflektorfényben

Színésznők és szupermodellek

2007 szeptemberében több tucat divat-tervező, szupermodell, és ügynök gyűlt össze egy New York-i hotelben, hogy tiltakozzanak a divatszakmában is tapasztalható faji megkülönböztetés ellen. Az Egyesült Államokban az utóbbi években meglepő módon egyre nehezebb fekete modellként érvényesülni, függetlenül attól, hogy bármely más szakmában, hasonló diszkrimináció elképzelhetetlen lenne. A tiltakozások hatására az olasz *Vogue* magazin 2008 júliusi számában csak fekete modellek jelentek meg, ám többek szerint ez a „gesztus” cseppet sem változtatott a szakmában tapasztalható diszkrimináción. *Franca Sozzani*, a magazin főszerkesztőjének becslése szerint egy fekete modellel körülbelül száz fehér jut. Bár nem áll rendelkezésünkre pontos statisztika a fekete modellek arányáról, annyi mindenesetre igaz, hogy Afrikából csak rendkívül keveseknek adatik meg, hogy betörjenek a nemzetközi szépségszínre.

Ha az afrikai modelleknek nehéz nemzetközi sikereket elérni, akkor ez utóbbi állítás különösen igaz az afrikai színésznőkre. Annak ellenére, hogy például a nigériai filmgyártás mára – az indiai után – a világ második legnagyobb filmiparává nőtte ki magát az évente leggyártott filmek száma alapján. Az olcsó digitális technológiák elterjedésének köszönhetően a „nollywoodi” ipar valósággal ontja magából az alacsony költségvetésű produkciókat (havonta közel 200 mozifilm készül), melyek nagy részét nem stúdiókban, hanem Nigéria szerte, lakásokban, irodákban, és az utcán forgatják. Az indiai filmekhez hasonlóan, az afrikai filmek sem képesek kilépni a nemzetközi piacra. A jelenségben nagy szerepe van a filmek rendkívül alacsony költségvetésének, a kalózkodásnak, és az állami szabályozás hiányának. Éppen ezért *Teco Benson* nigériai filmrendező szerint, „Nollywoodot Hollywood-dal összehasonlítani olyan mintha az életet a halállal hasonlítanánk össze”.

A lesújtó kép ellenére azért akadnak szép számmal olyan világsztárok, akik káprázatos nemzetközi karriert futottak be, vagy legalábbis úton vannak a világhír felé. Az alábbiakban – a teljesség igénye nélkül – vessünk egy közeli pillantást azokra az afrikai hírességekre, akiknek már sikerült kivívniuk a világ elismerését, és azokra, akik Magyarországon még kevésbé ismert színésznők, szupermodellek.

Portrék

Liya Kebede Etiópia fővárosában, Addisz Abebában született 1978-ban. Kebedére egy filmrendező figyelt fel még tizenéves korában. Középsiskolai tanulmányait követően rögtön egy párizsi modellügynökségnél kezdett dolgozni, majd hama-

rosan New Yorkba költözött. A valódi áttörés 2000-ben következett be, amikor szerződést kötött a *Gucci*-val az őszi/téli kollekció bemutatására. A szédítő sebességű karrier következő állomása 2002-ben már a francia *Vogue* magazin volt, mely a teljes májusi számot a modellnek szentelte. Azóta Liya számos magazin címlapján és megannyi divatcég (*Yves Saint-Laurent*, *Victoria's Secret*, *Revlon*, *Dolce & Gabbana*, *Escada*, *Louis Vuitton*) kampányában szerepelt. A *Forbes* magazin szerint Kebede 2007-ben a tizenegyedik legjobban fizetett modell volt. 2005-ben a WHO Kebedét Anyai, Újszülött, és Gyermekegészségi Jószerzőként Nagykövetévé nevezte ki. A modell ezt követően megalapította a *Liya Kebede Alapítványt*, melynek célja az anyák, újszülöttek, és gyermekek halandóságának csökkentése Etiópiában és világ más országaiban. Ezen kívül még számos egészségügyi, HIV/AIDS-ellenes, és gyermekvédelmi programban vesz részt világszerte. 2008-ban *Lemlem* néven elindította saját női és gyermek ruházati vonalát, mely a tradicionális kézi fonást, és ezáltal a fenntartható fejlődést támogatja szülőházájában, Etiópiában. Kebede a filmek világában is egyre otthonosabban mozog, 2009-ben főszereplő volt az egykori szupermodell Waris Dirie bestsellerének film adaptációjában, a *Sivatag Virágában*, de mellékszereplőként játszott a 2005-ben bemutatott *Fegyvernepperben*, és a 2006-os „Az Ügynökség”-ben is. Liya Kebede 2000 óta házas, szintén etiópiai férjével és két leány gyermekével New Yorkban él.

Charlize Theron, a csodaszép hollywoodi színésznő 1975. augusztus 7-én született a dél-afrikai Benoniban. Charlize 16 évesen nyerte meg első szépségversenyét, ekkor figyeltek fel rá a nemzetközi modellügynökségek, és hamarosan Milánóban kapott szerződést. Később az Egyesült Államokba költözött, ahol a modellkedést befejezve előbb balettot tanult, majd egy komolyabb térd sérülést követően amatőr, később pedig profi színésznő lett. A kezdeti alacsony költségvetésű filmek után gyorsan ívelt felfelé karrierje, a kilencvenes évek második felében, már olyan világsikerű filmekben is szerepet kapott, mint az *Ördög Ügyvédje*, vagy az *Asztronauta*. 2004-ben a *Rém* című filmben nyújtott alakításáért – első afrikaiként – a legjobb női főszereplőnek járó *Oscar*-díjjal jutalmazták, később pedig elnyerte a *Screen Actors Guild* és a *Golden Globe* díjat is. 2004 és 2008 között a *Christian Dior* márka reklámarca volt, de érdekelte a humanitárius tevékenység, így 2008-ban Ban ki Moon ENSZ főtitkár felkérte, hogy legyen az ENSZ béke nagykövete. Theron aktív tagja a *PETA* állatvédő szervezetnek, valamint a nemzetközi női jogvédő mozgalomnak, illetve elkötelezett támogatója az azonos neműek közötti há-

Charlize Theron

Alek Wek

zasságának is. Fontosabb filmjei: Az ördög ügyvédje; A bűn állomásai; Hulla, hó, telizsák; A rém; Az olasz meló; Ostrom Seattle-ben; Hancock

Az 1977-es születésű szudáni **Alek Wek** karrierje igazi sikertörténet. Wek családjával együtt a polgár-

háború miatt menekült el szülőhazájából Angliába, ahonnan később az Egyesült Államokba költözött. Másokhoz hasonlóan őt is egy modellügynök fedezte fel. A nagyközönség előtt először Tina Turner Golden Eye c. videó klipjében tűnt fel 1995-ben. A következő évtől szerződést kötött a Ford Model ügynökséggel, majd egy évre rá az MTV az év modelljének választotta. 1997-ben ő volt az első afrikai modell az Elle magazin címlapján. Szerepelt többek között a Moschino, Victoria's Secret reklámokban, és olyan divacégek kedvéért lépett a kifutóra, mint a Chanel, a Donna Karan, vagy a Calvin Klein. Wek ráadásul nemcsak szupermodell, de tervező is, exkluzív táskáit Wek1933 néven lehet megvásárolni. Alek Wek elkötelezett képviselője a humanitárius ügyeknek, tagja az Amerikai Menekültügyi Tanácsadó Bizottságnak, a World Vision AIDS ellenes szervezetnek, és az Orvosok Határok Nélkül szervezet szudáni nagykövete.

A dél-afrikai **Tanit Phoenix** 15 évesen modellként kezdte karrierjét, de már 16 évesen tudta, hogy színésznő szeretne lenni. Többek között olyan világmárkák reklámjainak volt az arca, mint a Nivea, a Volvic, a Veet, a Transitions szemüveg lencsék, vagy a las Vegas Aria casino. Többször is címlapon szerepelt a Cosmopolitan, Maxim, FHM, GQ, Shape, és Marie Clare magazinokban. Phoenix filmes karrierjét apróbb mellékszerepekkel kezdte olyan szuperprodukciókban, mint a Fegyvernepper, ám hamarosan olyan filmekben is viszontláthatjuk – ezúttal már főszerepekben –, mint a Gallowwalker, a Halálfutam 2, vagy a Transformers 3.

A szintén dél-afrikai **Leleti Khumalo** már fiatalon vonzódott a zenéhez és a tánchoz. Tizenöt évesen, 1985-ben részt vett a Mbongeni Ngema által írt Sarafina! című musical szereplőválogatásán, ahol olyan meggyőző volt, hogy Mbongeni később kifejezetten rá írta a darab főszerepét. A világsikerű musicallel éveken át léptek fel a világ számos országában, míg 1992-ben megfilmesítették és Khumalo a film verzióban olyan szupersztárokkal játszhatott együtt, mint Whoopi Goldberg és Miriam Makeba. Később szerepelt a 2004-es Hotel Ruanda és a Yesterday című filmekben, utóbbit 2005-ben a „legjobb idegen nyelvű film” kategóriában Oscar díjra is jelölték. Khumalo 2009-ben az Invictus című filmben tért vissza a vászonra.

A nigériai **Agbani Darego** már tizenéves korában elhatározta, hogy modell lesz, és annak ellenére, hogy első versenye kudarccal zárult, nem adta fel álmait. Kitartása végül meghozta gyümölcsét, és 2001-ben elnyerte „A legszebb nigériai lány” címet. Az ugyanebben az évben, Puerto Ricóban megtartott Miss Universe szépségversenyen már Nigériát

Liya Kebede

képviselte. Végül hetedikként végzett, egyetlen feketeként az elődöntősök közül. Karrierjében az igazi áttörést a szintén 2001-ben, Dél-Afrikában megrendezett *Miss World* szépségverseny győzteseként érte el. A világszépe cím egyéves birtoklása alatt számos további megjelenésre és utazásra volt lehetősége, melyeknek köszönhetően tovább nőtt népszerűsége. Darego a modellkedés mellett mindvégig figyelmet fordított tanulmányaira is, kezdetben a *University of Port Harcourt*-on informatikát, majd 2002-től a New York-i Egyetemen pszichológiát tanult. Évekig a francia *L'Oreal* cég reklámarca volt, jelenleg Európában modellekedik, ám hosszú távon üzletasszonyként szeretné folytatni karrierjét.

Kiara Kabukuru supermodell 1976-ban az ugandai Kampalában látta meg a napvilágot, ám később szülei a polgárháborús helyzet elől az *Amnesty International* segítségével Kaliforniába menekült. Los Angelesben egy bevásárlóközpontban figyelt fel rá egy divat fotós és hamarosan olyan ügynökségekkel szerződött le, mint a *Women Management*, vagy a *Trump Model Management*. A számtalan reklám felkérés közül érdemes kiemelni a *Calvin Klein*, *Chanel*, *DKNY*, *Emporio Armani*, *GAP*, *Gucci*, *Kenneth Cole*, *L'Oreal*, *Moschino*, *Tommy Hilfiger*, *Victoria's Secret*, és az *Yves Saint Laurent* cégeket.

Az 1984-es, kenyai születésű **Ajuma Nasenyana** első megmérettetése modellként a *Miss Tourism Kenya* modell versenyen volt, amit rögtön meg is nyert 2003-ban. A verseny folyamán figyelt fel rá egy modellügynök, melynek követően rövidesen a francia *Gala* magazinban jelent meg róla egy fotósorozat. A képeknek köszönhetően a nemzetközi *Ford Model* ügynökség is felfigyelt Nasenyana-ra, és bene-

Ajuma Nasenyana

vezte a *Ford's Supermodel of the World* versenyre. Még ugyanebben az évben Nasenyana Európába utazott, hogy európai ügynökségek segítségével állíthassa össze portfólióját. A verseny 2004-es döntőjén a történelemben először jutott fekete modellként egy ötvenezer dolláros szerződéshez, nyitott versenyen. Innen kezdve karrierjében nem volt megállás. A New York-i divathétén már olyan supermodellekkel lépett a kifutóra, mint Naomi Campbell és Alek Wek. Azóta számos magazin vezércikkében és különböző reklámokban is szerepelt. Jelenleg Londonban él.

Internetes források:

- <http://nigeriamovies.net/news/news315.php>
- <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/italy/2213181/Naomi-Campbell-Iman-and-Jourdan-Dunn-grace-Vogue-Italias-all-black-issue.html>
- <http://www.guardian.co.uk/world/2007/sep/15/usa.fashion>
- <http://www.liyakebede.com/>
- <http://www.charlizetheron.com/>
- <http://www.tanitphoenix.co.za/>
- <http://www.lilith-ezine.com/articles/fashion/Ajuma-Nasenyana.html>
- <http://biography.jrank.org/pages/2741/Darego-Agbani.html>
- <http://biography.jrank.org/pages/2619/Khumalo-Leleti.html>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Kiara_Kabukuru
- <http://www.modelinia.com/videos/get-to-know---kiara-kabukuru/168>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Alek_Wek#cite_note-bbcr4-1

LÍBIA, AFRIKAI MASZKGYŰJTEMÉNY ÉS A TITKOK KERTJE

INTERJÚ TIBOLD ZITÁVAL

Tibold Zita, a sikeres üzletasszony 1980 augusztusában érkezett Líbiába és mintegy négy évig dolgozott gyógyszerész technikusként a fővárosban, Tripoliban. Az akkor huszonegy éves, kíváncsiságtól fűtött lányt a kalandvágy hajtotta az észak-afrikai országba. A frissen végzett technikus akkor még nem is sejtette, hogy örökké tartó szerelem szövődik a szívében Afrika iránt. Zita azóta is visszajár a fekete kontinensre, és megszállottan hódol egyik legkedvesebb szenvedélyének, a maszkgyűjtésnek.

Ő arcoknak nevezi a fából és kizárólag természetes anyagokból készült különlegességeket, melyek nappalja díszeként is egzotikus légkört teremtenek a látogató számára. A több száz maszk 2011 tavaszán új otthonra lel, a kialakítás alatt álló, pécsváradi Titkok Kertjében. Az arab konyhanyelvet még most is magabiztosan beszélő egykori gyógyszerész-technikus ugyanis hamarosan megvalósítja élete egyik nagy álmát: egy világhírt létrehozását, melyben Afrika is kiemelt szerephez jut majd. Ennek apropóján készítettünk interjút a Pécssett élő hölgygel.

Az édesanyjával szerény körülmények között élő, friss okleveles lány kapva kapott az Egészségügyi Minisztérium felhívásán, melyben öt éves szakmai gyakorlattal rendelkező gyógyszerész technikuskokat kerestek egy Tripoliban működő poliklinikára. Zita ugyan csak egy évet dolgozott a szakmájában, ennek ellenére felvételt nyert. Gondolhatnánk, hogy szerencséje volt, ő azonban másképpen fogalmaz: „ez volt megírva életem forгатókönyvében és az útlevelemben készült fényképről is az sugárzott, hogy ki kell jussak Líbiába”. Az akkor diszkós korszakát élő fiatal lány számára óriási kihívást jelentett a muszlim ország szigorú erkölcsi rendjéhez való alkalmazkodás. Ahogy meséli: „szórakozni nem járhattunk el, alkoholt nem lehetett venni és nyitott ruhákat sem viselhettünk. Elbeszélgetésre ugyan nem kellett bemennünk, de a titkosrendőrség szemmel tartott minket.”

A talpraesett pécsi lány tehát könnyen vette a merev szabályok szülte akadályokat, konfliktusai tárgyát meglepő módon nem a kötöttségek, hanem női mivolta képezte. „Az arab országokban a magamfajta teltebb nők számítanak szépségideálnak, ugyanis ott a kövérség a jó anyaságot és gazdagságot jelenti. Ebből kifolyólag is feltűnő jelenség voltam a férfiak tehát mindig megbámultak.”

Az elmondottakhoz Zita rögtön hozzát teszi, hogy soha nem állt szándékában a „nagy fehér ember szerepét” eljátszani, mivel ez a fajta viselkedés ellenkezett akkor még lappangó spirituális nézeteivel. „Úgy vélem, hogy nekünk, európaiaknak sokkal nagyobb tiszteletet kellene mutatnunk a harmadik világ népei iránt, mi a civilizált világunkban ugyanis teljesen elfeledkeztünk arról az ősi tudásról, amit ők a mai napig birtokolnak.”

Az iszlám vallás tehát különösképpen elnyerte Zita tetszését, nappalijában is megtalálható a muszlimok szent könyve, melyhez – mint a lakásban fellelhető ereklyék többségéhez – szintén külön történet kapcsolódik. A Líbiából hozott Koránra méltán lehet büszke tulajdonosa, hiszen az iszlám vallás líbiai főpapja dedikálta neki. Zita nagy lelkesedéssel beszél a muszlim vallás öt alapelvéről, mely-

nek egyes pontjaihoz – például a szegények segítségéhez – maga is kellőképpen tartotta és a mai napig tartja is magát: „minden reggel keztem az öreg háddzsál (jelentése: Mekkába zarándokolt ember), megadva neki a tiszteletet, aki ezért rendkívül hálás volt, hiszen a fehér emberek többsége ritkán tesz hasonló dolgokat. Olyan mély barátságokat kötöttem az ott élőkkel, hogy a hazaérkezésemre követő karácsonyon legnagyobb meglepetésemre három darab gravírozott ezüstkarkötőt küldtek nekem líbiai barátaim.”

A Tripoliban töltött évekből rendkívül sokat profitált. Amellett, hogy sokat formálódott a személetem, a világról alkotott képe, megtanult arabul. E tudásnak akkor veszi leginkább hasznát, mikor arab nyelvű országokba látogat. Líbiai akcentusát mindig felismerik ugyan, mégis óriási szeretettel fogadják, ha egy Európából érkezett ember a saját

nyelvükön szólítja meg őket. „Egyszer a kairói reptéren megállítottak a vám ellenőrök, hogy autogramot kérjenek tőlem, ugyanis azt hitték, hogy én vagyok az a híres egyiptomi színész, akit a tévéből ismernek - idézi fel a kedves történetet Zita. Másrészről a kinti fizetés a magyarországi többszörösét jelentette, így az egészségügyben dolgozó hölgy, hazaérkezése után beteljesíthette akkori álmát: éttermet nyithatott.

Zita elmesélte, hogy a maszkok iránti szeretele és tisztelete már egész korán elkezdődött: „Olyan tíz éves lehettem, mikor édesanyámtól egy afrikai arcot ábrázoló medált kaptam ajándékba. Később

kezdtém módszeresen gyűjteni a maszkokat, minden külföldi utamról beszereztem pár darabot, ezzel ajándékoztam meg magam.” Majd néhány évvel ezelőtt alkalma nyílt megvásárolni, egy volt afrikai diplomata gyűjteményét. A tetemes kollekción számos afrikai maszkot tartalmaz, amelyek Közép- és Kelet-Afrikában élő többek között punu és ogoni népcsoportok törzsi maszkjai. „Minden darabról pontosan tudom, hogy honnan származik, hisz a nagy Afrika maszkjai albumban nagyon sok visszaköszön rám” – mondja büszkén az afrikai stílusú ruhában nyilatkozó asszony.

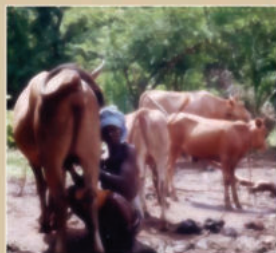
Zita részletes elmondásából megtudjuk, hogy az ogoni népcsoporthoz tartozó maszkok az esküvői szertartások kellékeiként a bő gyermekáldást és egy jó házasság kialakulását hivatottak elősegíteni. Ezen arcok különlegessége, hogy a száj részük egy zsinór segítségével mozgatható, kerepeltethető.

A Gabonból származó, punu népcsoport maszkjait gyakran használják a rossz és ártó szellemek elűzésére. A maszk sok esetben az elhunyt személy arcát formálja meg, így gyakran alkalmazzák temetési szertartások során is. Az arcokat legtöbbször a kunyhók tetején helyezték el, ebből adódóan erős füstszag árad belőlük, hiszen a sütés, főzés és tűz körüli szertartások általában e helyen zajlottak.

A passzport maszkok különlegessége, hogy méretük sokkal kisebb, mint az átlagos „arcoké”. Ezeket a különböző afrikai törzsek felkarjukon viselik, hogy például a vándorlásaik során felismerjék egymást.

Később kiderül, hogy nem olcsó ez a „hobby”, mert egy maszk ára díszítéstől, valamint nagyságtól függően harminc és negyvenötezer forint körül mozog. „A maszkokat először az étteremben állítottam ki, majd rá kellett jönnöm, hogy a két dolog nem ötvözhető egymással, így a több száz darabból álló gyűjteményem egy raktárban pihen, és várják, hogy újból bemutatásra kerülhessenek.

Nem sokáig kell várakozniuk, tavasztól ugyanis a pécsvárad Titkok Kertjében kialakított afrikai archaikus kunyhókban lesznek megtekinthetők. Zita nagy lelkesedéssel avat be miker épülő kertjének rejtelmeibe: „A kerttervezőm minden tájegységhez a megfelelő növényzetet álmodta meg, a Titkok kertje, ugyanis egy színes világkert/virágkert lesz.” A fekete kontinens mintájára kialakított területen például a pampa füvel, selyem akáccal körülvett kunyhók, és sárga gyöngykvacccsal felszórt talaj teremt majd igazi afrikai környezetet. Ez viszont már egy következő történet...

Diallo Julianna
VIRRASZTÓ ÉDEN

MAGYAR
NAPLÓ

*Diallo Julianna: Virrasztó éden.
Magyar Napló, Budapest, 2010.,
268 oldal, 1890.- Ft*

Hervasztó Guinea?

Diallo Julianna

Virrasztó éden kötetéről

A. Gergely András

REGÉNY, önéletrajzi elemekből, kronologikus szerkezetben, helyenként szentimentális-egzotikusan, mástutt hamisnak tetsző racionalitásokkal. Megtűzdelve két-három nyelv Guineában, Conakryban és egy fulbe-landouma tanyai mikrokulturális környezetben használatos kifejezéstárának elemeivel, egy fővárosi értelmiségi racionalitás és egy „édeni” természeti nép majdnem-animisztikus világkép életvitel-értékű attribútumaival.

A kötet (Magyar Napló, 2010) tisztított kakaóvaj-színével és a címlapján viruló, tehének közt fejni látszó hölgy színes amatőrfotójával nemigen számíthat az afrikanisták lázas érdeklődésére, vagy akár a „magyarnaplós” olvasóközönség vásárlókedvére. S a hátsó borítóra szerkesztett szöveg(-idézet a könyvből), az első fülon szereplő „A könyv emléket állít az afrikai falusi asszonynak...” ajánlás, továbbá a hátsó fülon látható szerzői portré a berettyóújfalusi szerzőről, aki szociálpszichológiából doktorált és Conakryban él, talán még kevesebbek számára hevítő.

Tematikus számunk kedvéért az éppcsak imént megjelent kötetnek nekiesve mintegy a kötet harmadáig úgy véltem, nem lenne érdemes ismertetőt komponálni róla. Szituatív indítással (szóként fehér európai családanya, afrikai cselédekkel körülvéve, épp autóval indul az ismeretlen vidéki rokonsághoz tiszteletét tenni), majd az első személyű interpretáció érzékeny követésével már-már ott tartottam, ha írnék is róla, riasztóan befeketítő kritikával kellene tennem. De érdemes-e? Az első fejezettől az utolsóig – szinte az utolsó lapokig – megannyi olyan „európaias” megjegyzése-észrevétele van a párizsi értelmiségi szubkultúrából afrikai vállalkozói gazdagságba „csöppent” szerzőnek, amelyek nem-hogy a szociálpszichológus érzékenységét, de az át-

lag francia libusok Afrika-képét is sötéten felülműlják. A magánakvalóan megmakrancolódott természetű, afrikai férjétől épp a regénybeli jelen pillanataiban (két hónapnyi időszakban) válni vagy elköltözni készülő főhős olyan példázatos értetlenségről tesz tanúbizonyságot szinte minden elmondott szavával, hogy azt tanítani lenne érdemes. Őszszევész férjével a piacon vásárolt maszkok, festmények kiakasztásának értelméről, folytonosan tüzel a lenyúló-lehúzó-lejmoló afrikai rokonság állandó járkálása ellen, fölháborodik tíz évnyi Afrikában élés dacára az útviszonyok, a természetnek kiszolgáltatottság, a szemét, a munkátlanság és világnézeti helynyelés ellen, s akár egy tanyasi ebéd, akár egy kéz-fogás vagy patakparti fürdőzés kapcsán csakis az jut eszébe, meg fog-e halni, betegedni a kényszerű helyzetben, vagy inkább a legóvatosabban vigyáz minden hatás benyomulására, kis életkéje legkisebb változására, ápolit kertjének legapróbb rongálódására, gyermekének állandó fenyegetettségére... Nem olvasott – sem Párizsban, sem előtte, sem guineai éveiközben – népelet-leírást, antropológiai tanulmányt, néprajzi cikket, afrikai regényt sem. Nem beszélt meg tíz év alatt sem férjével (nemhogy előtte, párizsi diákévek és utazásra készülő szerelmes párkapcsolat szakaszaiban sem), milyen is lesz-lehet a guineai lét, mit kezd majd ott az európai értékeivel, s hogyan reflektál majd erre a helyi világ... Nem hallott semmit a griot-családok sokszáz éves zenei hagyományairól, csak megtetszett neki a sokhúrú cora, mint hangszer, mint csecsebecse – s még azon is jócskán felháborodik, hogy mindez férjét miért tölti el sajnálattal és lekezeléssel vegyes dühvel.

Afrikai nők, legalább laza érzékítés szintjén jelzett élő emberek mikroportréja szinte a kötet feléig abszolút érzékelhetetlen. Aki ezt a momentumot keresi, itt már alighanem lerakja a regényt. Merthogy regény ez, helyenként álmódosós-naív közhelyekkel, háziasszonyos narratívákkal, öntelt szlogenekkel és rácsudálkozó lev lapszövegekkel. A mélyebb vagy jelentésgazdagabb európai irodalmi hagyománytól, grammatikai finomságtól, franciás esszéizmustól oly távoli szöveg, hogy részletenként bármely szórakoztató női magazin leközölhetné. Átlapozható lenne,

épp annyi, amennyi rokonszenvet a vonatúton vagy az orvosi rendelőben várakozási türelmetlenség közben egy cikkecske megérdemel...

Nem könnyedén érzékelhető az a dramaturgia, amely (ha nem is minden impozáns megoldás alkalmazásával, amit a szöveg vagy a témakör kínálhatna) egy sötét éji viharban fogant áthangolódással, a kívülálló idegen és utálatos rokon lassú megnyí-lásával beljebb segít bennünket a történések lassú folyamatrendjébe, de ezzel együtt a tanyai életmód bemutatására fókuszálva érzékeny portréformálás-sá is válik. Még sokáig, szinte a kötet kétharmadá-ig nem nyerünk teljes(ebb) arcképet a fiatal nőkről, megvénült családanyákról, „eladó” kamazlá-nyokról, munkának és gyerekszülésnek teljességgel alárendelt „szánalmas” sorsukról, de valamiképpen a főszereplő optikáján át lassan megnevezésre érde- mesnek látjuk a létmód és világgép, emberi szere-pek és értékek, normák és törvények teljesebb körét. A fő kontrasztot a civilizatorikus értékek (pa- lota, ápolit fű, garázs és autó, jól jövedelmező állás, kertész és konyhalány, felsőközéposztályi nexu- sok, teljesítmény-orientált életvitel) és a természeti sodrásoknak (áradás, aszály, éhezés, betegség, vi- har, fogantatás, halál) kitett, favágás és rizshánto- lás, nemzés és éhségoszlató táplálkozás, gyógyítha- tatlan bajok és babonás érzületek közötti látványos feszültség adja. A főszereplő elsőszemélyű impresz- ziója a sikerről, az emberi élet lehetséges céljairól és normáiról tökéletes ellentétben van a tanyai sötétben, természeti intimitásban és kiszolgáltatott- ságban vergődés reménytelenségeivel (avagy a termé- zetesnél is természetesebb állapotáival). Ez a tónuskülönbség egészen az utolsó oldalig elkíséri az olvasót – de valamiképpen a vallomásos szing- li-szerep és a zordan tradicionális fulbe családdrend- szeri-territoriális közeg szinte magától teremt a kontraszt értékkülönbségeit. A szerző nem dekla- rál értékeket, csak fölfedez. Nem követel meg vi- selkedésmódokat – csak ráébred racionalitásokra. Nem akar „belesüppedni” a fekete földrész legsze- gényebb országainak egyikében a falusi vagy tör- zsi életvitel nyomorába, sarába és perzselő napsü- tésébe – de az immár tónus- (vagy stílus-) értékű,

Recenzió

*Diallo Julianna:
Virrasztó éden*

ahogyan az euro-amerikai fogyasztási és életviteli szabványokat követő „fehér Lady” a kényszerűségek okán meghosszabbodott vidéki vizit közben rálel a másság és másminőségűség értékeire. Lassan ugyan, közel két hónap alatt gyűjti be a riadt menekülés és európai visszavágyódás végletes programja ellen szóló élményeket, érveket, benyomásokat. Együtt érzünk vele immár (majdnem), csak-hogy inkább sajnáljuk szenvedéseit...: nem tudott adaptálódni, avagy máshoz alkalmazkodott, mint ami Afrika java részén átlagos. Elhisszük irtózásának személyes motivációt, és szinte szurkolunk is neki, hogy időben menekülhessen ebből a sosem vágyott nyomorból, soha el nem képzelt kiszolgáltatottságból, a belenyugvás és önmegadás asszonyorsokba vagy férfi-szerepekbe kódolt sűrű világból. Fölmerül ugyan, miért nem látott soha egy alföldi magyar tanyát, vagy szentpétevári diák korában miért nem olvasott egy orosz paraszti létformáról egyetlen újságcikket sem, esetleg pesti-párizsi életmódjába miért nem fért bele egy szociálpolitikai forrástanulmány, akár francia vidéki vagy külvárosi etnokultúrákban tapasztalható élményanyag, de ezek nem tűnnek föltehető kérdésnek... Mindenesetre örvendünk a végén, midőn szinte szándékosan késleltetett és mindenki számára meglepetés-értékű döntésre jut: megírja regényét erről a guineai világról, ahelyett, hogy visszamene-külne az európai „civilizációba”...

A folyamatregény, avagy inkább én-regény finom dramaturgiai fordulata aligha titkolható érzelmi azonosulással tölti el az olvasót. Nem deklarálja a szerző, sehol sem érzékíti, de jelen van a műben az afrikai regények eseménytelensége, „történet-nélkülisége”, ha úgy tetszik: tempója. Ráérvösen, a megrekedtség és kilátástalanság lassú beengedésével komponálja a szituációkat és reflexiókat. Ha lehetetlen is talán, szinte „afrikai irodalmat” formál. Kevesebb jelképpel, szinte minden rejtett és évszázadosan megérthetetlen szimbolikák nélkül, de a belátó, a résztvevő, a megfigyelő, az értelmezni próbáló (és képes) európai fejével vezető elénk a rövid sztorit, ugyanakkor tanúi lehetünk szemléletformálódásának, drámai „bekattanásai-

nak” is, melyek az utolsó pillanatban szinte visszafelé „feszítik” ki a dramaturgia stabil pontjait, s tesz az átláthatóvá a perszonális szféra mélységi tartalomváltozásait. Ettől a modorosnak induló, távolságtartóan folytatódó és involváltan befejeződő regény visszahitelesül életrajzívá, önkritikussá, az értéknormák változásának komplexumát érzékenyen ábrázolóvá. Röviden: egy jó kortárs regénnyé.

Az asszonysorsok és női portrék nem kiemelt fejezeteket formálnak, hanem a „természeti nép” hordaszintű életvitelének markáns vonásává válva a gesztusok, adaptációs stratégiák, érzelmi bizonyosságok és pszichologikusan érvényes „normák” (vagy normalitások) tónusává válnak. Szerethető, irigyelhető, a modernitás zúzó hitványságával szembeállított természetesség lenyomataivá, ezáltal problematikussá és irigylésre nem méltóvá, de roppant mód becsülhetővé. Nem „női regény” ez, noha nő írta és nőkről (meg persze pasikról, gyerekekről, életmódokról, természetű tüneményekről, emberi gazságokról és szakrális titkokról is), s nem „Afrika-regény” a szó szűk tematikus értelmében. De több ezeknél, több a lapidárisan besorolható „forrásirodalom” egyetlen egységénél. Pont mert személyes, pont mert hiteles, pontosan azért, mert nem akarja eldönteni, hogy szeretnivaló-e mindez, vagy csak tudomásul vehető... S kínálja mindezt franciáknak is, magyaroknak is, Afrikáról tanulni vagy hitelesebbet tudni törekvőknek is, az emberlét pszichés tartományában tett kirándulás élvezőinek is.

Tudomásul vesszük hát, hogy az első regényével jelentkező szerző a maga Afrikáját, a maga európaias Afrika-képét építgette évtizedig – de tényleges Afrika-ismeret nélkül. S ha hihetünk e kép élménysodrású megváltozásának, esélyt kapunk arra, hogy a hervasztó használhatatlanságúnak ábrázolt Guinea a következő műben már a virrasztó szerző kevésbé „édeni”, de annál elvitathatatlanabul hiteles arcával jelenik majd meg. Nem e mostani regény ellenében, hanem folytatásaként. Mert most már talán többeknek fontos lesz, amit Diallo Julianna átél és elbeszél a minálunk jócskán ismeretlen Guineáról...

MEGJELENT!

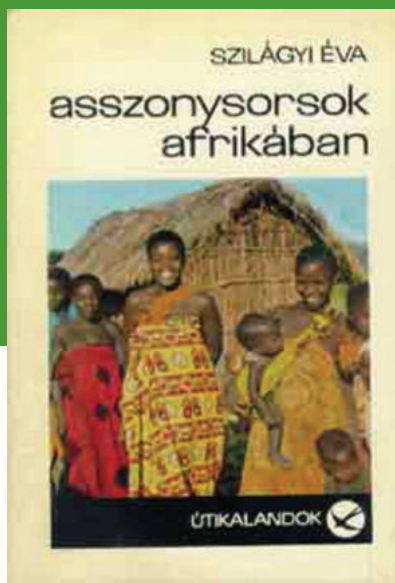
Nepált úgy is nevezik: a „Himalája országa”. Ennek a csodaszép ázsiai államnak azonban jelentős területei vannak a Hindusztáni-alföldön is. „Királyság a felhők felett” szokták még mondani, ugyanakkor az ország már egy ideje köztársaság és a király sem a felhők felett csücsült a trónján, hanem a mindössze 1300 méteres magasságában elhelyezkedő Kathmanduban, vagyis jobbra a felhők alatt. A „hindu királyság”, vagyis az élő istennő országa megjelölés is idejemúlt, mivel a legutóbbi idők eseményei egyértelműen szekularizálták az államot.

Nepál földrajzának, történelmének és politikai rendszerének bemutatását a szerzők által készített ábrák és páratlan szépségű fotók is színesítik.

Utazzon velünk és ismerje meg ezt a lenyűgöző országot!

A kötet megrendelhető a kiadótól a
www.publikon.hu oldalon.

Továbbá megvásárolható
az Alexandra könyvruházakban és független könyvesboltokban.

Retro-spektrumban Etiópia, Tanzánia

Szilágyi Éva

Asszonyorsok Afrikában

kötetéről A. Gergely András

A TÁNCICS Könyvkiadó egyik korszakos opusza, az Útikalandok sorozat 113. kötete, 1972-ből.

Szerzője, Szilágyi Éva, talán máig sem ismert, akkor azonban újságíró, tudósító, vezércikkeket író, sőt idegen nyelvet is beszélő közéleti hölgy, akit egy közel húsz évvel korábbi írása nyomán (*Ébredő Afrika*) váratlan telefonnal háromhónapos UNESCO-tanulmányútra küldenek a Magyar Nők Országos Tanácsának választottjaként, hogy „egyszemélyes női expedícióra” induljon Etiópiába és Tanzániába.

Alighanem az utókor hálátlan komolytalansága és a napjainkban megújuló-elmélyülő Afrika-várázslat romantizmus-mentes tudomásulvétele engedi mondani, nem pedig a recenzensi tiszteletlenség, hogy a kor(szak) korrekt útikönyvének nevezhetjük a művet, s ne is kérjünk számon tőle mai tudást, holnapi érdeklődést és tegnapi történelem-ismeretet. A kötet szinte mértani közepén válik el egyik úti cél a másiktól, a szerző közben „két ország mindennapjaiba pillanthat” be..., s erről „próbál számot adni” úgy, hogy a „maga élményeit, tapasztalatait igyekszik összefoglalni”, elemi rácsodálkozással és szörnnyülködéssel befogadva „hatalmas, vadregényes hegyeket és hozzájuk simuló tavakat”, a „gazdag múlttal rendelkező, de megkövesedett, a modern világban nehezen utat törő” Etiópiát, illetve „a fiatal, dinamikusan haladni kívánó, szocialista utat választó Tanzániai Egyesült Köztársaságot”. Az „alázatos és szerencsés vándor” úgy barangol a háromezer éves kultúrák között, hogy „a sohasem halott fantasztikus nevű virágköltemények”, „a szabadon vándorló állatok, a havas hegyormok és az átetsző ultramarinkék tenger lépten-nyomon ámulatba” ejtik.

Mármost, korunk olvasója, akit a narratív élet-történeti módszertanon, etnometodológián és afrikánista kulturális antropológián nevelkedett rezonőrnek tekinthetnénk, alighanem a harmadik oldalnál és a tizenötödik szociofotónál azzal az

elszánt indulattal tenné le a kötetet, hogy hát bizony ebből nem sok üzenet olvasható ki... Napjaink kommunikációja, a távolságtól szinte teljesen független ismeretlen földrészeiről készen álló vagy elérhető ismeretek halmaza alapján egyfelől savanyúan unalmasnak, fáradtan csacsogónak, redundánsan hasznavehetetlennek értékelné a kötet egészét. Kissé rejtjelzettebben minősítve: az afrikai egzotikum iránti érdeklődés, az „afro-tematikák” folytonos és mindegyre dúsulóan árnyalt jelenléte korunk szcénái között a legteljesebb mértékben avittasnak engedné értékelni a könyvet. Van persze ebben – tudjuk jól – másfelől valami abból az utókorbeli fennhéjzásból, amivel akár az inka aranykincseket vagy a kairói kopt gyűjteményt is elavult ócskaságoknak lehet tekinteni (nem véletlenül szórják ki az állami kölcsönkönyvtárak az efféle sorozatokat, hisz „eljárt fölöttük az idő...!”, újabb albumok tucatjai jelennek meg gazdag képanyaggal és minimalizált szövegháttérrel, vagyis „tökjöl fogyasztható” tónusban)... – de ugyanakkor kétségtelen, hogy minimum régi forrásmunkák ezek, ha nem éppen szakismereti kordokumentumok is azonnal.

Az útikalandók részese, majd lelkes tollnoka nem a reménytelenül felszínes „újságírós” készültséggel indul útnak. Persze, nőtanács, meg uneszko, meg mittudomén, hogyan is érdemelheti ki valaki „csak úgy” a 68-as párizsi-berlini-római diák-ostromot és a csehszlovák inváziót éppcsak meghaladó időben, hogy kényes-kényelmes kiküldetésbe induljon oda, ahol azután a véletlen, a sodródás, az alkalmi találkák szülte leleményesség és a nőmozgalmár érdeklődés elege valamiféle országismereti szintre segíti...? Az Afrika Tanulmányok olvasói – magazin ide vagy oda – más szintű áttekintésekhez, beszámolókhöz, elemzésekhez szoktak már, zavart mosolynál alig többre értékelnék a politológiától, gazdaságszociológiától, ököpolitikáktól és kulturális antropológiáktól oly távoli „női hetilap”-tónust, hogy már az is irgalmatlan kérdéssé lehet: miért van értelme közel negyven év távolából mintegy „újraolvasni” egy ilyen kötetet...? Mit várunk, s mit kapunk tőle?

Mindent összegezve: keveset. De ennek értéke nem a mai információ-gazdagsággal mérendő, hanem a korszakéval. Hangsúlyosabban társadalomtudományi kontextusban inkább úgy fogalmaz-

nám: mi sem érdekesebb, mint honfitársunk naiv őszinteségének szembesülése a mindennapi Afrika élményével, nem különbül és nem is kevésbé, mint a viruló szocializmus korszakában a „harmadik világ népeinek” hasonló tónusú bemutatása volt mennyi más korabeli termékben, filmhíradóban és fotóriportban, ismeretterjesztő közlésműfajokban és etióp diákokat befogadó egyetem újságjában... Primér ismerkedés, élménybemutató találkozások, tapasztalati elbeszélések fűzére ez, s ami miatt itt most kézbe vettem, köntörfalazás nélkül megvallható: az afrikai asszonysorsok interpretációja iránti kíváncsiság volt. A háromszázötven oldalas kötet hozzávetőlegesen nyolcvannyal százaléka azonban egyáltalán nem szól az asszonysorsokról. Azaz, valamilyen módon, de időarányosan nem mutat jó szórás-képet: körülbelül minden harmadik oldalon kerül szóba egy-egy női-, leány-, uralkodói- vagy asszonyi sors töredéke, egy-egy villanás, vakufényben elmaszatolódott szemekkel, megfakult színkontrasztokkal, meglepetéstől sokszor a fennsőbbség hangján mentes közlésmódban. Ennek azonban egyfelől vagy szirupos-hálás, lelkendező-csodálkozó vagy angolszászosan savanyú és mállottszerű tónusai a mai „digitális” megismerési technológiáink számára alig bírnak több értékkel, mint egy kutyalábszarc-sont-töredék valamely piramisok tájáról, amelyről azt állítják a helyiek, hogy négyezer éves...

Mint hogy a kötetet társadalomnéprajzi, szociológiai, humángéográfiai, mikrohistóriai és politológiai olvasólámpám alatt lapozgattam, korántsem meglepő, hogy ez elvárásoktól jócskán elmaradt. Antropológus szemüvegen át olyan közlések, amelyekből oldalanként öt-tíz van, bizonyos hiányérzetet keltenek: a zeneiskola diákjainak negyede lány, s milyen fülsértően éneklük-visítják az avatatlan fül számára szokatlan „lililili” hangulatkifejező tónust...; mindenki táncol, de csak a saját törzsi táncaikat ismerik, a szomszédokét már nem...; egyetemet végzett nők közül egyre többen kapnak vezetői pozíciót, de a ranglétrán lejjebb már jócskán kevesebb a nő...; Etiópiában a hatvanas években 800 ezer diák közül 140 ezer a nő...; este már nem tanácsos egyedül az utcán járni, a nők amúgy is a házimunkával kell foglalatoskodjanak, az írástudás (az *amhara* nyelv vagy ábécé ismerete) nem szükséges érték sem

a házasodás, sem a partiképeség szempontjából...; Akaki etióp városban 1968-ban mezőgazdasági iskola létesült nők számára, háziipart is tanulnak..., s ugyanitt az ország 50 ezer ipari munkásához képest a textilgyárban már több száz női munkaerőnek is munkát adnak...; a *galla* lányok természetadta leplezetlen szépsége, fahéjszínű bőre és meztelen felsőteste szinte a legendás Sába királynőjének egyszerűs-mindenkori hódítására emékezteti az érdeklődő idegent, aki előtt jobban szegyellik magukat tóparti fürdőzés közben, mint saját fiú-kortársaik előtt...; vannak persze vaskosabb matrónák is, veterán öreg harcosnők, a kegyetlen olasz megszálló tisztek ellen egykor felkelt, mindmáig katonazubbonyban járó, kitüntetésekkel ékes partizánok, akik igazi „etióp Szent Johannák” módjára küzdöttek a gyarmatosító önkény ellen...

Hm... Az előző századfordulón kiadott illusztrált albumok Abesszíniáról és a Négus hatalmáról, a fejükön vízshordó agyagkorsókkal tóparton ácsorgó és „tereferelő” asszonyok vizuális emléke jellegzetesen az európai érdeklődőt, az egzotikumok vadászát láttatta. A fél évszázaddal későbbi alkalmi látogató, akinek egy-egy élményre (diplomátával való társalgásra, munkáslakások meglátogatására, múzeumi vizitre, egy-egy emlékmű vagy szobor „skalpyűjtő” típusú lefényképezésére vagy a nőszervezet játékonysági históriájának megismerésére) egyaránt percei-negyedórái adódtak, természetesen hasonlóképp nem lehet elmélyültebb a szociokulturális dinamikák fölismerésében, a társadalmi értékrendek átlátásában, a tevékenységek tartalmának és eredményének, folyamatának és értelmének megismerésében, mint egykor a gyarmatosító olaszok, a befektetési üzleteket politikai alkuként értelmező franciák, vagy a megszálló talján fasizmus ellen (1936-41) támogatást nyújtó britek többségének volt. Csak-hogy ő most magyar újságíróként, szakszervezeti aktivistaként, nőmozgalmi szervező színeiben, a szocializmust építő (s ezért etióp katonatisztekkel pártiskolán, orvosokat és mérnököket egyetemen képező) Magyarország küldötteként van jelen, akinek az etióp képviselőház két regnáló nőtagjával találkozni épp annyi, mint egy fazekassal, vasmunkással vagy néprajzossal. S a háttérben ott virul (kimondatlanul is, de tizenöt-húsz oldalanként meg is nevez-

ve) a Nagy Testvér segítő eredményessége, a 23 millió lakosú Etiópia öt Magyarországnyi területének felvirágoztatója, a Szovjetunió és az ő „vöröslő Afrikát” támogató-fejlesztő-megóvó jószándéka is. Az arányok pedig látszatra rosszabbak Eritreában vagy az őt bekebelező-annektáló-magábfoglaló Etiópiában, mint a viruló „második világ” iránymutató szovjet földjén, de a 94 %-os írástudatlanság, az amhara nyelvismeret alapszintjének hiánya, a gyermekek felére érvényes (50 %-os) halandóság hároméves kor alatt, a fertőző vízi tavak, a mesterseges „modernizáció” címén rájuk erőltetett „minitagzdaságok” és „mintaközségek” szinte semmi-ben sem térnek el a „mintaadó” birodalom korszakos szintjétől. Ha mégis, talán annyiban: itt a „haladás” nem az interballisztikus rakéta képében jelenik meg, itt „Az ’egotikum’ sajnos az elmaradottság, a faeke, a bőrruha, az agyagkorsó, a lándzsa, a tevéterelő nomád *danakil*, a zsíros hajjú, copfos-ékszeres, félmeztelen *galla* lány...” (66. oldal)

A kötet mindezzel együtt nem pusztán „mesebe-széd”, oldalanként kapunk apró pillanatfelvételeket papaja-fákról vagy politikatörténeti korszakokról, Hailé Szelasszié egyensúlyozó politikájáról vagy pompakedveléséről, olasz sörgyárról és ötvösökről, etióp karácsonyról és rituális táncról, atlétákról vagy a papok szerepéről, babonás hitről és talizmánokról, vagy friss házások vidéki kényszer-elhelyezéséről, népjóléti szociológusnőről vagy értelmiségi nők egyesületének elnökéről, klánonként változó szokásokról és szülők választotta jegyességéről, gyermekorvosi rendelőről és leányrablásos-megerőszakolós esküvőről, szüzességéről és csökkenő arányú többnejűségéről vagy többférjűségéről, pártában maradt „menedzsernőkről” és főzési titkokról, húszezer éves barlangfestményekről és iniciálékkal ékes (*geez* nyelvű) szakrális iratokról, az ősi kávékészítési módokról és háztartástani tanfolyamról, az ősi Akszúm-birodalom uralkodóiról és a Kék Nílus expedícióról, Lalibela vallási központ-ról és éppen vajjúdó asszonyról, famozsárban tört kölesről és gyermektemetésről...

Majd átkelünk a Viktória-tó vidékén, megcsodáljuk a helyi telefonközpontos lány és a rendőrlány frizuráját, meghallgatjuk, mennyire csudálkoztak azon a helyi nőegyletben, hogy Magyarországon majdnem mindenki kórházban szül és a férjek nem

okvetlenül verik a feleségüket..., mindenki tud írni-olvasni és óvodák vannak a gyermekeknek...

Elsurranunk Nyerere elnök szülőfaluja közelében is, meghallgatjuk a dobnyelvek rejtélyét, hogy azután Tanzánia agrárszűkösségéről halljunk az öt-éves terveket követő iparosítás következtében. Dar es Salaamban meleg is van, de ez „A béke háza”; a falasha falvakban pedig a mwanzai asszonyok és munkáslányok fotóját készítjük, a banánfőzelék is említésre kerül. A délutánt a machamei leány-középiskolában töltjük a fiatal tanzániai igazgatónő társaságában, aki a Kilimandzsáró lejtőjén kémia-át tanít és a chagga folklórt gyűjtik közösen... Látnunk neoprimitív és absztrakt műalkotásokat, halunk a vajúdo *pare* feleség mellett „nyögni segítő” férj szerepjátékáról és a szülés után három órával már dolgozni induló asszonyáról..., belesünk egy maszáj falu szabados fiataljainak életébe, a házépítő nők szomorú sorsába, a hegetetoválás vagy női fejbortválás szokásába, a maszáj nőmozgalom 1965-ös alakulása óta eltelt intézményszervezési időszakba,

impressziókat gyűjtünk a cecelégly igásállatot is leterítő fertőzéséről. Közben-közben látunk számos képet is: „Nincs két egyforma csikozású zebra”..., „A kráter legszebb leánya”..., „Pereg a dob”..., „Modern mecset mohamedán diákok részére”..., „A köváros Zanzibárban”.

Nehéz a válasz, néha lehetetlen is. Sok az árva gyerek, De „a kicsinyek vidáman, önfeledten hancúroznak, nagyokat sivalkodnak örömeikben...” (309. old.)

De azért az 1905-07-es felkeléstől a mai fesztiválok „jókedvéig” hosszú és nehéz út vezetett. Nehéz a búcsú is ettől a naivnak megmaradt néptől, hiszékeny lelkektől. Mert hát „az illúziók csalódások forrásai lehetnek...”. *Kwaheri ya kuonana...!* Viszontlátásra!

Ha az asszonyok sorsa nehéz is ebben a kelet-afrikai világban, ezt talán még az olvasók is átérzik. Meg is kell elégedjenek ezekkel az impressziókkal, mert ajánlható szakirodalom, források felsorolása, gazdagabb rejtelmeket jelző ismeretháló nem veszi körül a kötetet s a benne foglaltakat. Útikalandok. A száztizenhárom kötet.

A biztonság ösvényein.

Az új generáció biztosítója.

Vadászati jogvédelem biztosítás*

- Segítünk érvényesíteni jogait és jogos követeléseit
- Kártérítési jogvédelem
- Büntető és szabálysértési jogvédelem
- Közigazgatási jogvédelem
- 24 órás jogi tanácsadás

Az első 1000 szerződő vadász-elsősegély felszerelést kap ajándékba!*

www.uniqa.hu

UNIQA

* A tájékoztatás nem teljes körű, bővebb információ honlapunkon (www.uniqa.hu) található, vagy érdeklődjön kirendeltségeinken. Az elsősegély felszerelés tartalma: st. gyorskötöző pólya, st. vágott mull lap, vízálló sebtapasz, fertőtlenítő folyadék, kullancsűző csipesz

Superbrands

NAPJAINK CÉGJEI

Az UNIQA Biztosító Zrt. a Magyar Olimpiai Bizottság Hivatalos Támogatója

A nyugat-szaharai menekültkérdés és az algériai menekülttáborok

Írta: Besenyő János

A szerző fotóival

A LEGTÖBB magyar embernek semmit sem mond a Nyugat-Szaharai Demokratikus köztársaság elnevezése, sem pedig Nyugat-Szahara és csak történelmi tanulmányaikból alig páran emlékeznek halványan a Spanyol-Szahara névre. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem doktorandusz hallgatójaként a nyugat-szaharai kérdés vetületeit (hatása Európára, ezen belül hazánkra, gazdasági, politikai, biztonságpolitikai és egyéb téren) illetve az ENSZ által vezetett békefenntartó misszió (MINURSO) tevékenységét vizsgálom. A témaválasztásban az is közrejátszott, hogy 2003-2004 folyamán békefenntartó katonaként magam is a területen szolgáltam, illetve az afrikai kontinensen évek óta itt tevékenykedik egy kis létszámú magyar katonai kontingens a világszervezet irányítása alatt.

Azt látni kell, hogy a megváltozott magyar biztonságpolitika tükrében a mediterrán térség és benne Nyugat-Szahara szerepe jelentősen felértékelődött, részben azért, mert azok a szervezetek (Európai Unió és a NATO), amelyeknek hazánk is a tagja, fokozott érdeklődést tanúsítanak a régió irányában. Ennek vannak gazdasági és biztonsági (terrorizmus előretörése a Maghreb régióban, migráció, csempészet, stb.) vetületei is, amelyek Magyarországot is érintik, ezért igyekszem a témával kapcsolatosan több információt megosztani az olvasókkal.

Nyugat-Szaharát északról Marokkó, délről és keletről Mauritánia, nyugatról pedig az Atlanti-óceán határolja. A terület többnyire alacsony fekvésű, sík, homokos és erősen köves vidék, néhány alacsony hegyvel a déli és az észak-keleti részekben. Azonban ezek a hegyek ritkán érik el a 400 méteres magasságot. A legalacsonyabb pontja a tengerszint alatt 55 méterrel fekvő Sebjet Táh, míg a legmagasabb pontja egy 721 méteres hegy, amelynek nincs hivatalos neve. A legszelesebb körben ismert neve ennek a vidéknek Nyugat-Szahara, azonban sokan „Spanyol-Szahara” néven emlegetik, de jó páran hallották már a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság kifejezést is. Az őslakos saharáviak az arab nyelv használatát dialektusát beszélik amelyet, a területet a XIII. században elfoglaló maku arab törzsek használták, de mostanában a marokkói megszállás következtében a marokkói nyelvjárást is egyre szélesebb körben használják.

A saharáviak többsége ugyan muzulmán vallású, de nagyfokú tolerancia jellemzi őket, amit az is mutat, hogy a közöttük élő kis létszámú keresztény (római katolikus) közösség zavartalanul gyakorolhatja a hitét.¹

Az itt élők között igen magas a gyerekhalálozási ráta, ami megközelítőleg 18%, a népesség növe-

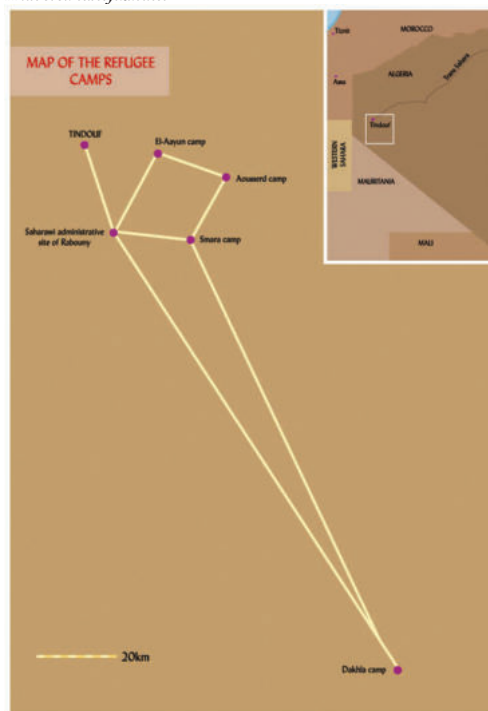
kedése alig 2,8% és az itt élők várható élettartalma pedig éppen csak eléri a negyven évet. Az őslakosok többsége írástudatlan, alig 15% tanul meg közülük írni és olvasni. Amióta a spanyolok megszállták a területet (1884), nincs tartós béke ezen a földön. Először a spanyolok és a franciák vetélkedtek a területért, később pedig a függetlenné váló környező országok ígázták le az itt élőket.

A marokkói és a mauritániai megszállás következményeképpen több tízezer ember kényszerült elhagyni otthonát és a szomszédos Algériában menedéket kérni. Az első menekültek 1975 végén és 1976 elején érkeztek az algériai és a marokkói határhoz, a mintegy 30 kilométernyire fekvő település, Tindouf környékére. Az azóta eltelt időszakban négy nagy menekülttábor hoztak létre, ahol egyes vélemények szerint megközelítőleg 160.000 ember él.²

A táborokat a marokkói hadsereg által elfoglalt területeken lévő városokról nevezték el, ezzel is jelezve azt, hogy a menekültek nem mondanak le a majdani visszatérés lehetőségéről. A táborok a következő neveket kapták: El-Aaiun (a saharai területek központja), Smara (a második legnagyobb város, és egyfajta vallási és szellemi központ), Dakhla (azaz a régi Villa Crisneros, ami közigazgatási központként működött a spanyol időszakban) és Awsard (az ország belsejében elhelyezkedő kisváros).³

1. ábra

A táborok elhelyezkedése

Forrás: <http://www.esisc.org/documents/pdf/en/tbe-palisario-front.pdf>

A természeti környezet ezen a tájon rendkívül barátságatlan, a nyári időszakban a napi átlag hőmérséklet gyakran meghaladja az ötven fokot árnyékban, míg a téli időszak rendkívül szeles és hideg.

A táborok a környéken található kutak szomszédságába települtek, ennek ellenére nincs kiépített vízhálózat, és a vízellátást lajtos kocsikkal oldják meg. Emellett víztárolókat építettek a víz biztonságos tárolására, és megőrzésére.

A táborokat arabul wilaya-nak nevezik, ami tartományt, azaz régiót jelent, ezeket kerületekre (daira) osztják fel (egy táborban átlagosan 6-7 kerület található), majd a kerületek is tovább osztódnak szomszédságokra (hay).⁴

A táborok kialakításában eleinte még az játszott fontos szerepet, hogy egymástól távolabb, nagy kiterjedésű területet elfoglalva kerüljenek létrehozásra. Ha egymáshoz közel lennének, akkor egy a marokkóiak által sikeresen végrehajtott légitámaszpontnak

nagyobb lehetősége lett volna a főbb vezetési pontok és más célpontok megsemmisítésében.⁵

A táborokban minden egységnek választott, vagy a Polisario által kijelölt vezetője van, akik a mindennapi élet megszervezéséért felelnek. A vezetői posztok jelentős részét nők töltik be, ugyanis a férfiak többsége az ún. „felszabadított területen” teljesít szolgálatot, mint katona.⁶ Így a nők több esetben is kulcspozícióba, döntési helyzetbe kerülnek, ami egy a hagyományos arab „családmodellől” eltérő rendszer létrejöttét segítette elő.⁷

Minden táborban létrehoztak olyan kerteket, ahol a zöldség és gyümölcsstermesztést próbálják – több-kevesebb sikerrel – meghonosítani, illetve népszerűsíteni. Egy, a táboroktól függetlenül működő „nemzeti kert” is létrehoztak.⁸ Annak ellenére, hogy a talaj sós és homokos, néhány zöldség termesztésével szép sikereket értek el. A táborlakók mégsem önellátóak zöldség és gyümölcsfélélékből és nagymértékben függenek az ENSZ és más szervezetek adományaitól.⁹ Mindenesetre a kertprogram részben elérte a saharávi vezetés célját, hogy a tradicionálisan vándorló nomád életformát élő lakossággal megismertesse a végleges letelepülést is elősegíthető kertművelést. A nemzeti kert mellett egy csirkefarmot is kialakítottak, aminek azonban nincs komoly szerepe a táborlakók ételmezésében.

A táborokban minden családnak saját sátra van, de az idő múlásával egyre többen építettek homoktégglákból készült lakóépületeket, amiben már konyha, raktár és sokszor fürdőszoba is található. A házak körül kiskerteket létesítettek és sokan már a végleges letelepedés gondolatával kacérkodnak.¹⁰ Ez azonban akadályokba ütközik mivel nem csak a táborokban, de a környező területeken sincs munka lehetőség, így az itt élők helyzete kilátástalan és továbbra is a szegénységre vannak kárthatva. A másik problémát az jelenti, hogy bár az algériaiak és a Polisario fegyverként használják a menekültkérdést Marokkóval szemben, a menekültek algériai letelepedését nem támogatják, és azokat nem engedik a táborokat elhagyni.¹¹ A menekültek többsége ezért kilátástalannak érzi a helyzetét, és a szegénység elől egyre többen szeretnének külföldre távozni és ott munkát vállalva, tartósan letelepedni.

A saharai kormány természetesen minden lehet-

séges módszert felhasználva megpróbálja fenntartani a hazatérés hitét az emberekben, ami sokszor már azért is nehéz, mert a táborokban élő fiatalok jelentős része sohasem járt a marokkóiak által elfoglalt területeken, így többségük külföldi országokban próbál boldogulni.

A táborok a lehetőségekhez és az arab országokban megszokott egészségügyi állapotokhoz képest viszonylag fejlett és jól működő egészségügyi szervezetekkel rendelkeznek. Az 1980-as évek előtt a gyermekhalálozási arány és a krónikus betegségek rendkívül magas arányt értek el és több esetben járványok törtek ki a zsúfolt táborokban, amelyek több halálos áldozatot is követeltek.¹² A járványokat mára felszámolták és a preventív megelőzésre tették a hangsúlyt. Bár mostanra a gyerekhalálozási rátát sikerült leszorítani, még így is minden 1000 újszülöttről 134 csecsemőkorában meghal. A várható élettartalom pedig még mindig nem haladja meg az ötven évet. Minden területen működik egy-egy kisebb kórház, amit szinte teljes egészében helybéli orvosok és nővérek vezetnek, ahol a sürgős-

ségi egészségügyi ellátást végzik. A táborokban egy ún. központi kórházat is építettek, amelyek a komolyabb esetek ellátását végzik. A legmodernebb felszereltséggel és felkészült szakembergárdával bíró kórház a Dakhla nevű táborban létrehozott és működtetett Nemzeti Kórház, ahol többnyire külföldi orvosok (főleg spanyolok és kubaiak) dolgoznak.¹³ Ezek az intézmények a mi szemünkkel nézve igen szegényesek, felszereltségük pedig hiányos.

A táborok és a szaharávi kormány (SADR) központja, a közelben lévő Rabouni városban található. Ide települt a törvényhozás, a kormány, a MINURSO irodája, a Szaharávi Vörös Félhold, a nemzeti Nőszövetség, illetve több más, a segélyek elosztását, és a társadalom életét koordináló szervezet.

Rabounihoz közel hozták létre az első olyan iskolát, (a Február 27-e néven) ahol a nők képzésével kiemelten foglalkoznak. Az iskola elnevezésével az 1976. február 27-én történt nemzeti állam kikiáltásának állítottak emléket.

Az iskolarendszer kiépítése még nem fejeződött

be, de minden táborban található óvodák, általános iskolák és két bentlakásos (gimnázium-szakközép iskola szintű) felsőbb iskola. A két oktatási intézményt június 9. és október 12. emlékére nevezték el, hogy így is megemlékezzenek a Mártírok Napjáról és a Nemzeti Egység Napjáról. Az iskolák komoly segítséget jelentenek az írástudatlanság felszámolásában, ami még az 1970-es években elérte a 95%-ot, mostanra azonban a táborlakók majd 90%-a sajátította el az írás és olvasás tudományát.¹⁴

A képzések terén kiemelkedő szerepe van a nőknek, mivel ők alkotják a táborok felnőtt korú lakosságának a legnagyobb részét.¹⁵ A nők képzését a Szaharávi Nők Nemzeti Szövetsége (NUSW), irányítja és felügyeli.¹⁶ A szervezet 1979-ben alakult és több mint 10.000 tagja van a menekülttáborok-

ban és a külföldön élő saharávi asszonyok között. A nők számára külön iskolákat hoztak létre, ahol a háztartási ismeretektől, a szőnyegkészítésig mindenféle hasznos szakmát sajátíthatnak el.

Minden évben 300 asszony végzi el a számukra szervezett egészségügyi, háztartási és egyéb tanfolyamokat. A szervezet kiemelt fontosságot tulajdonít azon asszonyok lelki gondozásában való részesítésében, akik marokkói börtönökben voltak, illetve a harci cselekmények alatt szexuális zaklatás és erőszak áldozataivá váltak. A nőszövetséget egy 57 fős tanács irányítja, amit a kongresszus választ meg ötévente. A tanács vezetője egyben tagja a Polisario vezetőségének is. A szövetség jó kapcsolatokat alakított ki más nemzetközi, a nők jogait védő szervezetekkel is. Sok esetben ezeknek a szervezeteknek a meghívására előadásokat tartanak külföldön a nyugat-szaharai helyzetről és a menekült táborok életéről.

Mint látható, a nők képzése mellett az egészségügyi programok is kiemelt jelentőséggel bírnak, ezért minden évben több tehetséges diák tanulhat orvosnak és diplomás ápolónak külföldi egyetemeken (Kuba, Spanyolország, Algéria, Tunézia, Líbia stb.). Természetesen más irányú egyetemi képzésre is lehetőségük nyílik, igaz csak korlátozott számban. A képzések azért is kaptak kiemelt fontosságot a táborokban, mert a hazatérésre készülve a SADR arra törekszik, hogy kineveljék azt a közép irányítói, műszaki és egyéb értelmiségi réteget, amely képes lesz a majdani önálló állam életének megszervezésére és működtetésére.¹⁷

A SADR kulturális minisztériuma, részben annak bizonyítására, hogy a saharávi nép nem azonos a marokkói néppel, részben pedig a nemzeti kultúra megővésének érdekében elkezdte összegyűjteni a népi meséket, énekeket és egyéb művészi tárgyakat (pipák, fafaragások, szőnyegek stb.). A táborokban több tehetséges rajz és festőművész is él, akiknek tárlatokat is szerveznek, többnyire külföldi segítséggel.¹⁸

A Polisario viszonylag korán felismerte a sajtóban rejlő lehetőségeket, amelyet nem csak azzal igyekezett hasznosítani, hogy újságírókat vitt az általuk elfoglalt területekre, hanem saját sajtószolgálatot is létrehozott Sahara Press Service néven.¹⁹ Ezzel pár-

huzamosan működik még az El Karama is,²⁰ amely a saharávi szabadságjogokkal foglalkozik a Marokkó által elfoglalt területeken.

Az internetben lévő lehetőségeket is igyekeznek kihasználni, több honlapot üzemeltetnek, mint az Arso,²¹ amely a SADR hivatalos honlapja, vagy blogokat, mint a Sahara Libre, amely a megszállt területek eseményeivel foglalkozik, de emellett több szimpatizáns külföldi szervezet honlapjain is található információk a nyugat-szaharai kérdésről (Norwegian Support Committee for Western Sahara, Western Sahara Campaign UK, Western Sahara by Khattry Beirouk stb.).

Az internetes honlapokon lévő információk jelentős része nem valós, főleg a menekülttáborokban lévőek számát illetően. Még a legoptimistább becslések szerint is maximum 140.000 ember él a táborokban.²² A UNHCR egyik becslése szerint 165.000 fő élhet menekültként, de pontos számokat ők sem tudnak.²³ Az ENSZ koordinálásával a Nemzetközi Vöröskereszt és más független segítségnyújtó szervezetek (non-governmental organizations) azonban 155.000 fő számára biztosítanak élelmiszersegélyt. Még soha senki nem tiltakozott a táborokból, hogy kevesebben kapnak segélyt, mint a valós létszám.

Sajnos a segélyek nem mindig jutnak el a rászorulókhhoz, de a feketepiacra már igen. Több kereskedőnél lehet a segítségnyújtó és az adományozó államok címkéjét viselő élelmiszereket vásárolni, amiket – mivel segélyáruroló van szó – tilos lenne értékesíteni. A tények ilyen ismeretében sokszor furcsa, hogy 180-200.000 menekültől számolnak be a Polisario vagy a hozzá közel álló weboldalak. A Polisario köreiben sem ismeretlen a propaganda fogások alkalmazása, hiszen így még több támogatást tudnak szerezni.²⁴ Amikor 2003-ban a MINURSO parancsnoka látogatást tett a menekülttáborokban, megmutattak neki egy autószerelő műhelyt és annak dolgozóit. Azonban furcsamód a műhely tisztább volt, mint egy patika, és az ilyen helyeket jellemző olajfoltnak, vagy az autójavításra utaló egyéb jeleknek nyoma sem volt. Hasonló eset történt egy számítástechnikai ismereteket oktató laborban, ahol a még gyári csomagolásban lévő számítógépeket is úgy mutatták be, mint rendszeresen használt ok-

tatógépeket. Azonban ezeket a fogásokat nem csak ők, hanem a marokkóiak is használják az ENSZ és más nemzetközi szervezetek befolyásolására.

Külön szervezetet hoztak létre a háborúban, illetve azt követő marokkói megszállás alatt eltűntek családtagjai is, amely Tindufban található. Az AFAPREDESA (Assosiation of Families of Prisoners and Disappeared Saharawi People Refugee Camps) egyesületet 1989. augusztus 20-án hozták létre a menekülttáborokban.²⁵ A szervezet 1996-ban már irodákat nyitott és üzemeltetett Párizsban, majd Madridban. Az irodák különböző információkat gyűjtenek az eltűnt saharáviakról és mentális gondozást, anyagi segítséget nyújtanak a marokkói börtönökből kiszabadultak számára. Ugyanis a börtönökből kiszabadultak jelentős része az ott elszenvedett bántalmazások és embertelen viszonyok következtében pszichés és egyéb fizikai betegségekben szenved.²⁶ Jelenleg még mindig több száz saharávit

tartanak nyilván eltűntként, akikről a családjuk semmilyen információval nem rendelkezik.²⁷ Az AFAPREDESA jó kapcsolatokat ápol az Amnesty International szervezettel is, amely részben a tőlük kapott információkra is hivatkozott, amikor az emberi jogok folyamatos megsértése miatt a Marokkóban tervezett konferenciájukat törölték (1999).²⁸

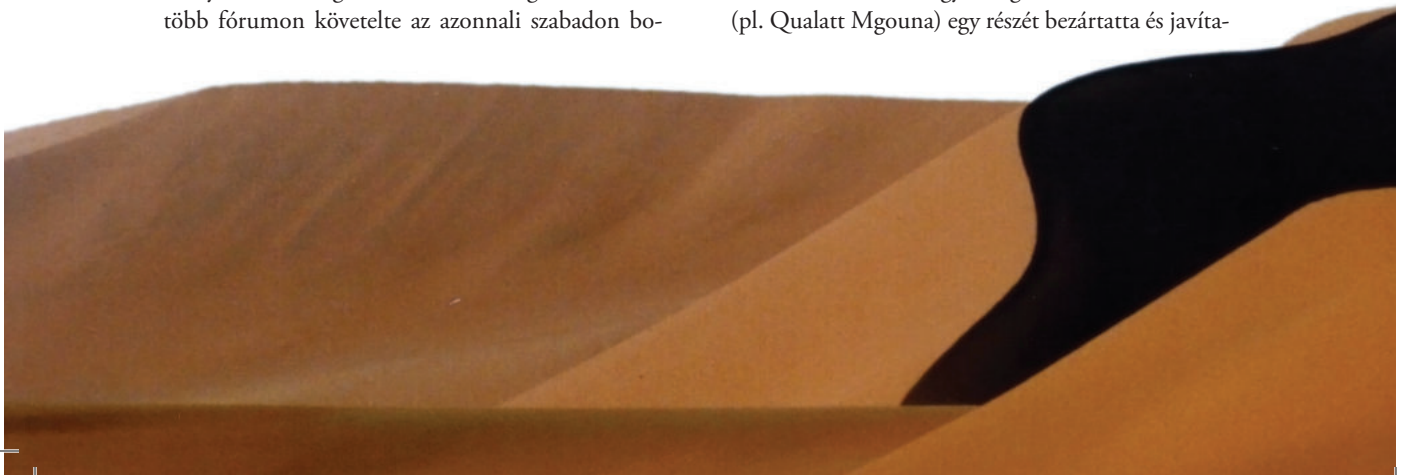
Azt is el kell azonban ismerni, hogy a Polisario éveken keresztül több ezer, még az 1970-es években foglyul ejtett marokkói hadifoglyot tartott őrizet alatt a menekülttáborokban.²⁹ A foglyok többsége már öreg és beteg volt, s bár a marokkói kormány először még a létezésüket is tagadta, később több fórumon követelte az azonnali szabadon bo-

csátásukat, a Polisario azonban sem fogolycserére, sem pedig a kiváltásukra nem volt hajlandó.³⁰ Annak idején, amikor az 1991-es tűzszüneti megállapodást aláírták, a rendezési tervben az is szerepelt, hogy a referendum, azaz a terület hovatartozásáról történő népszavazás után az összes foglyot feltétel nélkül elengedik.³¹ A referendumra az elmúlt 12 évben nem került sor, ezért a hadifoglyok sajnos sokáig nem térhettek haza. A fogságban tartott marokkói katonákat évente kétszer meglátogathatták a Vöröskereszt képviselői, akik a rabok életkörülményeit is vizsgálták. Jelentéseikben megállapították, hogy a foglyok jelentős része legyengült, beteg és nem részesül megfelelő ellátásban. Sőt, megbízható forrásból megerősítést nyert, hogy a nemzetközi előírások ellenére munkavégzésre kényszerítették őket.³² A Polisario jóindulatot mutatva alkalmanként elengedett belőlük néhányat ellenszolgáltatás nélkül, de főleg az öregeket és betegeket.³³

Például 2003 október végén a Nemzetközi Vöröskereszt közvetítésével bocsátottak szabadon 300 hadifoglyot (ekkor magam is a helyszínen tartózkodtam). A foglyokat a Vöröskereszt külön repülőgépe szállította a marokkói Chahid El Hafed támaszpontra. A foglyok elengedését több ország is, és maga az ENSZ főtitkára, Kofi Annan is nyilatkozatban üdvözlötték.

Bár a foglyok szabadon bocsátását a civil jogvédő szervezetek és az ENSZ is pozitív jelként értékelte, mégis sok bírálat érte a Polisariót a többi hadifogly fogságban tartásáért. A korábbi francia elnök felesége, Danielle Mitterrand által létrehozott egyesület, a Fondation France Liberte élesen bírálta a Polisariót azért, hogy öreg és beteg embereket tart kegyetlen körülmények között. A szervezet közleményben szólított fel az összes hadifogly azonnali és feltétel nélküli elengedésére.³⁴ Végül a fokozódó nyomás miatt a Polisario 2005. augusztus 18-án elengedte a maradék 404 marokkói hadifoglyot is.³⁵

Sajnos a saharávi foglyok helyzete sem oldódott meg, ugyanis a marokkói börtönökben még mindig 151 nyugat-szaharai hadifogly és több száz civil van, akiknek jelenleg nincs esélyük szabadságuk visszanyerésére.³⁶ A marokkói kormány ugyanis annak ellenére, hogy a leghírhedtebb börtönök (pl. Qualatt Mgouna) egy részét bezártatta és javíta-

ni kezdett az emberi jogok érvényesítésének helyezettén, még mindig nem akar tárgyalni erről a kérdéstről.³⁷ Ellenben a nemzetközi fórumokon a hadifoglyok sanyarú sorsára való hivatkozással, elterelhetik a figyelmet az emberi alapjogok sorozatos megsértéséről (pl. ha egy saharai gyerek nem a marokkói történelmet kívánja tanulni, sokszor rendőri segídéssel bírják józanabb belátásra.).

A táborokban különböző segélyszervezetek tevékenykednek, amelyek az élelmiszer, ruha, pénz és egyéb adományok gyűjtésével, és elosztásával foglalkoznak. A brit War on Want volt az első angiai segélyszervezet, amely már 1984-ban megjelent és azóta is a menekülttáborokban tevékenykedik.³⁸ Először az egészségügyi helyzet stabilizálásában, a járványok megfékezésében segített, majd részt vett a kertművelési program kidolgozásában, és a Nemzeti Kert létrehozásában. Később a Lancashire-i tűzoltó egységek szervezetének segítségével raktárakat

hozott létre, ahol az élelmiszert és egyéb segélyeket tudják biztonságosan tárolni és megőrizni. Sikeres a „Játékok teszik a gyerekeket boldoggá” programja is, amelynek keretében a táborokban élő gyerekek számára gyűjt és juttat el játékokat.

A Norwegia People's Aid szervezet által koordinált program kicsit eltér az átlagosan megszokott karitatív tevékenységektől.³⁹ Ők a menekültek számára az aknák és egyéb fel nem robbant tűzérési lövedékek felismerésére és a balesetek elkerülésére szerveztek tanfolyamokat.⁴⁰ A programokba több olyan embert is bevontak, akik aknára lépve sérültek meg, illetve veszítették el végtagjaikat. Amióta 1998-ban elindították a felvilágosító előadásokat, a balesetek száma jelentősen csökkent, de még így is túl sok áldozatot szednek a főleg a marokkói katonaság által telepített aknák és a harcok folyamán kilőtt, fel nem robbant tűzérési lövedékek.⁴¹ A nyugat-szaharai szolgálatom idején történt egy baleset

alig pár kilométerre az ENSZ tábortól (Mehaires), ahol katonai megfigyelőként teljesítettem szolgálatot. A baleset következtében egy 11 éves beduin fiú súlyosan megsérült a lábán és az egyik kézfejét amputálni kellett egy vigyázatlanul megérintett és felrobbant tűzészégi lövedék miatt. Sajnos a sivatag azon területein, ahol harcok folytak (szinte mindenhol) és a Berm kb. 10 km-es körzetében rendkívül sok akna és lövedék található, amelyek sokszor a közelben elhaladó autó által keltett rezgésekre, vagy akár a nagy meleg hatására felrobbanhatnak.

Magyarok is dolgoznak Nyugat-Szaharában. A segítségnyújtó szervezetek közül is kiemelkedik a Magyar Baptista Egyház szeretetszolgálat. A saharai menekülttáborokban Szenczi Sándor lelkész és felesége foglalkozik az értelmi és egyéb testi fogyatékos gyerekekkel, sokuk állapota a fejlesztő foglalkozások

hatására látványosan javulni kezdett. Szintén ők indították el azt az örökbefogadási programot, melynek keretén belül egy meghatározott havi összeggel egy éven keresztül, vagy tovább is lehet egy-egy gyermek gyógykezelését, vagy csak a nevelését támogatni.⁴²

A másik itt tevékenykedő szervezet a Szahara Alapítvány, amely főleg oktatási lehetőségeket szervez az arra érdemes saharávi gyerekek számára, illetve kulturális jószolgálati missziót vállal fel.⁴³

Sajnos egyre kevesebb karitatív szervezet próbál meg a menekülteken segíteni, ezért a táborokban az elmúlt években katasztrofális helyzet alakult ki. Ez azért történhetett meg, mert a Nemzetközi Vöröskereszt és más szervezetek (World Food Programme stb.) által küldött élelmiszer már nem volt elegendő a menekültek ellátására. A világszer-

vezet menekültügyi irodája (UNHCR) több ország és nemzetközi szervezet számára is eljuttatta jelentését (Anthropometric and Micronutrient Nutrition Survey-Saharawi Refugee Camps, Tindouf, Algeria, 2002) és felkérte azokat az azonnali segítségnyújtásra.⁴⁴ Amikor az ENSZ tindoufi bázisán jártam (2004. január 23-26.), találkoztam azon szervezetek képviselőivel, melyek a táborokban kialakult élelmezési problémákra próbáltak megoldást találni. A különböző szervezetek aktivistái az UNHCR meghívására érkeztek Tindoufba, ahol a tanácskozás mellett a menekülttáborokat is megtekintették. Az egyik ilyen látogatásuknál kaptam arra lehetőséget, hogy elkísérjem az awardi menekülttáborba őket.

Az itt élők életkörülményeit leírni nem könnyű, de talán a Magyarország nyomortelepein élő roma kisebbségé is jobbak, mint a táborlakóké. Véleményem szerint a legoptimálisabb megoldás az lenne, ha a menekülttáborokat felszámolnák, az ott élők garanciát, esetleg anyagi segítséget kaphatnának a Nyugat-Szaharai területekre való visszatelepülésre. A marokkóiak kidolgoztak erre egy programot és a visszatérő menekültek számára lakásokat építettek a megszállt területek városaiban. A lakások többsége azonban a mai napig üresen áll, mivel a Polisario a menekülttáborokban élőket nem engedi visszatelepülni a marokkói fennhatóság alatt lévő területekre, sőt egyes szakértők szerint, sokukat erővel arra kényszeríti, hogy maradjanak a táborokban.⁴⁵ Így a szervezet a nyomorúságos körülmények között élő táborlakókat továbbra is fegyverként használja a marokkóiakkal szemben.

Jegyzetek

¹ János Besenyő: Western Sahara, pp. 36.

² André Bank, Bas Van Heur: Transnational Conflicts and the Politics of Scalar Networks: evidence from Northern Africa, <http://www.ordnungsreste.net/Site-Files/Transnational-conflicts.pdf> (letöltés ideje: 2010. 08.24)

³ European Strategic Intelligence and Security Center (ESISC), The Polisario Front – Credible Negotiations Partner or After-Effect of the Cold War and Obstacle to a Political Solution in Western Sahara? / <http://www.esisc.org/documents/pdf/en/the-polisario-front.pdf> (letöltés ideje: 2010. 08. 14)

⁴ Toby Shelley: Endgame in the Western Sahara, What Future for Africa's Last Colony? pp. 183

⁵ Richard Lawles and Laila Monahan: War and Refugees, The Western Sahara Conflict, pp. 154

⁶ Tony Hodges: The Roots of a Desert War, pp. 342-343

⁷ John Mercer: The Sahrawis of Western Sahara, pp. 19

⁸ Danielle Van Brunt Smith: FMO Country Guide: Western Sahara, 2004. augusztus / <http://www.forcedmigration.org/guides/fmo035/fmo035-4.htm> (letöltés ideje: 2010. 08. 21.)

⁹ The United Nations Failure in Southern Morocco, Subject Area-History, CSC 1997/ <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1997/Said.htm> (letöltés ideje: 2010.08.17:)

¹⁰ Toby Shelley: Endgame in the Western Sahara, What Future for Africa's Last Colony? pp.175

¹¹ European Strategic Intelligence and Security Center (ESISC), The Polisario Front – Credible Negotiations Partner or After-Effect of the Cold War and Obstacle to a Political Solution in Western Sahara? / <http://www.esisc.org/documents/pdf/en/the-polisario-front.pdf> (letöltés ideje: 2010. 08. 14)

¹² John Damis: Conflict in Northwest Africa: The Western Sahara Dispute , pp. 40-41

¹³ Richard Lawles and Laila Monahan: War and Refugess, The Western Sahara Conflict, pp. 153-157

¹⁴ Igaz Levente: Egy elfelejtett válság politikai háttere: Nyugat-Szahara, <http://epa.oszk.hu/00000/00039/00008/pdf/igaz.pdf> (letöltés ideje: 2010. 08. 24)

¹⁵ Danielle Van Brunt Smith: FMO Country Guide: Western Sahara, 2004. augusztus / <http://www.forcedmigration.org/guides/fmo035/>

fmo035-4.htm (letöltés ideje: 2010.08.21.)

¹⁶ <http://www.arso.org/NUSW-1.htm> (letöltés ideje: 2010.08.24)

¹⁷ Neil Clough: Western Saharan Conflict: Prolonged Conflict and Prospects for the Future, pp. 17

¹⁸ Richard Lawles and Laila Monahan: War and Refugess, The Western Sahara Conflict, pp. 117

¹⁹ Az újság honlapjának elérhetősége: <http://www.spsrasd.info/fr/main3.php> (letöltés ideje: 2010.08.23.)

²⁰ http://www.birdhso.org/EI%20karama_PDF/elkarama27en.pdf (letöltés ideje: 2010.08.04.)

²¹ www.arso.org (letöltés ideje: 2010.08.24.)

²² Charles Dunbar: Saharan Stasis: Status and Future Prospects of the Western Sahara Conflict, pp. 528-535

²³ Anthony H. Cordesman: A Tragedy of Arms, Military and Security Developments in the Maghreb, pp. 68

²⁴ European Strategic Intelligence and Security Center (ESISC), The Polisario Front – Credible Negotiations Partner or After-Effect of the Cold War and Obstacle to a Political Solution in Western Sahara? / <http://www.esisc.org/documents/pdf/en/the-polisario-front.pdf> (letöltés ideje: 2010. 08. 14)

²⁵ <http://www.afapredesa.org/> letöltés ideje: 2010.08.21.)

²⁶ Richard Lawles and Laila Monahan: War and Refugess, The Western Sahara Conflict, pp.139-148

²⁷ Anthony H. Cordesman: A Tragedy of Arms, Military and Security Developments in the Maghreb, pp.68-69

²⁸ Hakim Darbouche, Zoubir, Yahia H: Conflicting International Policies and the Western Sahara Stalemate, pp.102

²⁹ Charles Dunbar: Saharan Stasis: Status and Future Prospects of the Western Sahara Conflict, pp. 539

³⁰ Toby Shelley:Endgame in the Western Sahara, What Future for Africa's Last Colony? pp. 195-196

³¹ Anna Theofilopoulou: The United Nations and Western Sahara – S Never-ending Affair / <http://www.usip.org/files/resources/sr166.pdf> (letöltés ideje: 2010. 08. 23.)

³² European Strategic Intelligence and Security Center (ESISC), The Polisario Front – Credible Negotiations Partner or After-Effect of the Cold War and Obstacle to a Political Solution in Western Sahara? / <http://www.esisc.org/documents/pdf/en/the-polisario-front.pdf> (letöltés ideje: 2010. 08. 14)

³³ Anthony H. Cordesman: A Tragedy of Arms, Military and Security Developments in the Maghreb, pp. 69

³⁴ European Strategic Intelligence and Security Center (ESISC), The Polisario Front – Credible Negotiations Partner or After-Effect of the Cold War and Obstacle to a Political Solution in Western Sahara? / <http://www.esisc.org/documents/pdf/en/the-polisario-front.pdf>

- pdf (letöltés ideje: 2010. 08. 14)
- ³⁵ YearBook of United Nations, 2005, pp. 363
- ³⁶ YearBook of United Nations, 2005, pp. 368
- ³⁷ Toby Shelley: Endgame in the Western Sahara, What Future for Africa's Last Colony? pp. 105
- ³⁸ <http://www.waronwant.org/> (letöltés ideje: 2010.08.21.)
- ³⁹ <http://www.npaid.org/> letöltés ideje: 2010.08.21.)
- ⁴⁰ Justin Brady: Norwegian People's Aid in Western Sahara: Mine Awereness in a Refugee Setting http://maic.jmu.edu/Journal/3.1/africa/w_sahara/wsahara_brady.htm (letöltés ideje: 2010.08.21.)
- ⁴¹ Land Mine Report 2008 / http://www.icbl.org/lm/2008/countries/western_sahara.php (letöltve: 2010.08.21.)
- ⁴² <http://www.fogadjorokbe.hu/foto.php?mid=4>
- ⁴³ <http://www.sahara.com/> letöltés ideje: 2010.08.24.)
- ⁴⁴ Toby Shelley: Endgame in the Western Sahara, What Future for Africa's Last Colony? pp. 184
- ⁴⁵ Uo. pp. 179

Felhasznált irodalom:

- AFAPREDESA - <http://www.afapredesa.org/> letöltés ideje: 2010.08.21.)
- André Bank, Bas Van Heur: Transnational Conflicts and the Politics of Scalar Networks:evidence from Northern Africa, Third World Quarterly, 2007, Vol. 28, No. 3, pp 593-612 <http://www.ordnungsreste.net/Site-Files/Transnational-conflicts.pdf> (letöltés ideje: 2010. 08. 24)
- Anna Theofilopoulou: The United Nations and Western Sahara – S Never-ending Affair / <http://www.usip.org/files/resources/sr166.pdf> (letöltés ideje: 2010.08.23.)
- Anthony H. Cordesman: A Tragedy of Arms, Military and Security Developments in the Maghreb, Greenwood Publishing Group, 2002, ISBN: 9780275969363, 315 oldal
- ARSO - www.arso.org (letöltés ideje: 2010.08.24.)
- Charles Dunbar: Saharan Stasis: Status and Future Prospects of the Western Sahara Conflict, Middle East Journal, Vol. 54, No. 4, (Autumn, 2000), pp. 522-545
- Danielle Van Brunt Smith: FMO Country Guide: Western Sahara, 2004. augusztus / <http://www.forcedmigration.org/guides/fmo035/fmo035-4.htm> (letöltés ideje: 2010.08.21.)
- El Karama - http://www.birdhso.org/EI%20karama_PDF/elkarama27en.pdf (letöltés ideje: 2010.08.04.)
- European Strategic Intelligence and Security Center (ESISC), The Polisario Front – Credible Negotiations Partner or After-Effect of the Cold War and Obstacle to a Political Solution in Western Sah-

- ara? / <http://www.esisc.org/documents/pdf/en/the-polisario-front.pdf> (letöltés ideje: 2010. 08. 14)
- Hakim Darbouche, Zoubir, Yahia H: Conflicting International Policies and the Western Sahara Stalemate, The International Spectator: Italian Journal of International Affairs, Volume 43, Issue 1, 2008, Pages 91 – 105
- <http://www.arso.org/NUSW-1.htm> (letöltés ideje: 2010.08.24)
- <http://www.fogadjorokbe.hu/foto.php?mid=4> (letöltés időpontja: 2010.08.24.)
- <http://www.npaid.org/> letöltés ideje: 2010.08.21.)
- <http://www.sahara.com/> letöltés ideje: 2010.08.24.)
- <http://www.waronwant.org/> (letöltés ideje: 2010.08.21.)
- Igaz Levente: Egy elfelejtett válság politikai háttere: Nyugat-Szahara, <http://epa.oszk.hu/00000/00039/00008/pdf/igaz.pdf> (letöltés ideje: 2010. 08. 24)
- János Besenyő: Western Sahara, Publikon Publishers, Pécs, 2009, ISBN: 978-963-88332-0-4, 197 oldal
- John Damis; Conflict in Northwest Africa-The Western Sahara Dispute (California, Hoover Institution Press, Stanford University, 1983), ISBN: 9780817977818, 196 oldal
- John Mercer: The Sahrawis of Western Sahara, Minority Rights Group, Report No. 40. 1979. London, Bib. ID: 1139325, 24 oldal
- Justin Brady: Norwegian People's Aid in Western Sahara: Mine Awereness in a Refugee Setting http://maic.jmu.edu/Journal/3.1/africa/w_sahara/wsahara_brady.htm (letöltés ideje: 2010.08.21.)
- Land Mine Report 2008 / http://www.icbl.org/lm/2008/countries/western_sahara.php (letöltve: 2010. 08. 21.)
- Neil Clough: Western Saharan Conflict: Prolonged Conflict and Prospects for the Future, Air Command and Staff College, Air University, Maxwell Air Force base, Alabama, 2008, AU/ACSC/Clough/AY08, 31 oldal
- Richard Lawles and Laila Monahan: War and Refugees, The Western Sahara Conflict, Pinter Publishers, London and New York, 1987, ISBN 0-86187-900-7, 201 oldal
- Sahara Press Service (online folyóirat) <http://www.sprasd.info/fr/main3.php> (letöltés ideje: 2010.08.23.)
- The United Nations Failure in Southern Morocco, Subject Area-History, CSC 1997/ <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1997/Said.htm> (letöltés ideje: 2010.08.17:)
- Toby Shelley: Endgame in the Western Sahara, What Future for Africa's Last Colony? Zed Books, London&New York, 2004, ISBN: 1 84277 340 2 Hb, 215 oldal
- Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill & Company, 1983.), ISBN: 9780709912958, 388 oldal
- Yearbook of the United Nations 2005, Volume 59, United Nations Publications, 2007, ISBN: 9789211009675, 1686 oldal

AFRIKA

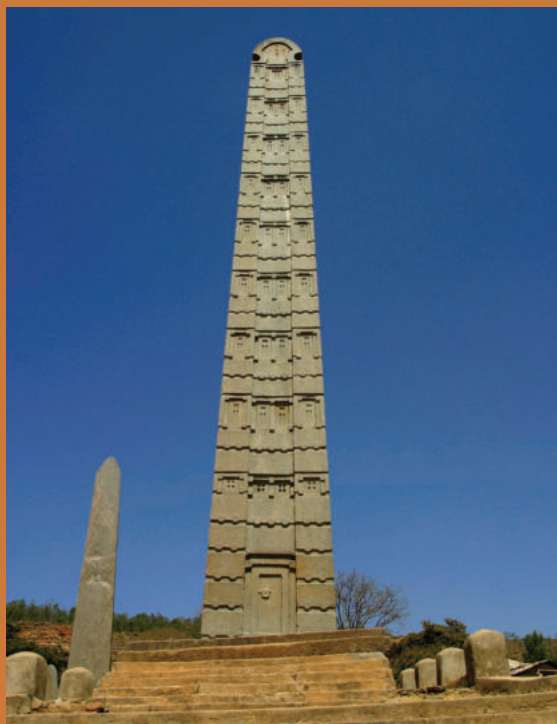
tanulmányok

Előzetes

a következő számból:

Fókuszban:

Afrikai birodalmak

További cikkek:

A belgák Kongóban

Nyíri Veronika - Suha György:

Konfliktuskezelés a nemzetközi jog eszközeivel. A kongói krízis esettanulmánya

Tarrósy István:

A felkelő nap országa a fekete kontinensen - japán-afrikai kapcsolatok a 21. század elején
Beszélgetés Afrikai fiatalokkal a kontinens jövőjéről

Szent-Iványi Balázs:

Földfelvásárlások Afrikában

Szerzőinkről

A. Gergely András

Szociológus, antropológus, a politikatudomány kandidátusa; tudományos főmunkatárs, MTA PTI.

andrasgergelya@gmail.com

Bagi Judit

Politológus hallgató PTE BTK

bagi@publikon.hu

Besenyő János

Őrnagy, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem doktorandusz hallgatója

besenyo@hotmail.com

Hahn Hajnalka

Politológus

hahnhajnalka@freemail.hu

Láng Judit (Momo)

Rajztanár

momocskajl@gmail.com

www.myspace.com/momocska

Radnai Csaba

Vezető szerkesztő

MTV Pécsi Regionális Szerkesztőség

csaba.radnai@mtv.hu

Szilasi Ildikó Hermina

Kulturális antropológus; afrikanista; Ph.D. hallgató, PTE BTK

ildikoszilasi@yahoo.com

Takács Izolda

Szociológus; Ph.D. hallgató, PTE BTK

izolda.t@freemail.hu

Zsubori Anna

Kommunikációs-kultúra szervező,

DVD menedzser

edwight@freemail.hu

Segítene Afrikában?

Csatlakozzon Ön is az Afrikai-Magyar Egyesület
önkéntes orvosi misszióihoz!

WWW.AHU.HU

November közepétől
kapható a könyvesboltokban!

További információ:
www.kongoexpedicio.hu

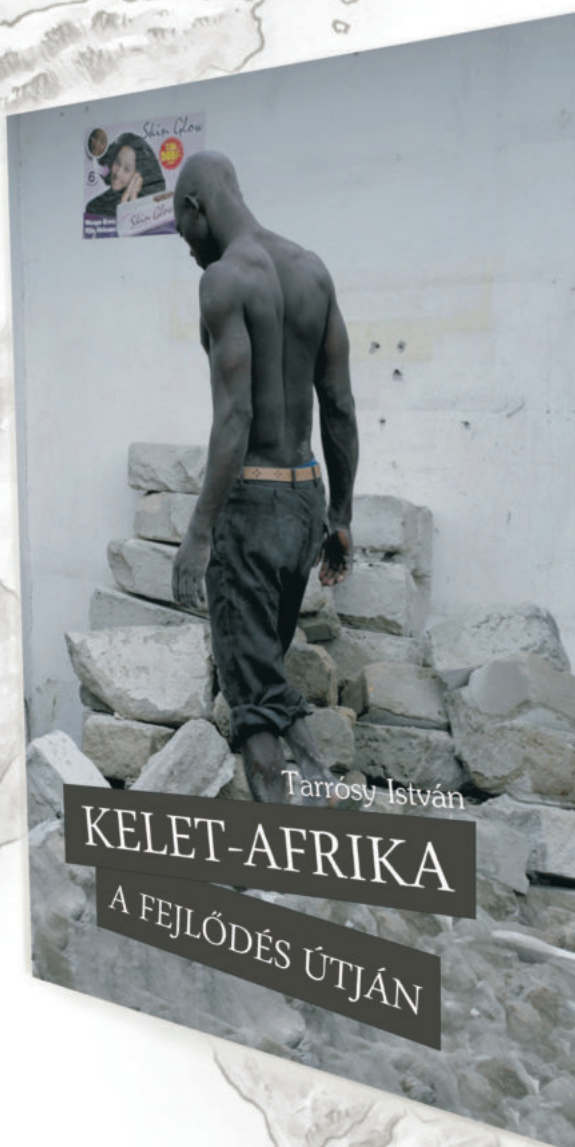

Ára: 795 FT

ISBN: 9781788642009 -3

9 771788 642003 >

Tarrósy István

Kelet-Afrika a fejlődés útján

A kötet a kelet-afrikai társadalmi változások politikai dimenzióit mutatja be az olvasóközönségnek.

A vizsgálódás érinti a Kelet-afrikai Közösség regionális keretét, a közösséget alkotó államok szintjét, valamint a régiók közötti kapcsolatok fejlődését, különös tekintettel az afro-ázsiai kapcsolatrendszerre.

A függetlenségüket többségében az 1960-as években elnyert területek hosszú távú fejlődési lehetőségeit számba vevő műben a szerző számos terepmunka és több tucat interjú személyes tapasztalatára építve tárja fel a kelet-afrikai mindennapok valóságát és jövőképét.

A kötet előrendelhető a kiadótól a www.publikon.hu és a www.afrikatanulmanyok.hu oldalakon.

Továbbá novembertől megvásárolható az Alexandra könyvtárakban és független könyvesboltokban.